

COLEGIATA DE
SANT VICENÇ DE CARDONA

GENERALITAT DE CATALUNYA

SITUACION

Situada en la comarca del Bages. Servicios Territoriales de Barcelona. Cataluña. España.

Coordenadas: Long. 1° 40' 11". Lat. 41° 54' 56".

Es propiedad del Estado Español pero su cuidado y gestión han sido traspasados a la Generalitat de Catalunya.

Tiene a su lado un Parador Nacional de Turismo en las dependencias que formaron la antigua residencia de los canónigos y el palacio de los duques de Cardona.

Es Monumento Histórico-Artístico Nacional por decreto de 3 de junio de 1931. Publicado en la Gaceta Nacional de 4 de junio de 1931.

Es Bien de Interés Cultural, según la Ley del Patrimonio Histórico Español 16/1985, con el número de Registro: R-I-51-0442.

La Iglesia Colegiata de Sant Vicenç de Cardona constituye el edificio emplazado hacia el extremo E del conjunto de edificaciones denominado genéricamente Castillo de Cardona, situado en la parte SE de la villa, en un monte que alcanza los 589 m de altitud.

Este montículo está rodeado en parte por el río Cardener y domina y protege la villa de Cardona que se extiende por su parte NO. También protege las salinas o montañas de la sal, situadas al SO, famosas y conocidas desde épocas remotas y que fueron una de las fuentes de riqueza de sus antiguos señores. Existen aun estas salinas, hoy día no explotadas, aunque sí que lo son los filones de sales potásicas de su subsuelo que, con sus grandes montañas de escombros y sistemas mecánicos de explotación, ofrecen una característica muy particular, que puede observarse a vista de pájaro desde el castillo.

La estratégica posición de la Colegiata la hace visible a gran distancia, y es un lugar de atracción para turistas y amantes del arte.

La Iglesia Colegiata es uno de los edificios más característicos del románico nacional y europeo dentro de la corriente denominada del románico lombardo, a causa de sus modalidades decorativas originarias de los templos de la Lombardía.

En la parte O del templo se halla un pequeño claustro gótico, restaurado recientemente con criterios modernos y atrevidos; rodeando este claustro hay parte de las

antiguas dependencias canonicas, hoy día ampliadas y transformadas para adaptarlas a su función de Parador Nacional de Turismo. Da acceso a este claustro un gran patio que era el centro del palacio de la familia Cardona, uno de los linajes más conspicuos, que se documenta desde el siglo X como vizcondes de Osona y más tarde sus sucesores elevados a la categoría social de condes y duques; hoy todavía existe el título ducal de Cardona en una rama colateral de los duques de Medinaceli.

Quedan importantes elementos del palacio, la mayoría de época gótica, entre ellos una gran sala hoy día también dependencia del Parador de Turismo.

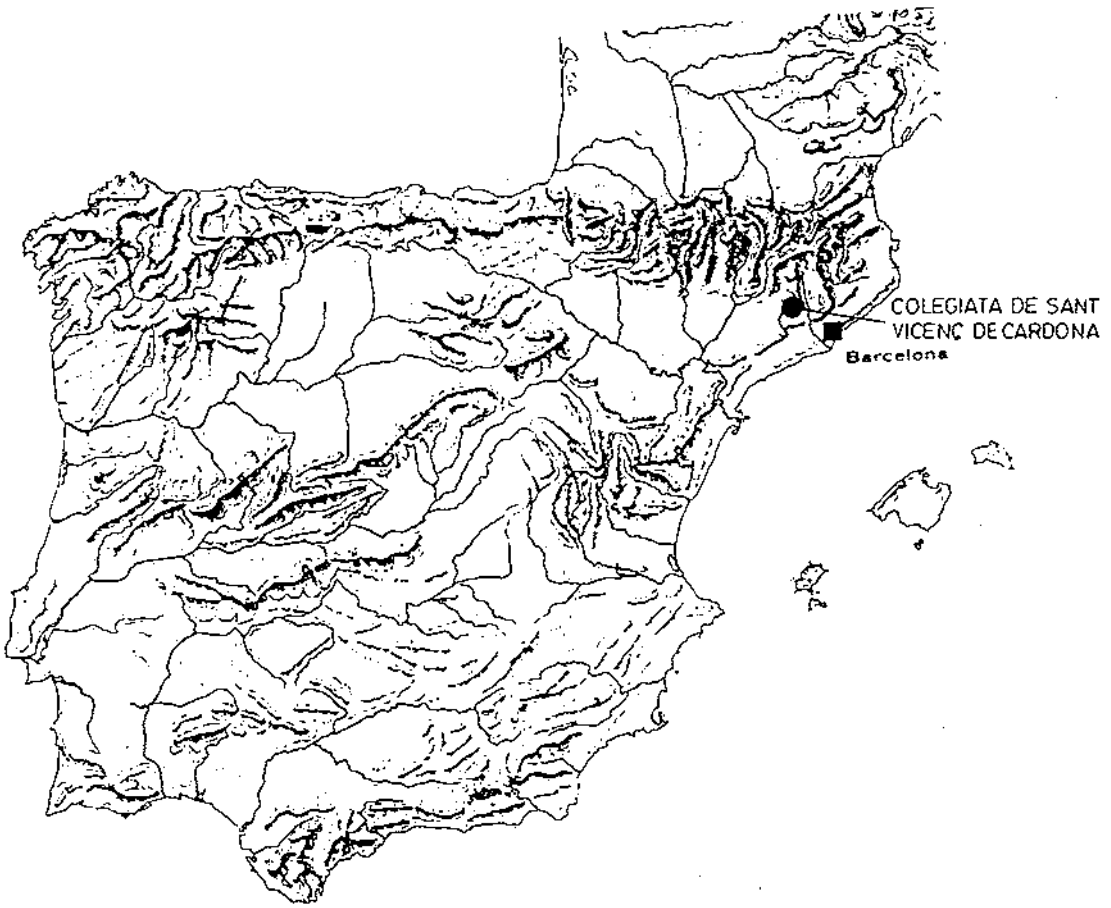
Hacia la parte S del patio hay la denominada capilla de San Ramón Nonato, lugar donde según una tradición murió hacia el año 1240 este popular santo, y a continuación de ella un gran edificio tardío (siglos XVIII-XIX) de la época en que el castillo y la colegiata estuvieron ocupados por militares y fueron convertidos en cuartel y fortaleza.

Hacia el extremo NO del conjunto se levanta la denominada Torre de la Minyona, una gran torre tronco-cónica, cuya base o parte más antigua corresponde a los siglos XI o XII, pero que fue mutilada y reforzada en su parte superior en 1794 para poder instalar en ella piezas de artillería. Hoy día tiene una altura de unos 15 m y unos 10 de diámetro, con muros de casi 3 m de espesor.

Todo este conjunto de edificios está rodeado de muros,

baluartes, fosos, glacis y garitas del tipo francés o de Vauban, construídos en el siglo XVIII, que enlazan el castillo con la población, con accesos y pasadizos protegidos.

La protecció que le otorga su declaración como Monumento Histórico-Artístico o BIC alcanza al edificio de la Colegiata, y la que le confiere el Decreto de Protección de Castillos y fortalezas militares del 22 de abril de 1949, recogida en la Ley del Patrimonio Histórico Español 16/1985, disposición adicional segunda, protege todo el conjunto de muros y fortalezas que forman el castillo, según su inscripción en el registro de Bienes de Interés Cultural R-I-51-5236.

VALORACION

La basílica de Sant Vicenç de Cardona es una de las más conocidas del arte románico catalán y una de las más divulgadas por los manuales de historia del arte, tanto nacionales como extranjeros.

Su celebridad se debe a la importancia del monumento y sobre todo al hecho de que el arquitecto e historiador del arte Josep Puig y Cadafalch estudió y presentó este templo como uno de los modelos y prototipos del "primer arte románico catalán" o "románico lombardo", y el resto de autores, entre ellos el sabio francés Henri Focillon, aceptaron y divulgaron esta afirmación. Lo mismo expresó el especialista E. Junyent, autor de la Catalogne romane, de la editorial Zodiaque, traducida al catalán y al castellano, que describe esta basílica como "uno de los modelos más acabados y característicos de una época".

A causa de esto, con frecuencia es Cardona la única iglesia de Cataluña que figura en los manuales más generales de arquitectura o arte medieval.

Este edificio tiene unas características peculiares, aunque comunes a los grandes edificios de su época, la disposición o planta del edificio, su funcionalidad, los materiales utilizados para su construcción, la ausencia de elementos escultóricos, la presencia sistemática de la bóveda, la utilización de la luz y otros factores que se detallarán en la parte descriptiva.

Cardona, con Ripoll, Vic y otras construcciones coetáneas, indica que antes de mediados del siglo XI la arqui-

tectura románica lombarda había echado profundas raíces en el país.

El hecho de que la basílica de Sant Vicenç de Cardona merezca tanta atención e importancia entre los estudiosos del país y de fuera de él no presupone que esta iglesia haya jugado un papel de modelo arquitectónico en la Cataluña medieval, sino que en ella se halla una síntesis de la arquitectura medieval del primer arte románico según se utilizaba en la Cataluña de la primera mitad del siglo XI. Existen otros edificios coetáneos de características parecidas y sin duda hubo otros iguales o mejores, destruidos en siglos posteriores o transformados y reconstruidos según cánones y modos arquitectónicos posteriores.

La planta del edificio está proporcionada y en función para sostener unas gruesas bóvedas de piedra que cubren todos los espacios del monumento. Sus paredes son, por tanto, gruesas, y los pilares que separan las naves tienen forma cruciforme por recibir los resaltes de las arcadas de separación entre las naves y los arcos fajones que refuerzan las bóvedas. El atrio monumental que precede el edificio es como una herencia de la época paleocristiana. En su extremo E los tres ábsides que rematan las tres naves, están precedidos por un transepto tan ancho como cada uno de los tramos de las naves. Este transepto sobresale muy poco en relación con las naves, siendo en esto opuesto al transepto de Ripoll, coetáneo de Cardona, que sobresale mucho de las naves y cuenta con siete ábsides. El ábside mayor de Cardona tiene unas medidas muy considerables en relación con los dos

laterales, no sólo porque es más ancho sino porque aumenta su profundidad por estar precedido por un tramo abovedado de presbiterio con dos grandes hornacinas a cada lado.

La elevación interior del monumento es muy notable y da la impresión de gran solidez. La nave central, con bóveda de cañón, está sostenida por arcos torales y reforzada por las bóvedas de las naves laterales. Estas son muy estrechas y actúan a manera de contrafuertes para mantener la solidez del monumento. Sus bóvedas de aristas se reparten en tres a cada tramo, cosa que contribuye a reforzar el equilibrio general del edificio.

El ábside principal muestra una plena adaptación de la arquitectura a la liturgia. Se halla bastante elevado con relación al pavimento de la nave, por tener debajo de él una cripta, y por otra parte la bóveda que lo cubre es bastante más baja que la de la nave principal, cosa que se obtiene por darle paso un gran arco triunfal. Todo esto da lugar a presentar el presbiterio como un gran escenario para la celebración del drama litúrgico y por tanto el santuario queda focalizado y muy destacado desde toda la nave.

La iluminación del edificio es también muy notable en comparación con la mayoría de los edificios románicos, oscuros por definición. Esta iluminación se produce de manera directa e indirecta; indirecta a través de las ventanas de las naves laterales y directa a través de oberturas situadas en la parte alta de la nave central, por encima de las bóvedas de las naves laterales y por

las ventanas del ábside, sobre todo su gran ventana central.

El transepto, a pesar de mostrarse muy discreto en el análisis de la planta, se expone muy claramente marcado e individualizado en su elevación. Sus brazos están cubiertos por bóvedas de cañón, muy diferenciadas de la cúpula de su parte central, que cubre el crucero y la entrada a la cripta. Esta cripta, que más adelante se describirá, consta de tres naves cubiertas con bóveda de aristas.

La decoración, tanto interior como exterior, del edificio, es puramente arquitectónica. No tiene ningún elemento esculpido, aunque es probable que tuviese una decoración pictórica totalmente perdida. Su belleza y elegancia estriba en un juego de líneas verticales que acompaña todo su interior debido a los resaltes y aristas de los arcos fajones y torales y a las hornacinas del ábside mayor. La nave mayor no tiene ningún elemento que perturbe su verticalidad.

El exterior del edificio cuenta con una decoración arquitectónica más abundante que la interior; es la típica del primer románico o románico lombardo, consistente en lesenas y arcuaciones que enmarcan las ventanas, los contrafuertes y los nichos de la parte alta del ábside mayor y cabecera del edificio.

Para Henri Focillon, lo que más caracteriza la iglesia de Sant Vicenç de Cardona no es su ornamentación arquitectónica, sino su distribución exterior de volú-

menes; así el transepto, poco visible en su interior, le da exteriormente una impresión de planta de cruz latina realzada por la cubierta más baja de las naves laterales y el ábside mayor más bajo que el tramo de presbiterio que lo precede. Dominando todo el conjunto se alza el cimborio, a manera de torre, con un ritmo de ventanas en dos registros a cada una de sus caras poligonales externas.

La presencia de una iglesia tan perfectamente estructurada antes de la mitad del siglo XI, en los inicios de la etapa del románico catalán hizo que Puig y Cadafalch lanzase la hipótesis de la llegada a Cataluña de grupos de trabajadores extranjeros, los lombardi o lombardos por proceder de esta región de Italia. Así Puig comparaba esta iglesia con la de San Paragorio de Noli, aunque la mayoría de elementos estructurales de Cardona aparecerán en otras iglesias catalanas.

La decoración exterior del ábside puede compararse con la de Sant Pere de Casserres, otra iglesia monástica levantada por los vizcondes de Osona-Cardona, casi coetáneamente a la de Sant Vicenç, así como en otras iglesias menores de los dominios de los Cardona, como Sant Esteve de Tavèrnoles, Sant Martí del Brull y Sant Martí de Tagamanent, todas en dominios de los Cardona y todas ellas levantadas dentro del siglo XI.

DESCRIPCION

La declaración de monumento histórico-artístico de 1931 incluye únicamente la iglesia de Sant Vicenç de Cardona, por esto aquí sólo nos fijaremos en este edificio cuya importancia estilística hemos detallado en el apartado anterior.

El templo de Cardona presenta una planta basilical de tres naves rematadas a levante por un transepto, en el que se abren tres ábsides semicirculares, el central precedido de un amplio presbiterio, que forma un auténtico cuerpo de edificio en su exterior. En la intersección de la nave mayor con el transepto se levanta una cúpula o cimborrio.

Las medidas, indispensables para formarse una idea de sus dimensiones, son estas: la nave central tiene 47 m de longitud, 16,60 de altura y 9 de ancho, y las laterales una anchura de 3,5 m únicamente. La cripta, que se halla debajo del presbiterio y ábside central, tiene 10 m de longitud, 8 de anchura y 2,67 de altura.

La nave principal, del transepto al extremo oeste, se divide en tres tramos cuadrados, a los que hay que añadir un primer tramo más corto en su extremo inicial, ocupado en su planta baja por un atrio que tiene en su parte superior una tribuna o coro elevado, abierto a la iglesia, que servía para los habitantes del castillo. Se accedía a esta tribuna desde el atrio y desde el interior de la iglesia por dos escaleras de caracol situadas en los ángulos noroeste y sudoeste del edificio; la de la parte noroeste se ha reconstruido moderna-

mente a imitación de la otra, que es original. A través de estas escaleras de caracol, rehechas modernamente en su parte superior, se puede acceder a las cubiertas de las naves laterales. Las modificaciones sufridas por esta parte del edificio impiden saber cómo era su remate original, aunque no cabe descartar que primitivamente hubiese una pequeña torre a cada lado de la fachada de la iglesia, una de ellas en función de campanario, puesto que éste se halla citado en la documentación antigua de la iglesia.

La nave central está cubierta con bóveda de cañón, de medio punto, reforzada por arcos fajones, que son los que señalan su división en tramos cuadrados. Las naves laterales se hallan cubiertas con tres bóvedas de aristas por tramo, a excepción del primer tramo correspondiente a la tribuna, que es más estrecho y se cubre con una bóveda de cañón muy poco cuidada. El atrio se halla cubierto por cinco tramos de bóveda de arista.

El transepto está cubierto con bóvedas de cañón, de medio punto, perpendiculares a las naves, y en su tramo de intersección con la nave central se levanta la cúpula o cimborio, sobre cuatro trompas de ángulo, que hacen posible el paso de la planta cuadrada a la octogonal más cercana a la forma circular de su bóveda.

El presbiterio que precede al ábside central y los resaltos o pequeños espacios correspondientes al grosor de los muros que dan paso a los dos ábsides menores están cubiertos con bóveda de cañón y los ábsides se cubren con bóvedas de cuarto de esfera. El presbiterio y el ábside central están adornados interiormente con

nichos, vaciados en el espesor de los muros, que arrancan del suelo y que se cubren, en el punto de arranque de las bóvedas, con otras de cuarto de esfera; hay cuatro en el presbiterio, dos por banda, y siete en el ábside mayor dispuestos simétricamente y separados por medias columnas. Es éste un tema ornamental bastante común en la arquitectura lombarda y contribuye en gran manera a aligerar y dar esbeltez a la misma masa de piedra que rodea el altar o santuario.

Los pilares que separan las naves y de los que parten los arcos torales y formeros tienen planta cruciforme, a causa de tener adosados estos arcos, la cual se complica por un doble resalte que acompaña cada uno de los mencionados arcos; el resalte que acompaña los arcos torales de la nave se interrumpe a media altura y nos dejan en la duda de si fueron concebidos como simple adorno o si el maestro de obras no supo qué hacer con ellos. Los arcos torales de las naves laterales arrancan de medias pilastras adosadas a los muros perimetrales, que exteriormente se refuerzan con contrafuertes.

Todo el ámbito del presbiterio y del ábside central se halla a un nivel casi dos metros más alto que el de la iglesia por tener debajo de él una cripta. Actualmente se sube al presbiterio por dos escaleras laterales, separadas por la que conduce a la cripta, abierta más tardíamente; antiguamente se bajaba a la cripta por dos escaleras laterales, cosa que permite suponer que originariamente se debía ascender al presbiterio y altar por una solemne escalinata de la misma

anchura que la nave.

El pavimento actual de la iglesia es moderno y está formado por losas regulares y bien trabajadas. El antiguo pavimento, del que se conserva un sector en la nave lateral sur se hallaba dos peldaños más abajo que el pavimento actual (unos 40 cm) y estaba formado por losas de piedra irregulares aunque bien trabadas. Este nuevo pavimento altera sin duda algo las proporciones y aspecto original del edificio.

El acceso al templo se realiza por una puerta principal situada en la parte occidental, dentro del atrio; éste se hace patente en la fachada mediante cinco oberturas de medio punto, la central de ellas la puerta por la que se desciende mediante dos peldaños al plano del atrio. La presencia de una columna inacabada en la última obertura de la parte sur ha permitido suponer que se quiso construir, cosa que no se realizaría, un pórtico o portada que rematase la fachada.

Además de la puerta mayor o de poniente, hay otras dos puertas, muy pequeñas, que se abren en las fachadas o laterales norte y sur, las cuales, de acuerdo con el esquema clásico de muchos monasterios y sobre todo canónicas, debían comunicar con el cementerio y otras dependencias monásticas totalmente desaparecidas y sus solares ocupados por construcciones levantadas en la época castrense del monumento (siglos XVIII-XIX). Todas estas puertas corresponden al mismo tipo, con arco de medio punto en su parte exterior y cabezada en su interior, definida por un arco de descarga con un dintel algo retraído.

La iluminación del templo, según antes se ha destacado, constituye un ejemplo paradigmático dentro de la arquitectura del siglo XI en Cataluña. La nave central, más alta que las laterales, se ilumina directamente por un conjunto de ventanas altas situadas en sus muros norte y sur, por encima de las cubiertas de las naves laterales, las cuales a su vez se iluminan por ventanas abiertas en sus propias fachadas o muros perimetrales. Es normal que el resto de iglesias catalanas del siglo XI de planta de tres naves carezcan de ventanas en la nave central y que se reduzcan a simples aspilleras en las naves laterales. En la fachada se abren tres grandes ventanas y un pequeño óculo, casi rozando la bóveda. Los muros que cierran los lados del transepto cuentan con un gran ventanal y también los ábsides tienen una ventana en su centro cada uno de ellos. Finalmente, una ventana situada a cada lado del presbiterio y las oberturas de la cúpula complementan la iluminación del templo.

Las ventanas son, por lo general, de doble derrame, según el tipo corriente en la arquitectura lombarda, excepto las de la fachada de poniente y de los extremos del transepto, que son muy singulares, de un solo derrame, con un pequeño resalte en su exterior.

Todas las fachadas, excepto la de poniente o principal y la parte de muros de la nave central que emerge de los laterales, que son totalmente lisos, están decoradas por la ornamentación lombarda formada por arcuaciones agrupadas en series de dos entre lesenas, que en los muros de levante del transepto, en el presbiterio y en el ábside central se complementan con un friso o serie

de ventanas ciegas. Las fachadas del cimborrio que rodea la cúpula son totalmente lisas, aunque se ignora cómo serían originalmente, puesto que se reconstruyó totalmente por haberse destruído el primitivo en las obras de fortificación del siglo XVIII.

Todo el edificio se construyó con pequeños sillares tallados uniformemente y dispuestos ordenadamente en hiladas; en algunos puntos más complejos o singulares de la estructura, como arcos y pilares se tallaron con mayor perfección, de manera que aparentan sillares pulidos de pequeñas dimensiones. El material que los une es mortero de cal que formaba amplias juntas, la mayoría de ellas repicadas o rebajadas durante las obras de restauración. El ábside central y la cripta conservaban en su parte exterior un revoque de mortero de cal que fue repicado durante las obras de restauración, desapareciendo con él algunas incisiones hechas originalmente en las juntas entre sillares.

No se puede olvidar que la iglesia de Sant Vicenç de Cardona sufrió grandes transformaciones en los dos siglos largos que sirvió de cuartel y fortaleza. Al suprimir los pisos de su interior y proceder a su restauración se quitó todo tipo de revoque, parte de él original, dado que parte del edificio se concibió para ir recubierto de revoque. También es posible que existiesen en este revoque pinturas murales, como las que se conservaron en el atrio y que actualmente se exponen en el Museu d'Art de Catalunya, de Barcelona. Esta decoración mural corresponde a la segunda mitad del siglo XII.

A pesar de los cambios experimentados en la época de su utilización militar, que afectan sobre todo al exterior del cimborrio y las restauraciones que hubo que hacer en sus cubiertas y algunos sectores de su interior, y también por la falta de un criterio uniforme en las diferentes campañas de restauración y una falta de documentación de detalle del curso de ésta, la iglesia de Sant Vicenç de Cardona se presenta como un edificio esencialmente unitario, construido en un único proceso de obra. Su autor o autores desplegaron en él todos sus recursos formales y espaciales del lenguaje arquitectónico del primer arte románico, con un dominio total de la técnica y soluciones estructurales.

Esta unidad de ejecución no se opone a algunos cambios en el proyecto durante el curso de la obra, sobre todo en la parte superior o cubierta de la nave central. Esta se manifiesta en los resaltes que acompañan los arcos torales de la nave y que, según se ha expuesto, se interrumpen de manera forzada algo más arriba del nivel de los arcos formeros de los que separan las naves; también es muy clara la diferencia de altura, la diferencia entre la nave central y los arcos que sustentan la cúpula, cosa que obliga a la existencia de un raro sector de muro entre la nave central y la cúpula, aligerado por una ventana de doble ajimez.

Estos detalles, unidos a la altura de la nave central, que exteriormente no encaja bien con el volumen del cimborrio, permiten plantear la hipótesis de un cambio de proyecto en el curso de las obras. La idea central podía haber sido construir una nave central de la misma altura que el transepto y el presbiterio del ábside

central, altura a la que corresponde el arco toral que da paso de la nave mayor al transepto o espacio de la cúpula; luego se dio más altura a la nave central, cosa que permitió abrir ventanas en las fachadas laterales o longitudinales, resultando así la iglesia de Cardona la más clara y original en el conjunto de la arquitectura catalana del siglo XI. Esto, sin embargo, no obsta para que el cambio de plan se efectuase durante un único proceso o período de obras y que con razón pueda presentarse esta iglesia como la más unitaria de su época.

Quedan algunos enigmas por aclarar por la falta de un estudio previo a toda intervención restauradora, como la posible existencia de torres a manera de campanarios a ambos lados de la fachada, algunos problemas de cubierta de las naves laterales, la posibilidad de pinturas murales, etc., pero nada de esto es un obstáculo para presentar Cardona como un edificio extraordinario, sólido, original y merecedor de un reconocimiento universal de su valor.

En diversas ocasiones, a lo largo de la descripción arquitectónica de la iglesia de Sant Vicenç de Cardona, se ha hecho mención de la cripta que ocupa todo el ámbito del presbiterio y del ábside de la basílica, razón por la cual estos se hallan a un nivel superior a los dos metros en relación con la disposición del pavimento original.

Era un lugar de veneración de reliquias que luego pasaron a la iglesia gótica de Sant Miquel, de la villa de Cardona. Se la denominaba capilla de las reliquias, porque en ella se guardaban, entre otras, reliquias de los santos Sebastián, Úrsula e Inés.

Esta cripta, de 10 metros de profundidad en su parte abovedada, por 8 de anchura y 2,67 de altura, está configurada como un edificio de tres naves, divididas por dos hileras de tres columnas de fuste monolítico, de las cuales parten las arcadas longitudinales, que van de columna a columna y que sostienen la bóveda y los transversales. En los lados extremos o muros perimetrales hay unos resaltes que parten de un saliente situado en la base de los muros, que recoge el empuje de las bóvedas extremas. Es una solución idéntica a la que dio en la misma época el obispo Oliba de Vic a la cripta de su catedral.

Las columnas son totalmente lisas y desprovistas de base, están coronadas por capiteles piramidales muy simples y sin ninguna ornamentación; sobre estos capiteles hay unos bloques de piedra cuadrados que sirven de base o pedestal a las bóvedas de arista que cubren la cripta.

Estos capiteles se ha supuesto que podrían haberse aprovechado de una obra anterior, aunque no hay constancia de ello. Estos capiteles no han sido esculpidos sino simplemente tallados para pasar de la base de los fustes a la cuadrada para sostener los arcos de las bóvedas de arista.

Los muros de la cripta se hallan reforzados por unas arcadas cubiertas con arcos de medio punto dovelados que arrancan de un pretil.

Cuatro ventanas, aunque parece que originariamente eran cinco, abiertas en el interior de las arcadas antedichas, iluminan tenuemente el subterráneo.

El piso, anteriormente pavimentado por una especie de piso de cascajo, se ha restaurado modernamente con ladrillos.

Según se expuso al describir el presbiterio, antiguamente se accedía a la cripta por dos escaleras laterales situadas simétricamente, alojadas en una especie de vestíbulo formado por la bóveda que sostiene la escalera de acceso frontal al presbiterio. Estos accesos fueron reemplazados por una escalera frontal que rompe la escalera frontal del presbiterio.

La iglesia se halla totalmente despojada de altares y ornatos; sólo tiene, encima de la obertura de acceso a la cripta, un simple altar formado por tres piedras.

Hay noticia de que veintitrés miembros, por lo menos, de la familia Cardona, fueron enterrados en esta iglesia desde el siglo XI, aunque sin duda serían muchos más.

En el fondo del crucero en la parte sur se halla el mausoleo de Joan Ramon Folc I, el conquistador de Nápoles, en 1422, y luego de Marsella. Se conserva solamente en su parte inferior. Fue construido por encargo de un biznieto, el duque Luis Ramon, y en se depositaron los restos del famoso almirante el 9 de abril de 1667. En la parte inferior de la caja hay una larga inscripción que sintetiza los títulos y gestas de este conde de Cardona.

En el extremo opuesto del transepto se puede admirar el suntuoso panteón, también de alabastro, que contiene los restos del duque Ferran, muerto el 13 de noviembre de 1543 y los de su mujer Francisca Manriquez de Lara.

En época de la ocupación militar se destruyeron otras importantes tumbas, según vestigios que se guardan en museos y en colecciones particulares.

En el pavimento de la iglesia se conservan algunas de las losas sepulcrales de antiguos abades de la comunidad canonical.

NOTICIA HISTORICA

La iglesia de Sant Vicenç de Cardona fue en sus orígenes la capilla del castillo de Cardona.

Hay motivos históricos que precisan que este castillo fue fortificado en el año 798 por el conde Borrell de Urgell-Cerdanya, de acuerdo con el mandato del rey de Aquitania Luís el Piadoso, cuando se preparaba la ofensiva que culminaría con la conquista de Barcelona del poder de los árabes, que tuvo lugar en el año 801.

Una revolución interna contra el dominio de los carolingios, promovida por el árabe Aizon entre los años 825-827, volvió a desorganizar la zona hasta que fue de nuevo recuperada y estructurada por el conde Guifré el Pilós o Wifredo el Velloso, entre los años 880 y 886, cuando le dió una carta de población, de la cual se hace mención en la segunda carta concedida por el conde de Barcelona Borrell II en el año 986, después de la incursión de Almanzor.

En esta segunda carta de población consta ya que el castillo y las tierras que lo rodeaban habían sido confiados, antes del año 986, a los vizcondes de Osona, que desde el siglo XII se denominarán vizcondes de Cardona.

Es bajo la protección de estos señores que empieza a figurar en la documentación a partir del año 980 la iglesia de Sant Vicenç fundada en el castillo de Cardona.

Es probable que a finales del siglo X se crease para el servicio de esta iglesia una comunidad de clérigos que,

bajo el nombre de canónigos o clérigos regulares, asegurase el culto y la vida religiosa del lugar. En donaciones de finales del siglo X se mencionan los sirvientes de la iglesia, aunque no conste todavía en la documentación la existencia de una comunidad bien organizada.

Llegamos a su pleno conocimiento en el año 1019, cuando el vizconde Bremón o Beremundo, siguiendo el consejo del gran obispo y abad Oliba, restauró la vida canónica de la iglesia de Sant Vicenç y la dotó de nuevo, confirmándole las antiguas donaciones, añadiendo otras nuevas y sujetándola al resto de iglesias de Cardona.

Bremón hizo esto después de que, a causa de sus dudas de conciencia, consultase con el obispo y abad Oliba qué debía hacer con la iglesia y comunidad que sus antepasados habían expoliado de bienes y abandonado; el obispo Oliba le aconsejó que restituyese los bienes defraudados, que erigiese la comunidad en canónica regular, presidida por un abad que desconociese el uso de las armas, y que levantase una casa digna del Señor y de San Vicente.

Este es el origen del templo actual, que se construyó entre los años 1019 y 1040, año en que tuvo lugar su consagración. La nueva iglesia fue consagrada el día 23 de octubre por los obispos Eriball de Urgell y Arnulfo de Roda, y en esta misma fecha fue dotada con las posesiones antiguas y otras nuevas por la vizcondesa Guisla y su hijo el vizconde Ramon Folc.

Según se explicará en la descripción del templo, éste, a pesar de algun titubeo en el sistema de cubierta, explicable por la evolución natural de la arquitectura o posible cambio de dirección de las obras en los quince o más años que duró su construcción, es uno de los edificios más meritorios y simples en su planteamiento y ejecución, teniendo en cuenta su gran volumen y perfección.

Desde el año 1040 en adelante consta la existencia de una comunidad de doce canónigos como mínimo, regida por un abad, con una buena dotación de tierras e iglesias, sobre todo hacia el sector de Calaf que, hacia el año 1040 estaban repoblando y organizando los vizcondes de Osona-Cardona.

Esta comunidad tuvo una época de esplendor entre los siglos XI y XIII. Hacia el año 1090 aceptó la reforma romana o gregoriana y se convirtió en canónica o comunidad de clérigos regulares de Sant Agustí; hasta este momento seguía la regla canonical aquisgranense, basada en las disposiciones del concilio de Aquisgran del año 816.

En torno al año 1177, se intentó unir esta casa al monasterio canonical de Sant Ruf de Avignon, de donde había salido la reforma canonical agustinense, sin embargo el monasterio continuó manteniendo su independencia bajo la sujeción canónica a los obispos de Urgell.

A lo largo de los siglos XIV al XVI, la comunidad canonical de Cardona, como la mayoría del país, entró en una fase de decadencia del fervor primitivo y por eso tuvo

ser reformada o experimentar reconvenções para que volviese a la vida regular normal, de los obispos de Urgell y arzobispos de Tarragona. Mantuvo, sin embargo, la vida regular canonical hasta la secularización general de las canónicas de Cataluña ordenada por el papa Clemente VIII en 1592 a instancias del rey Felipe II.

Desde esta fecha hasta principios del siglo XVIII continuó como colegiata secular sin sobresaltos hasta los años de 1705 a 1714, en que el castillo se fortificó con motivo de la Guerra de Sucesión española. A partir de 1714 el castillo estuvo ocupado por un destacamento borbónico, y a causa de esto la comunidad utilizaba para el culto la iglesia de San Miguel de la villa de Cardona, hasta 1794, en que se suprimió el culto en la iglesia y se convirtió en cuartel con la construcción de pisos intermedios, y sobre las bóvedas se acumuló una gran cantidad de tierra en previsión de posibles ataques con artillería.

La basílica de Sant Vicenç fue ocupada por el ejército hasta alrededor del año 1950. En 1952 empezó la obra de restauración a cargo del Servicio de Defensa del Patrimonio Artístico, obra que continuó hasta finales de la década de los 60, con la recuperación interior y exterior de las proporciones y disposición originales.

El antiguo palacio señorial y dependencias del monasterio se adaptaron poco después para Parador Nacional de Turismo; éste fue inaugurado en 1976.

BIBLIOGRAFIA

- L'Art Romànic. Catàleg, Barcelona y Santiago de Compostela, 1964, 236.
- Antoni BACH: Cardona, en Gran Geografia Comarcal de Catalunya, vol. 2, Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1981, p. 139 ss.
- Catalunya Romànica, vol. XI, El Bages, Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1984, p.143-174.
- Josep GUDIOL i RICART: Catalunya I, col. Tierras de España, Madrid 1974, p. 181-184.
- Eduard JUNYENT: Catalogne romane, vol. 1, Col.Zodiaque La pierre-qui-vire (Yonne) 1950, p.89-100.
- Jaume PASQUAL: Sacrae Antiquitatis Cataloniae Monumenta, Biblioteca de Catalunya, 729, Vol.IV dedicado a Cardona.
- Antoni PLADEVALL y Francesc CATALÀ ROCA: Els monestirs catalans. Ed. Destino, Barcelona 1970 p.270-275
- Antoni PLADEVALL: Cardona, monestir de, en Gran Enciclopèdia Catalana, Vol. X, Enciclopèdia Catalana, S.A., Barcelona 1973, p. 402-403.
- Josep PUIG I CADAFALCH, Antoni de FALGUERA y J. GODAY i CASALS: L'Arquitectura romànica a Catalunya Vol. II, Barcelona 1911, p. 163-172.
- Joan SERRA VILARÓ: El castillo de Cardona, Cardona 1954 p. 22ss.
- Joan SERRA VILARÓ: Historia de Cardona, Vol.I, Cardona 1962.

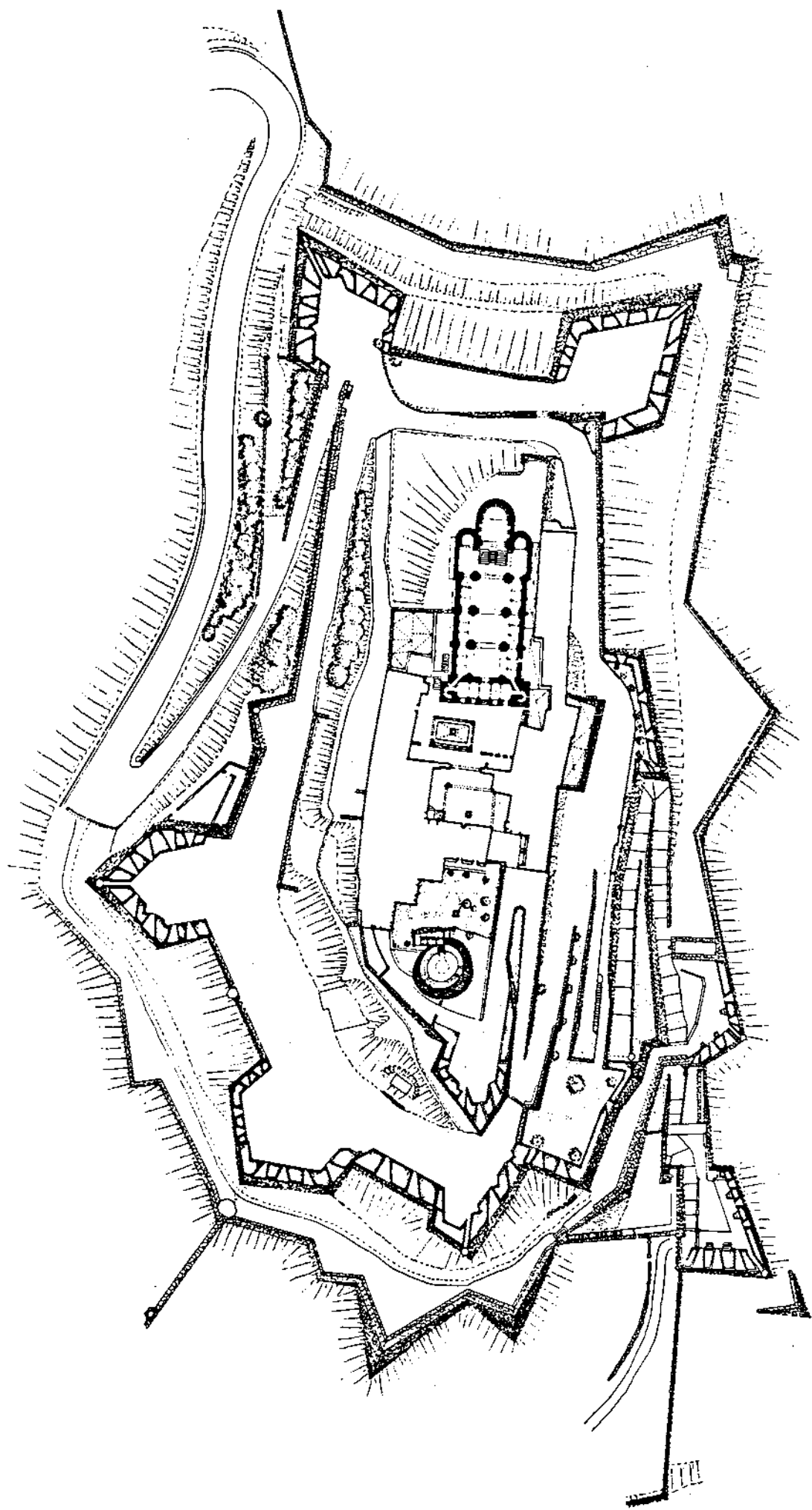

Joan SERRA VILARÓ: Pretiosa sive Caputbrevium monasteris castri cardonensis, Ex. de E.V.C VIII, Barcelona 1916, 68 pgs.

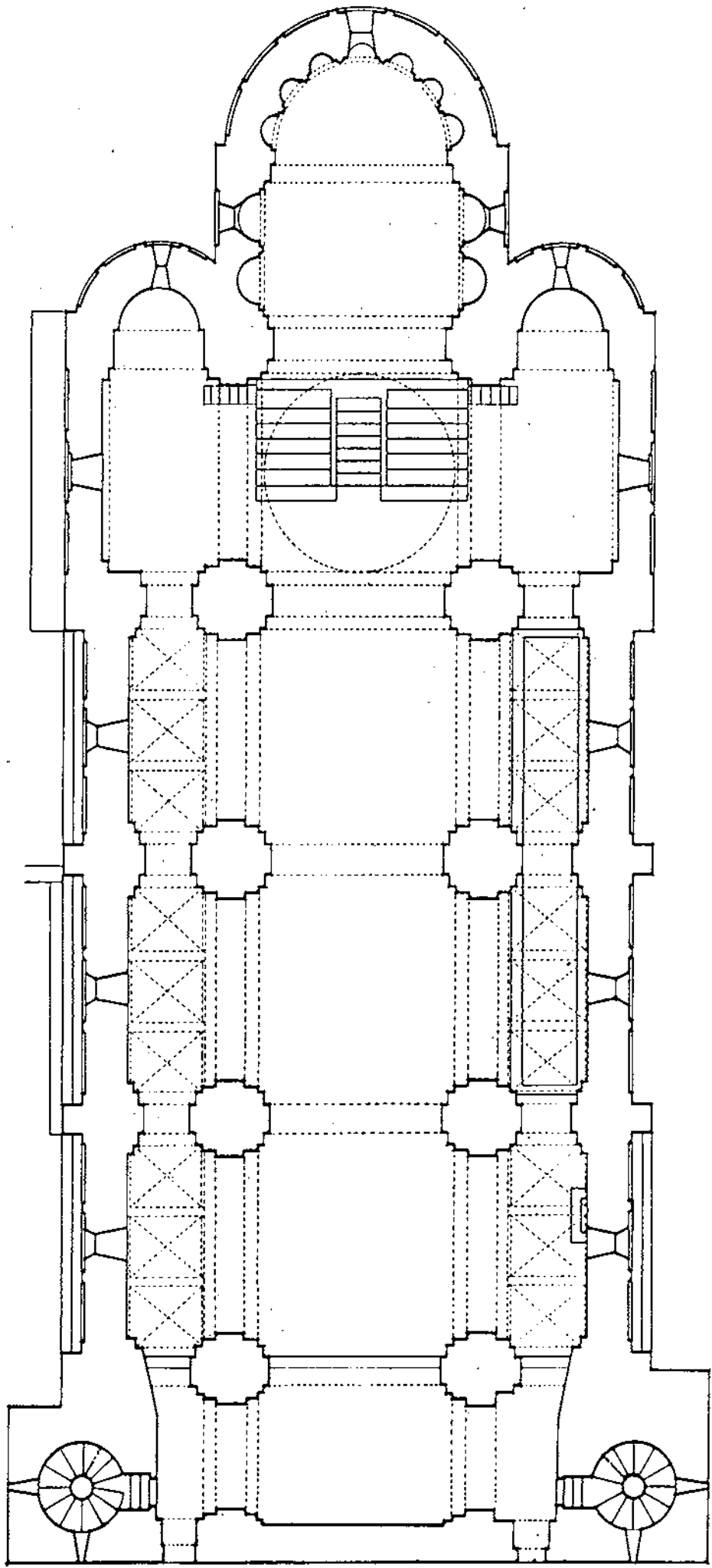
Joan SUREDA: La pintura románica en Cataluña, Madrid 1981, passim.

Walter Muir WHITEHILL: L'art romànic a Catalunya, segle XI, Edicions 62, Barcelona 1973, p. 26-28.

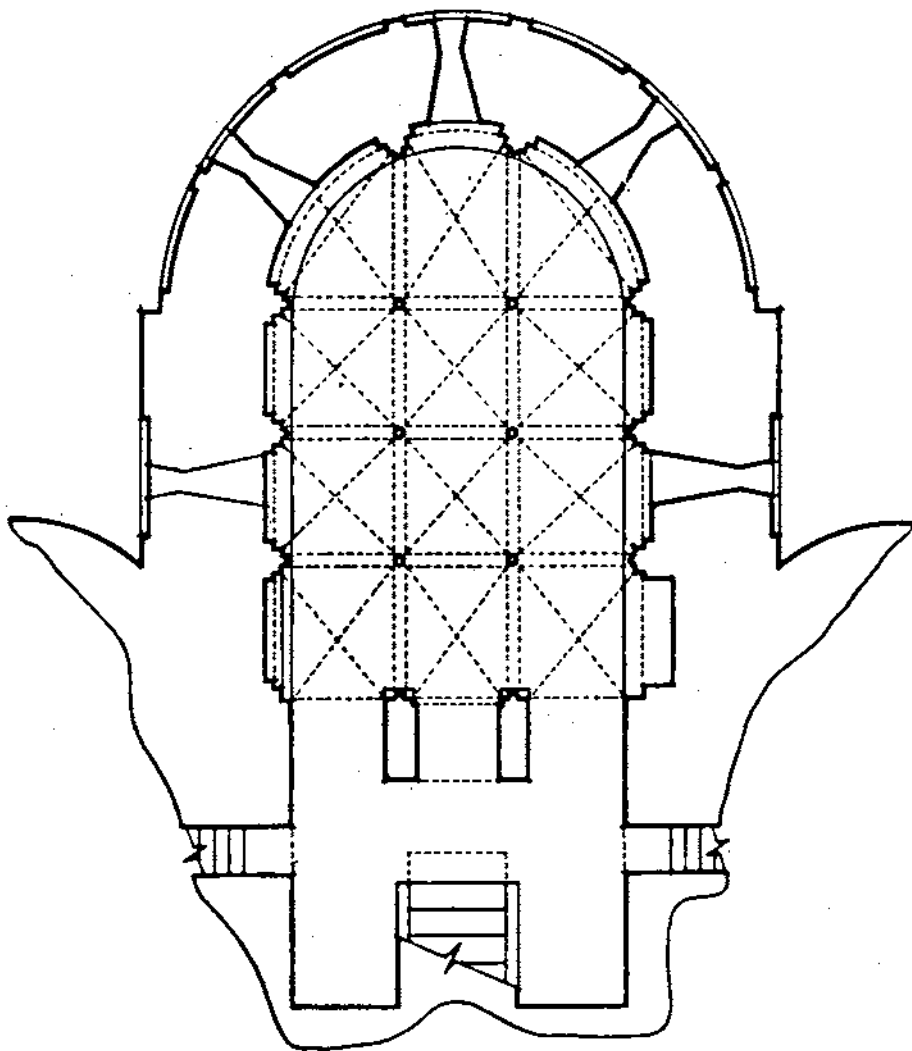
DOCUMENTACION GRAFICA

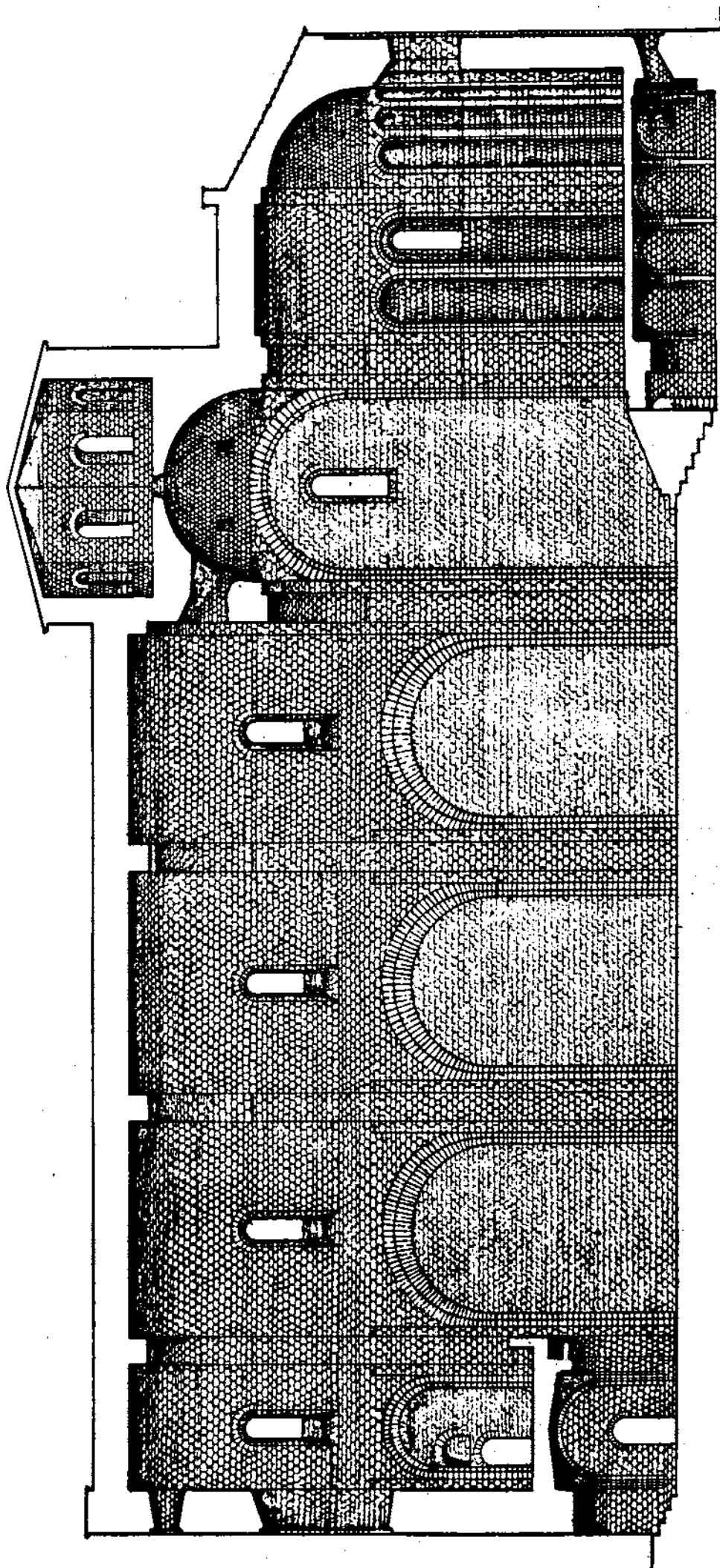
PLANTA DEL CONJUNTO

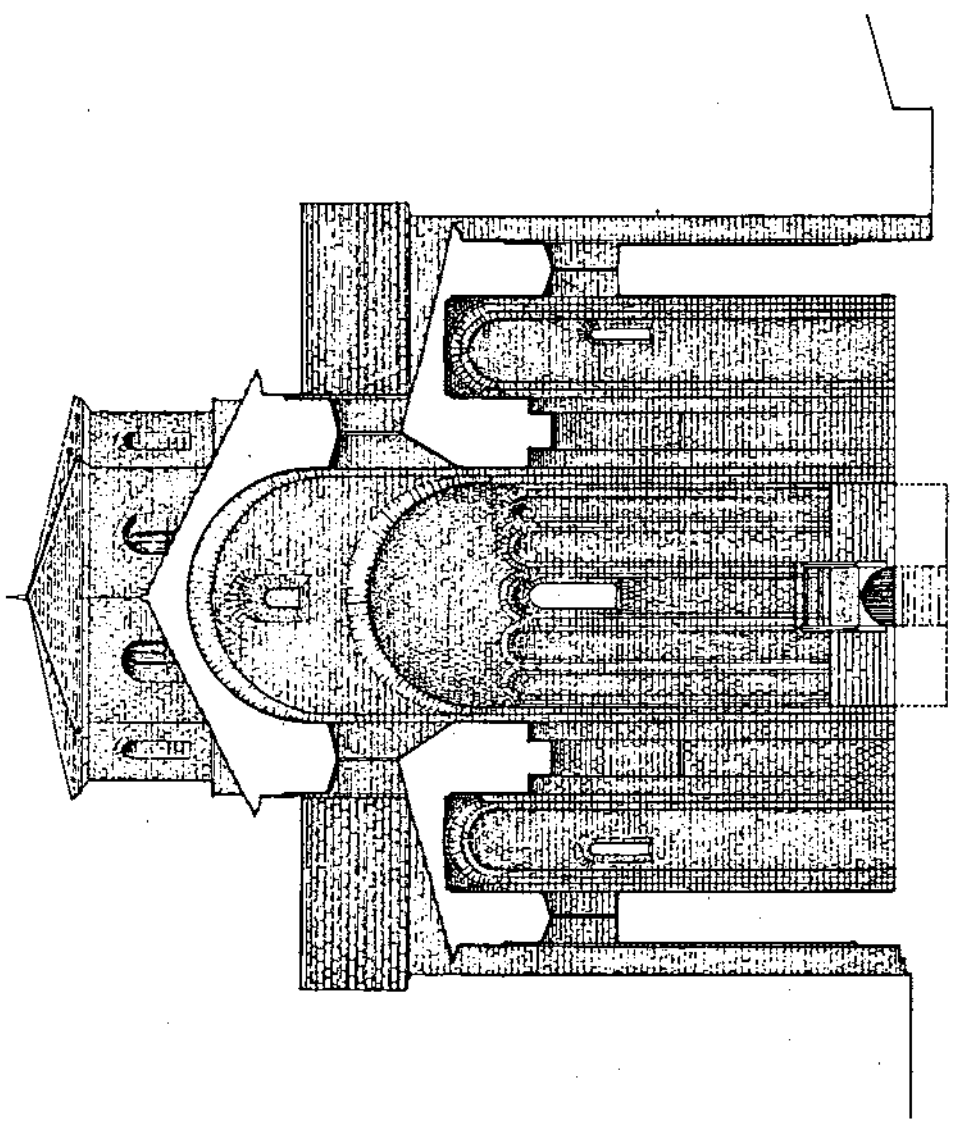
PLANTA

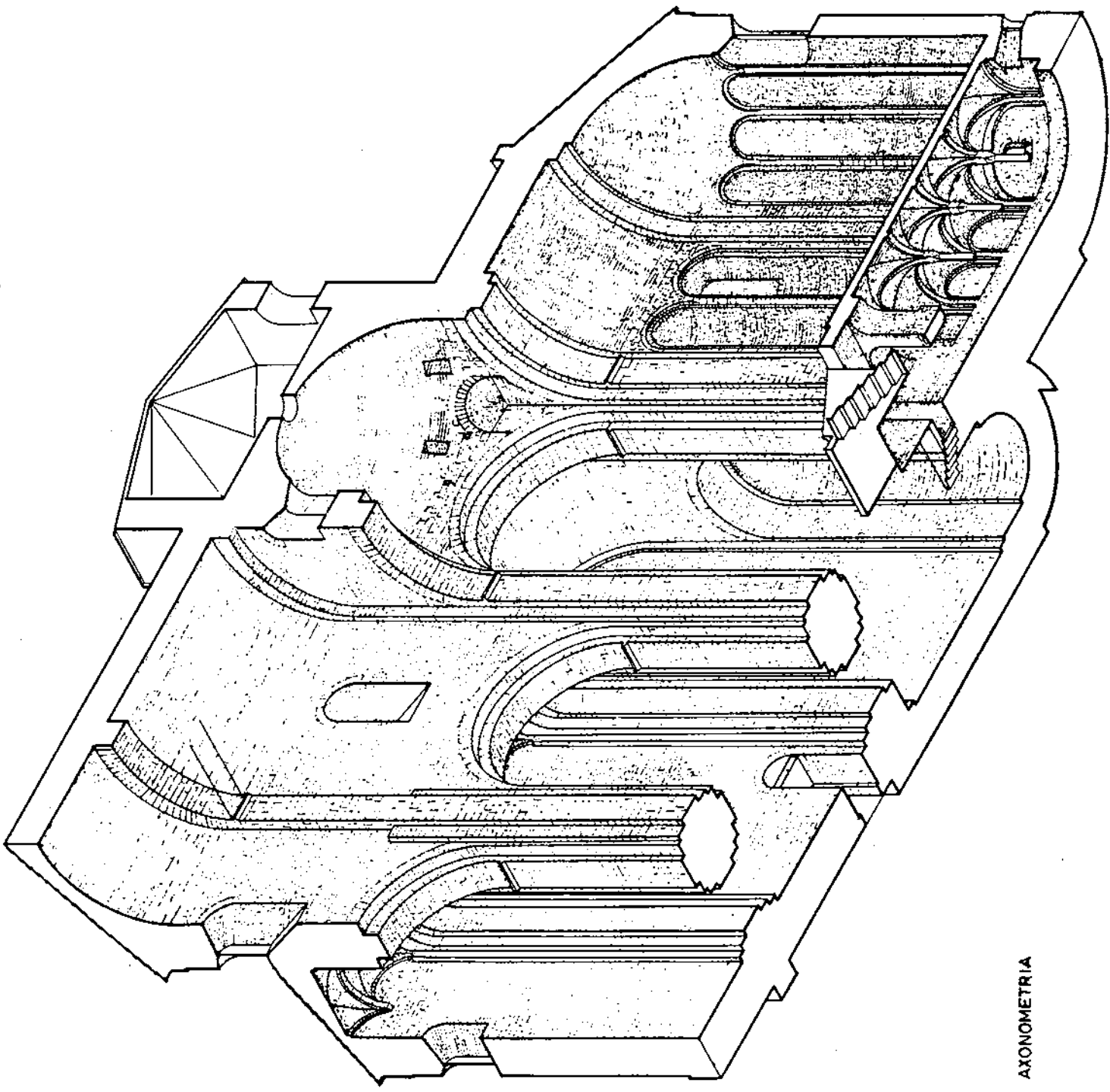
PLANTA CRIPTA

SECCION LONGITUDINAL

SECCION TRANSVERSAL

AXONOMETRIA

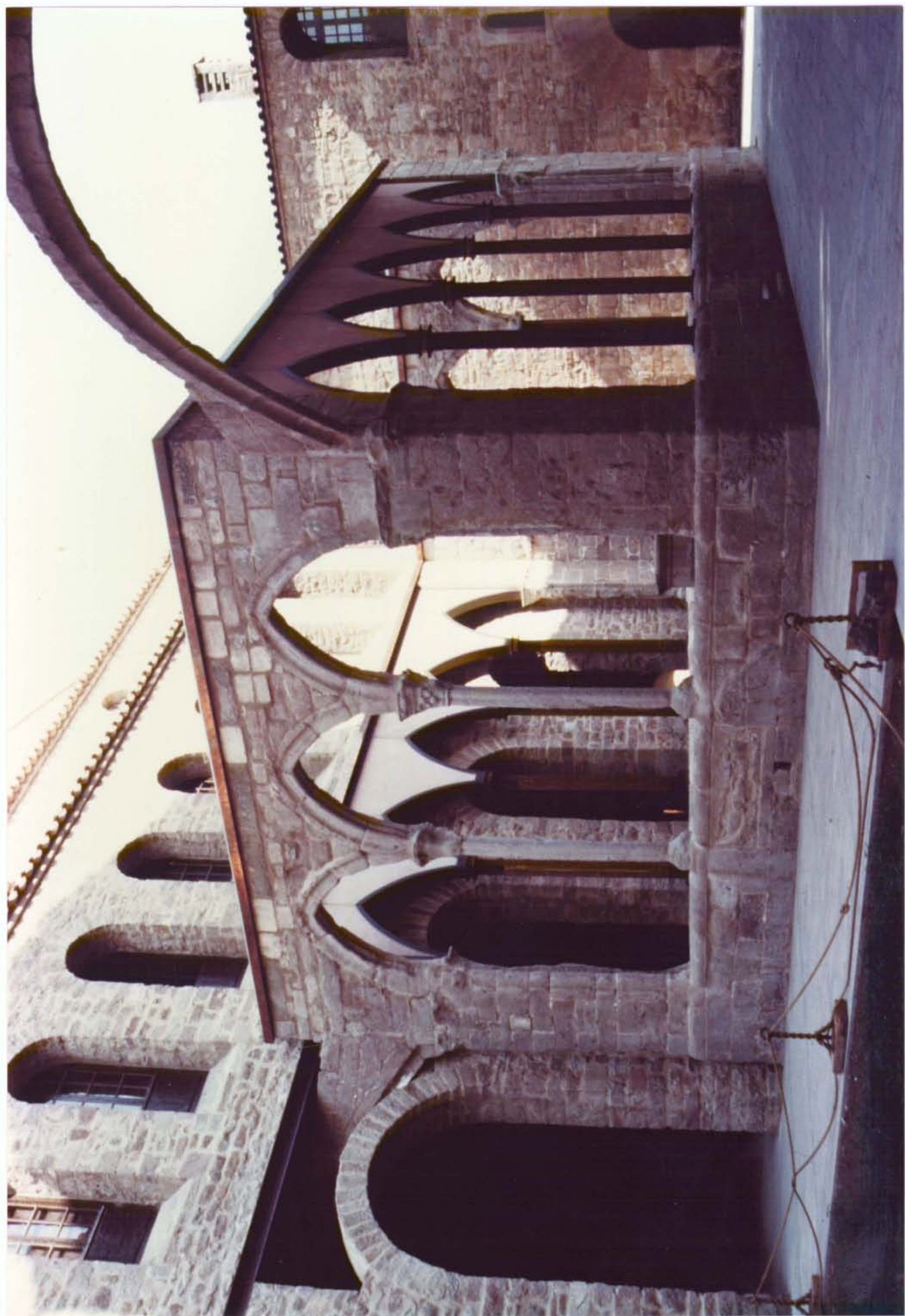

**COLEGIATA DE
SANT VICENÇ DE CARDONA**

DIRECCIÓ GENERAL DEL PATRIMONI CULTURAL
SERVEI DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC
BARCELONA
ENERO DE 1989

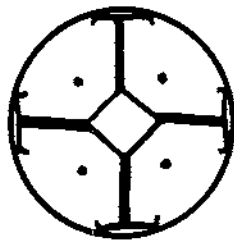
COLEGIATA DE
SANT VICENÇ DE CARDONA

GENERALITAT DE CATALUNYA

CATALUNYA ROMÀNICA

XI EL BAGES

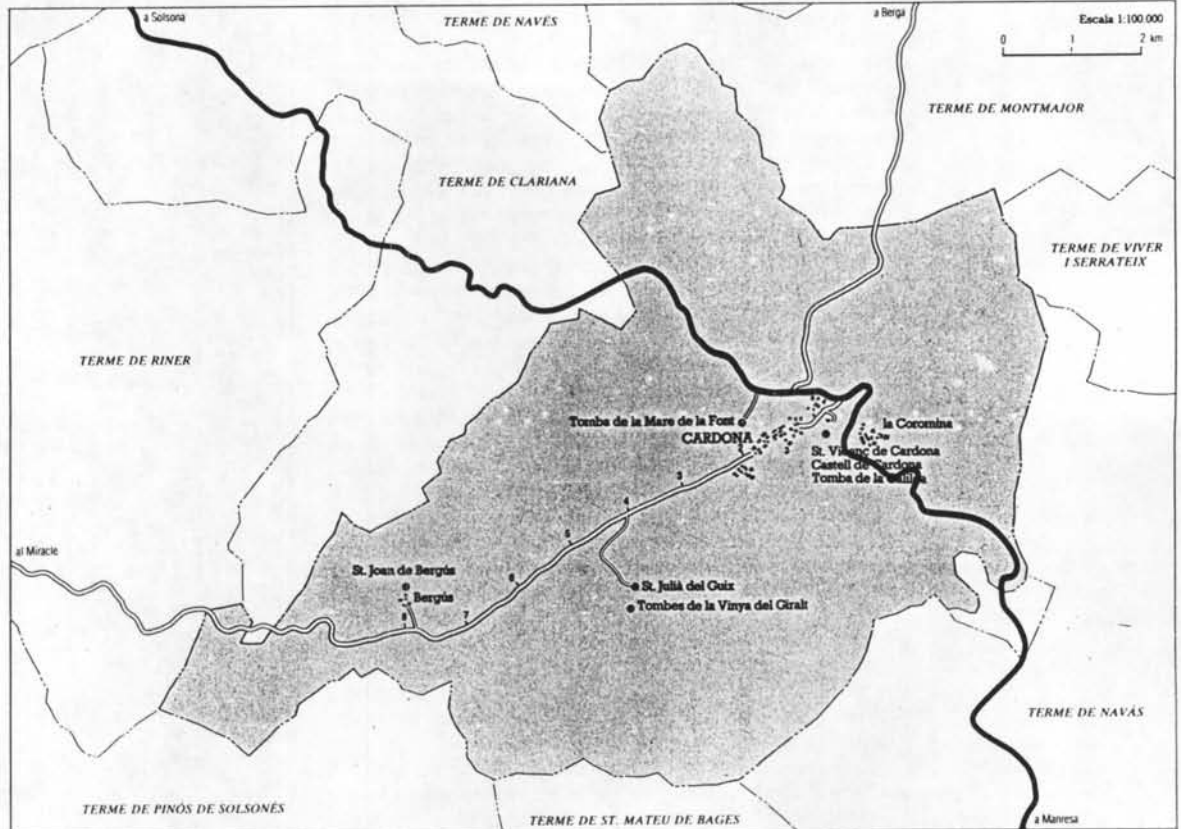
L'edició d'aquesta obra ha estat promoguda per la
FUNDACIÓ ENCICLOPÈDIA CATALANA
amb la col·laboració de la
GENERALITAT DE CATALUNYA
i sota l'alt patrocini de
l'ORGANITZACIÓ DE LES NACIONS
UNIDES
per a l'educació, la ciència i la cultura
(UNESCO)

© Fundació Enciclopèdia Catalana, Avda. Diagonal, 357, BARCELONA-08037, inclòs el disseny general de l'obra, la tapa, la maqueta, les guardes, la il·lustració i la cartografia.
Gravador: Llorenç Valentin, Avda. Marqués de Castellbell, 26, BARCELONA-08032.
Fotocrom: Reprocolor Llovet, Casanova, 155-159, BARCELONA-08036.
Paper: Celupai, S. A. ALGESIRES.
Rel·ligat: Enquadernacions «La Barcelonesa», c/ dels Corders, s/n., BADALONA.
Impressió: Gràfiques Instar, Indústria, s/n., L'HOSPITALET DE LLOBREGAT.
ISBN: 84 85194 56 X (obra completa)
84 85194 57 8 (volum XI)
Dip. leg.: B. 36.813-1984

Castell de Cardona
 Tomba de la Galilea
 Sant Vicenç de Cardona
 Tomba de la Mare de Déu de la Font
 Sant Julià del Guix
 Tombes de la Vinya del Giralt
 Sant Joan de Bergús

Situació del terme municipal de Cardona en el conjunt de la comarca del Bages

Mapa del terme municipal de Cardona amb la indicació dels itineraris per arribar als llocs estudiats en el present capítol (informació: F. Junyent-A. Mazcuñan)

CASTELL DE CARDONA

La imponent mola del castell, juntament amb l'església de Sant Vicenç, corona un pujol que es dreça a la banda nord-oriental de la població i domina una àmplia panoràmica. Long. 1°40'11" - Lat. 41°54'56".

Hom arriba a Cardona per la carretera de Manresa a Solsona. (FJM-AMB)

Aquest castell defensava un terme semblant al de l'actual demarcació municipal, però al mateix temps controlava un important centre de comunicacions del qual, per no haver estat transformat en carreteres modernes, no es ressalta la importància que tenia, i encara cal afegir el recurs de l'extracció de sal, font de riquesa per a la població i per als vescomtes.

Els precedents de Cardona es poden remuntar documentalment a les cites dels tractadistes romans, els quals parlen d'una muntanya de sal als Pirineus. Segurament que en el puig del castell s'hi establí primerament un poblat ibèric que prosseguí la seva existència en època romana; algun document alt-medieval anomena *oppidum* el puig del castell de la mateixa manera que hom feia amb el de Manresa. Aquesta ocupació és confirmada per alguna troballa de restes arqueològiques. En època carolíngia el castell fou reconstruït, quan el 798 Lluís el Piadós ordenà al comte Borrell d'Urgell-Cerdanya que fortifiqués el castell de Cardona que estava desert, però aquesta represa fracassà per la revolta que el 826-827 protagonitzaren Aissó i Guillemó a la zona d'Osona i que motivà el despoblament de la Catalunya Central. Després calgué esperar la repoblació del comte Guifre per al restabliment definitiu de la fortalesa de Cardona.

El castell de Cardona té la particularitat de conservar

una de les cartes de població més antigues, no sols de Catalunya sinó de la Península Ibèrica. Aquesta carta de població fou donada pel comte Guifré als pobladors del castell de Cardona en una data indeterminada, que hom posa entre el 880 i el 886, sense cap raó concreta, i tant pot ser posterior com no, ja que ni l'establiment d'una fortalesa ni la concessió d'una carta de franqueses no han d'ésser forçosament coetanis; la concessió pot ser, i generalment ho és, posterior. Però creiem més aviat que no és anterior pel fet que Cardona es repoblà baixant del comtat d'Urgell i no com a prolongació del d'Osona. Segurament el castell de Cardona fou repoblat quan hom ocupà la vall de Lord, on també concedí una carta de població el mateix comte Guifré. Cal pensar que Cardona és la clau que tanca les portes a una penetració enemiga cap a la vall de Lord, i en canvi vers el Bages no hi fa cap servei; fins i tot geogràficament és un territori molt diferenciat i aïllat del Bages. Per tant la carta de població de Cardona podria haver estat concedida entre el 872 i el 897, des que s'inicià l'ocupació de la vall de Lord fins a la mort del comte Guifré, i gosem concretar més posant-la entre el 872 i el 878.

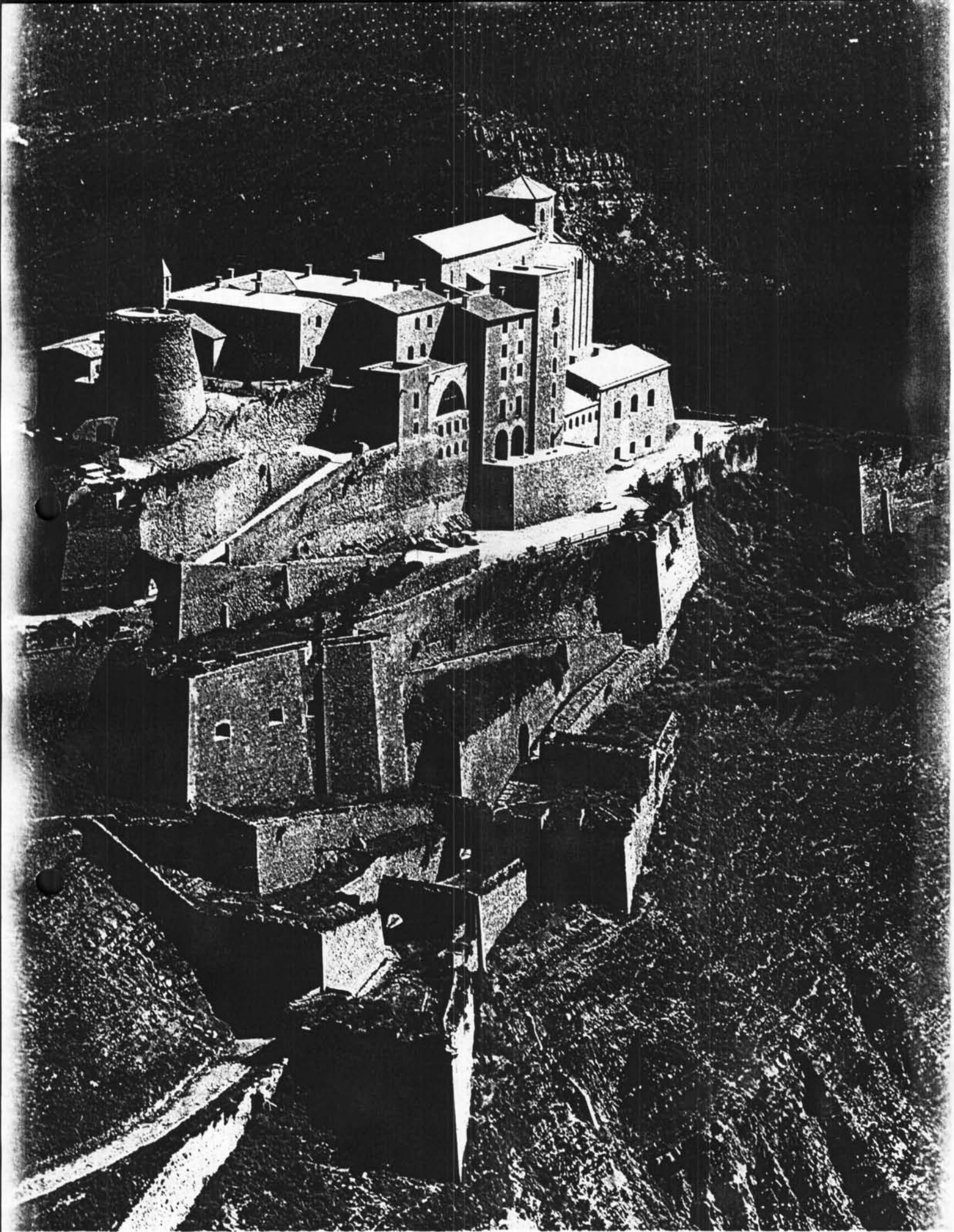
Un altre problema és saber quan accediren al domini del castell de Cardona els vescomtes d'Osona. Encara la segona carta de població concedida pel comte Borrell el 986 diu que els donava per patró el vescomte Ermemir i la seva posteritat, això no vol dir que no poguessin ja ser-ho anteriorment. Com veurem, sembla clar que el vescomte Ermemir simplement fou confirmat en el càrrec, ja que la família vescomtal osonenca abans del 986 ja havia fet diverses adquisicions en el territori del castell de Cardona o en els castells propers que també estigueren sota el domini dels vescomtes: a Cardona mateix, a Sant Joan de Bergús, a Prades, a Ardèvol. Sempre que una família de vicaris comtals feia compres d'aquest tipus ho feia perquè eren els vicaris comtals del castell on es feien les adquisicions, cosa que sempre se'ns confirma. A més cal considerar que l'origen de la possessió del castell de Cardona havia de venir també com a prolongació del domini de la vall de Lord, de la qual també eren vicaris comtals; no devia tenir res a veure el càrrec de vescomtes d'Osona, ja que el castell de Cardona es trobava inicialment al comtat d'Urgell i després quedà com una possessió dels comtes de Barcelona entre els comtats d'Urgell i de Berga. Per tant la repoblació i l'organització del castell de Cardona es féu des del comtat d'Urgell i com a continuació de l'actuació a la vall de Lord.

A partir del final del segle X els vescomtes d'Osona fixaren llur residència al castell de Cardona i es realitzà progressivament el canvi d'Osona a Cardona en el nom del vescomtat.

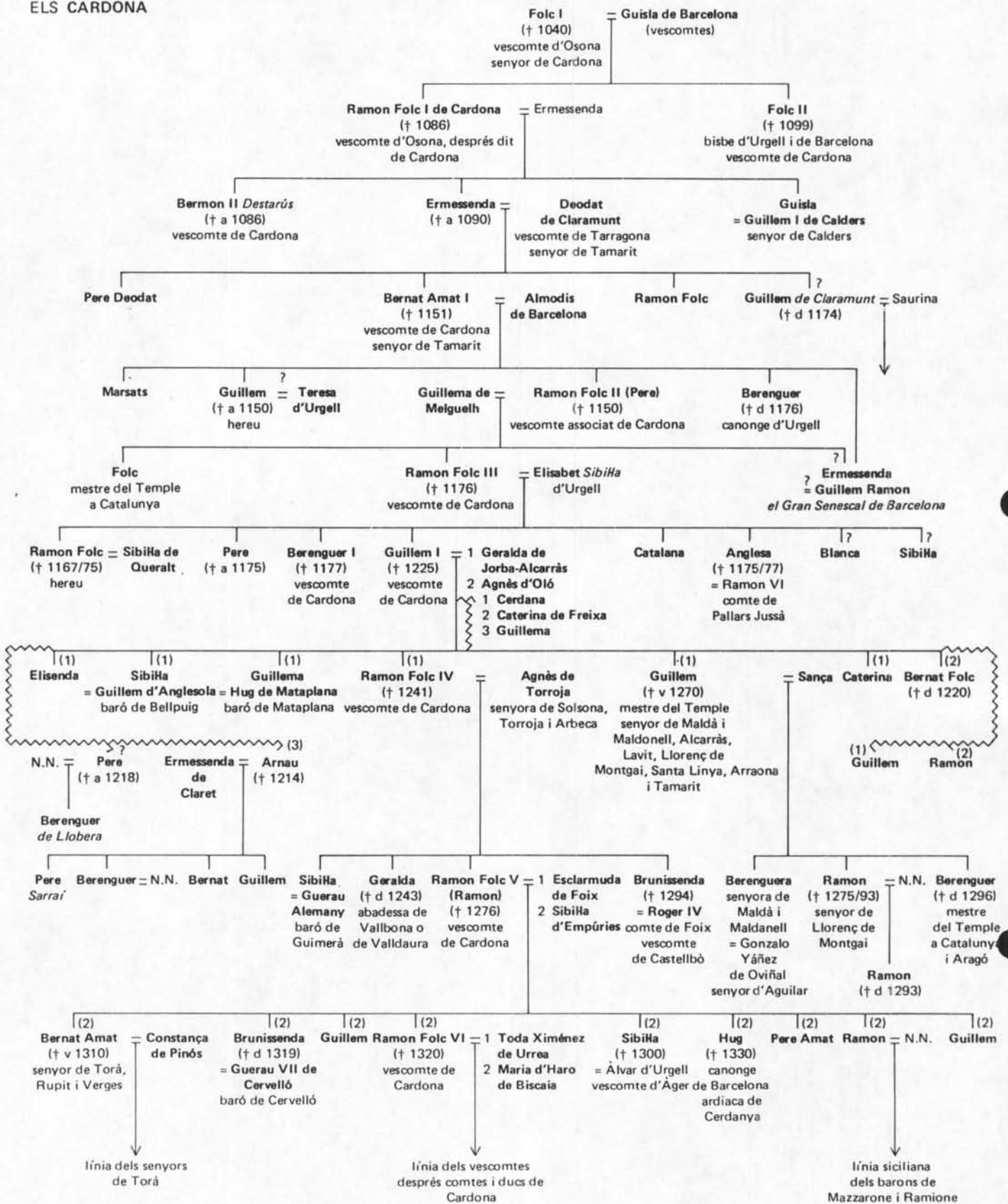
El domini eminent del castell de Cardona correspongué als comtes de Barcelona i el feudal als vescomtes d'Osona-Cardona fins a la desaparició dels senyorius jurisdiccionals. Els comtes demostraren llur domini diverses vegades després de la concessió de la segona carta de franqueses. El 1023 la comtessa Ermessenda de Barcelona empenyorà al seu fill Berenguer Ramon I diversos castells i el de Cardona era un d'ells; la mateixa dama el 1057 vengué al seu nét Ramon Berenguer I tots els seus béns i drets rebuts del seu marit, el comte Ramon Borrell, entre els quals figurava el castell de Cardona, i en el testament sacramental jurat el 1076 el comte Ramon Berenguer I deixà el castell de Cardona als seus fills de manera ben explícita. A més, en la gran diversitat de juraments de fidelitat de l'època de Ramon Berenguer I sovint el castell de Cardona figura com un dels béns que el vassall jurava defensar com a propietat comtal. D'altra banda els vescomtes no deixaren de fer, durant el segle XI, diversos juraments de fidelitat pels castells que tenien, però no se'n coneix cap en què figuri el castell de Cardona. En canvi s'ha conservat un conjunt de juraments fets entre el 1090 i el 1091 al comte de Cerdanya, Guillem Ramon, que s'han de centrar per una banda en l'oposició que els vescomtes de Cardona feren al comte Berenguer Ramon II, pel conflicte del fratricidi, que els portà a reconèixer la sobirania del comte de Cerdanya i, d'altra banda cal recordar l'interès concret

Castell de Cardona. Una vista aèria del conjunt del castell de Cardona amb les muralles i dependències, avui transformades en parador de turisme. Vers ponent el conjunt és coronat per la torre de la Minyona, la part interior de la qual és romànica. A llevant hi ha l'església, que aquí apareix mig tapada (foto: J. Pagans-TAVISÀ)

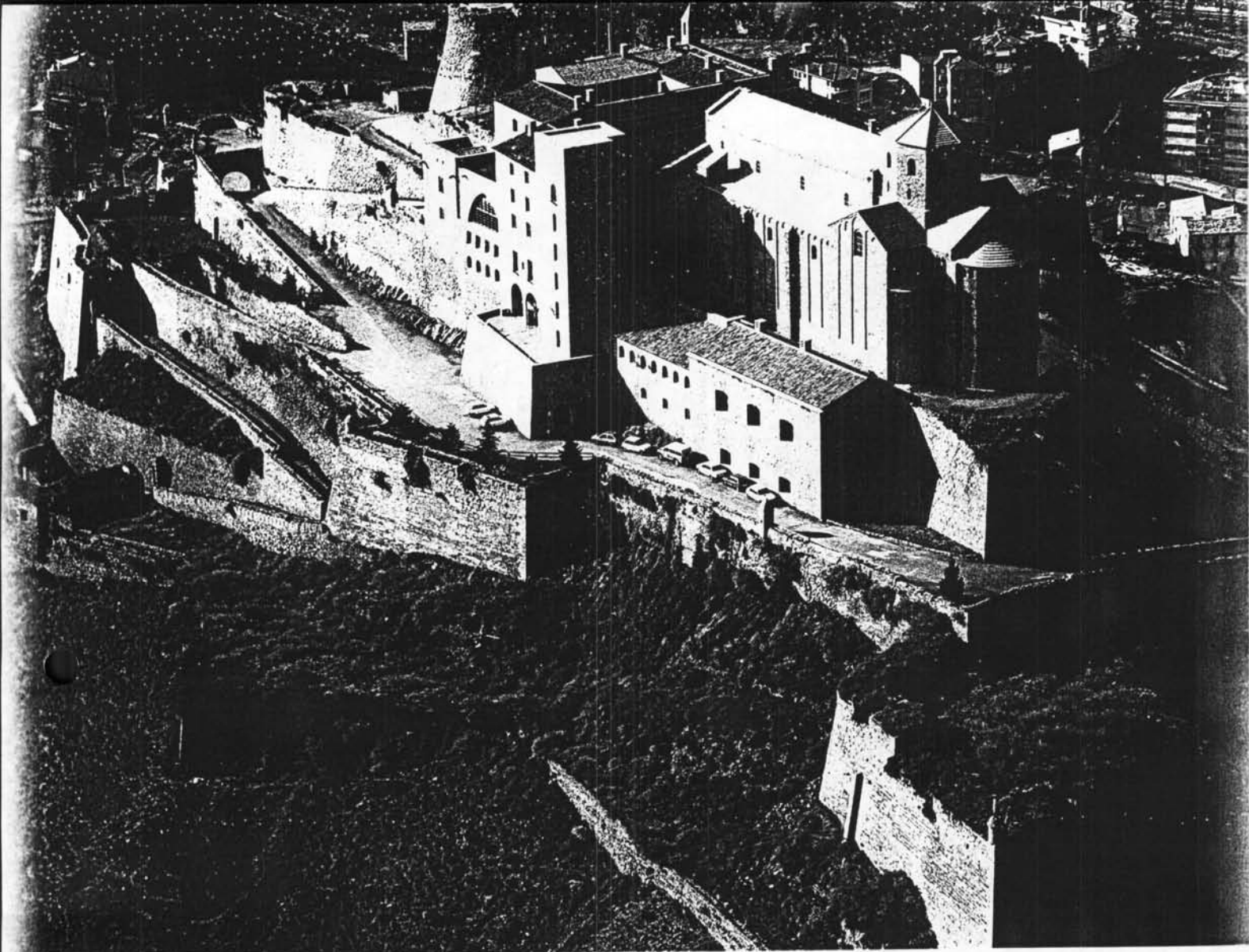
ELS CARDONA

(AFE)

que tenen els juraments del vescomte Folc II, que havia estat elegit irregularment bisbe d'Urgell i volia un aliat per a fer efectives les seves pretensions al bisbat; per això

infeudà el seu castell de Cardona al comte cerdà. Després fou elegit bisbe de Barcelona i tot tornà al seu lloc i els comtes de Barcelona van continuar conservant el domini

eminent. No sabem si mai els vescomtes van adquirir la jurisdicció civil i criminal del castell o si senzillament se n'apropriaren, però després de la revolta que el 1280 protagonitzà el vescomte amb d'altres nobles catalans, el rei Pere II li reconegué l'exercici d'aquestes jurisdiccions, sempre com a feu comtal. D'aquesta manera restà el castell de Cardona mentre duraren els vincles feudals.

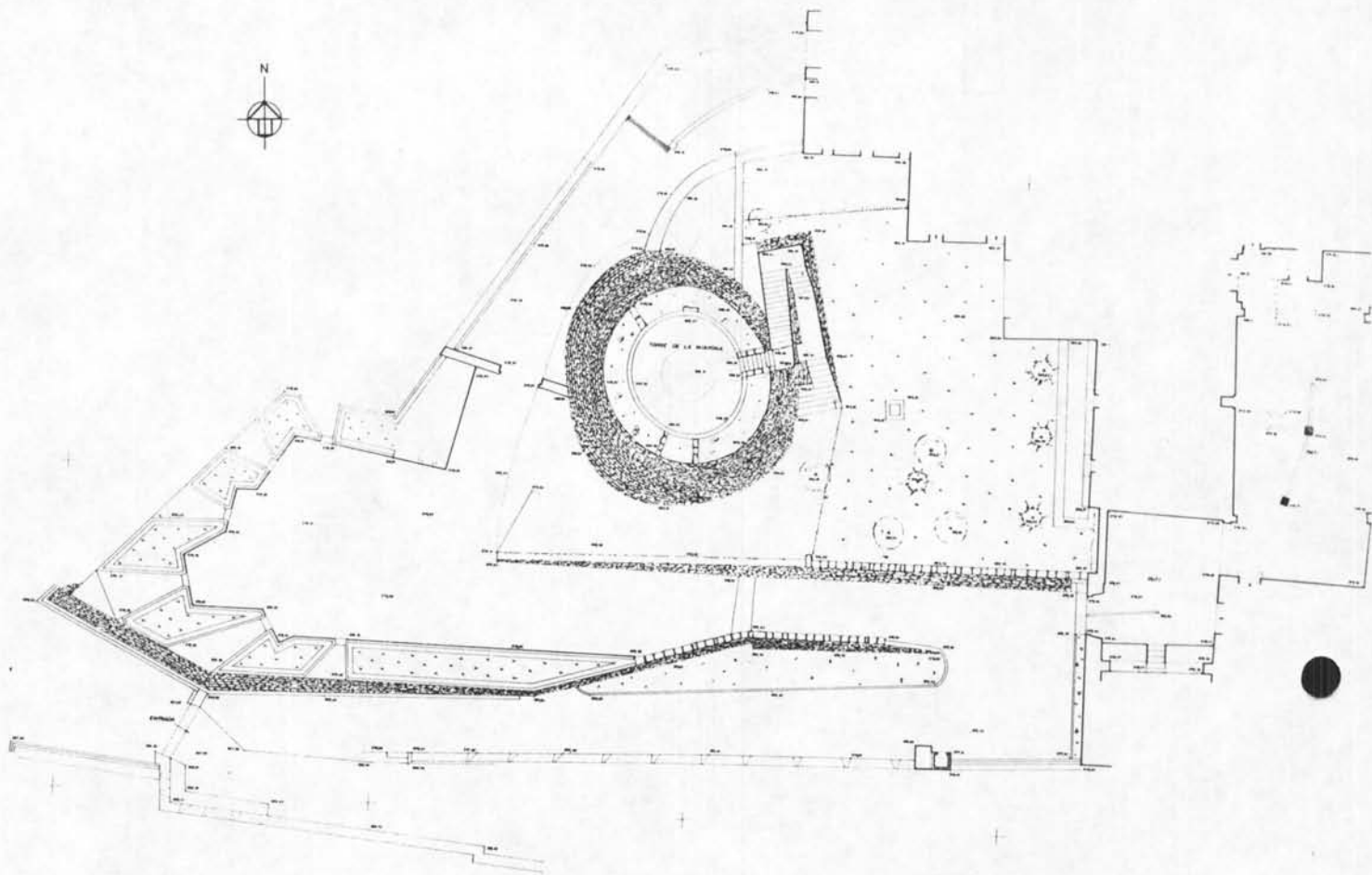
Encara que s'han fet molts estudis sobre els Cardona, queda un gran buit per omplir com és el de la formació del seu patrimoni territorial, molt conegut a partir del segle XIV per la formació del vescomtat i del comtat posterior, però no se sap sovint l'origen del patrimoni vinculat, ni el que perderen durant els segles anteriors. La dispersió de la documentació fa que aquesta tasca no pugui portar-se a terme fàcilment i sobrepassa el plantejament d'aquesta obra. Però sí que podem esmentar la incidència del seu patrimoni al Bages. Com a castells que puguem considerar patrimonials de la família Cardona hi havien els de Súria, Fals i Castelltallat; entre els que conservaren i es vincularen al patrimoni familiar, i entre els que es perderen per diversos motius, sovint desconeguts, els de Sant Mateu i Talamanca. Posteriors són les incorporacions dels castells de Saló, Mejà, Coaner i Torroella.

La participació dels Cardona en els afers reials, ja sigui col·laborant en la política reial, ja sigui enfrontant-s'hi, no repercutí gaire en el castell mateix o en el Bages, segons que sembla. Només en una ocasió coneixem que una revolta del vescomte cardoní tingué greus repercussions en aquest sector. Fou la revolta que protagonitzà una part de

la noblesa catalana durant els anys 1277-1278, motivada per l'obligació de pagar el bovatge sense haver estat aprovat en una reunió de corts, problema al qual s'afegí el de la successió del comtat d'Urgell. El vescomte Ramon Folc VI de Cardona s'adherí a la revolta. Encara que aquesta tingué el seu centre entorn de Balaguer, al Bages hi va haver una o més incursions o cavalcades del vescomte de Cardona que una nit passà pel Llobregat i anà baixant fins a les mateixes portes de Barcelona, i després de retirar-se seguí fent cavalcades contra les terres del rei. És possible que a resultes de les incursions del vescomte de Cardona es produïssin alguns fets luctuosos: el 9 de juny de 1278 morí Bernat de Manresa, segurament en un encontre amb la host del vescomte cardoní. Una repercussió d'aquesta guerra local és l'estroncament de la celebració del mercat de Santpedor car en un privilegi del rei Jaume II, concedit el 1299, el rei confirmà el mercat dels dilluns que a causa de les guerres i d'altres mals feia alguns anys que no se celebrava. Sembla, per tant, que la revolta del 1277-1278 i possiblement la del 1280 (que només és la prolongació de la primera), causaren greus alteracions al Bages, encara que no les podem concretar amb precisió.

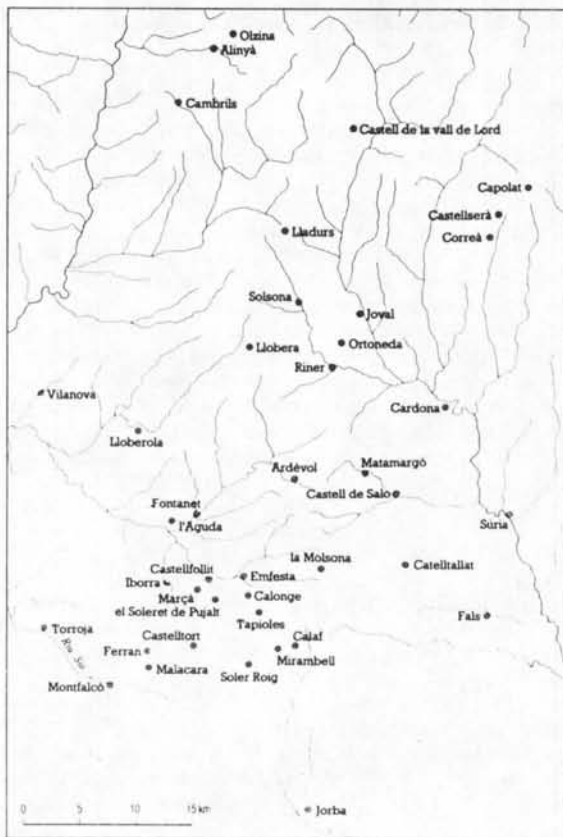
El segle XIV el castell de Cardona passà a ésser el centre d'un conjunt de castells que els vescomtes vincularen a l'hereu de la família. El 1314, any que el vescomte Ramon Folc X reorganitzà el vescomtat, es vincularen tot un seguit de castells patrimonials molt concentrats entorn de Cardona, encara que n'hi havia de llunyans. Els castells vinculats foren: Cardona, Capolat, Correà, Castellersà,

Castell de Cardona. Una vista del conjunt del castell des del costat sud-est. Les transformacions sofertes per l'edifici en el transcurs dels anys, bé que li han fet perdre una part important del seu aspecte original, encara avui li deixen conservar prou qualitats com per constituir un dels conjunts monumentals més importants de Catalunya (foto: J. Pagans-TAVISIA)

Castell de Cardona. Plana, a 1:400, del conjunt de l'església i d'altres dependències del castell. De tot el conjunt podem destacar, com a principals elements procedents d'època romànica, l'església de la col·legiata de Sant Vicenç, al costat de llevant, i la torre de la Minyona, vers ponent (planta: Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya)

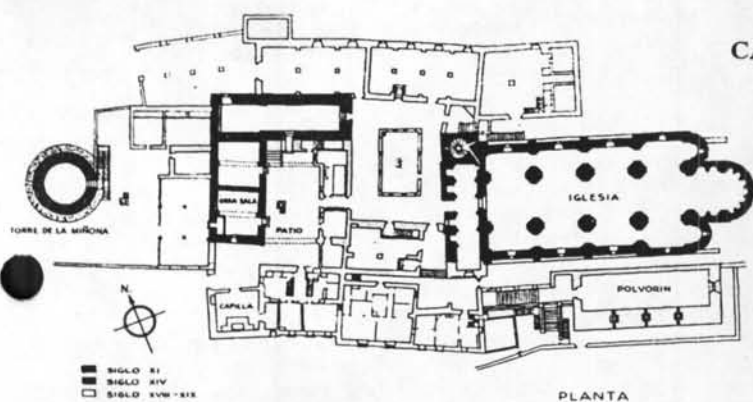
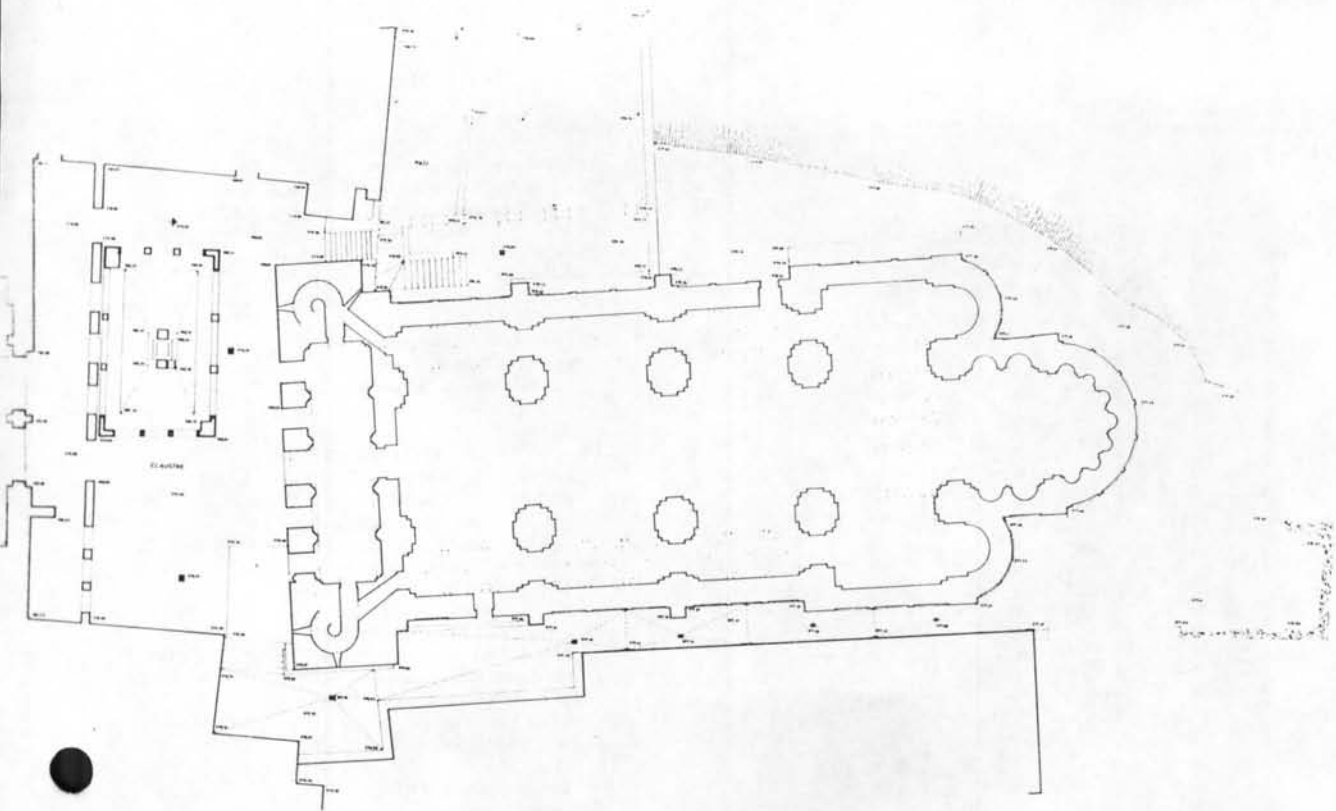
Castells i llocs vinculats al vescomtat de Cardona el 1314 pel vescomte Ramon Folc VI. L'àrea que agafa aquest mapa no ha permès de marcar-hi els llocs següents: Claramunt i Orpí, a la comarca d'Anoia; Puigfarners, a la comarca de la Selva (identificable, creiem, amb el castell de Farners, que encara en aquest temps pertanyia als vescomtes d'Osona-Cardona, i no pas amb el Puigfarners d'Aguilar de Segarra, puix que no hi ha relacionat cap altre dels castells d'aquest terme que anaven junts) i Savassona, a Osona (informació: A. Benet)

castells de la vall de Lord i la seva batllia, Alinyà, Cambrils, Zolsina (Olzina), Lladurs, el castell i vila de Solsona, Joval, Riner, Ortoneda, Ardèvol, Matamargó, l'Aguda, Vilanova (de l'Aguda), Llobera, Lloberola, Fontanet, Iborra, Torroja, Montfalcó, Malacara, Ferran, Castellfollit (de Riubregós), Soler Roig, Marçà, Calonge amb el Solaret de Pujalt, llocs d'Emfesta, de Tapioles, de Saló, castell de Mirambell, Castellort, Calaf, la Molsosa, d'En Gibert, Castelltallat, Súrria, Fals, Jorba, Claramunt, Orpí, Puigfarnés, Savassona i molts altres, que no sabem quins foren.

El 1375 el rei Pere III creà el comtat de Cardona per al vescomte Hug II que passà a prendre el títol de comte de Cardona i en el document de la creació d'aquest nou comtat es relacionen els territoris que el formaren i estaven situats, una part en termes dels castells del comte i una altra a la vegueria de Bages i eren: castell i vila de Cardona, i els castells de Pujol de Planès, Clariana, Matamargó, Saló, Claret de Cavallers, Mejà, Castelltallat, vila i castell de Solsona, castells de Lladurs, Olius, Navès, Besora, Joval, Torrents, Canalda; i d'altres de situats a la Conca d'Òdena: Mediona, Orpinell, Claramunt, Orpí, Castellolí, Òdena, Jorba, Montbui; d'altres de situats al territori de la Segarra: castell i lloc de Calaf, castells de Mirambell, Castellort, Conill, Ferran, Malacara, Montfalcó, castell i lloc de Torroja, castells de *Bechfret* (Vicfred), Ivorra, castell i lloc de Torà, castells de l'Aguda, Fontanet, Cellers, castell i lloc de Castellfollit de Riubregós, castells de Calonge, Molsosa, Matadeporros; d'altres entre el comtat d'Urgell, vescomtat de Castellbò i bisbat d'Urgell: Aguda de Vilanova de Valldòria (Vilanova de l'Aguda), Lloberola, Vallferosa, Llanera, Ardèvol, Claret dels Pagesos, Llobera, Riner, Miraver, Clarà, Sant Climent, Castellar (de la Ribera), Freixanet, castell i lloc de Valldan, castell de Montpolt, Odèn, Terrassola, Timonedà, la

CASTILLO DE CARDONA

PERSPECTIVA

PLANTA

TORRE DE LA MINONA

ENTRADA DE LA CAPILLA

PATIO

Castell de Cardona. Planta del castell aixecada per Marià Ribas l'any 1959; hom hi pot veure diverses perspectives. Actualment es conserva al castell de Montjuïc, de Barcelona (foto: Servei de Catalogació i Conservació de Monuments de la Diputació de Barcelona)

Castell de Cardona. La torre de la Minyona, única resta romànica que ha pervingut del castell (foto: F. Junyent-A. Mazcunian)

Llena, Cambrils, Alinyà; d'altres, una part en territori del bisbat d'Urgell, una altra part en territori del noble Pere Galceran de Pinós i part en territori del Berguedà: castell i lloc de Sant Llorenç de Morunys, castells de Sisquer, Castelltort, Pedra, Montcalb, Capolat, Castelló (de Busa), Correà, Castellserà, Querol; d'altres a la vegueria de Bages: castells de Fals, Súria; d'altres a la vegueria de Montblanc: castell de Maldà; d'altres a la vegueria de Tarragona: castell de Vallmoll; i en el territori de la Segarra el castell de Pujalt. De tots aquests castells i llocs li foren concedits el mer i mixt imperi i l'alta jurisdicció, tot en alou lliure i franc.

Posteriorment els comtes anaren incorporant nous territoris al patrimoni comtal, ja sigui per enllaços matrimonials o per serveis fets als monarques, com el de la conquesta del comtat de Pallars. Ara cada incorporació era un nou títol que s'afegia al de comte de Cardona. Així quan el 1491 el rei Ferran el Catòlic erigí el ducat de Cardona pels serveis que el comte Joan Ramon Folc havia fet a la monarquia, els nous ducs utilitzaren en els seus documents tots els títols que havien aplegat i eren els de: duc de Cardona, Gran Conestable d'Aragó, marquès de Pallars, comte de les Muntanyes de Prades, vescomtes de Vilamur, senyor de les baronies d'Entença, d'Arbeca, de Juneda, d'Alcolea, de Cambrils, de Ponts, de Maldà, d'Aramunt i de Pessonada.

Encara no havia finit la formació del patrimoni cardoní, ja que la duquessa Joana Folc es casà el 1516 amb Alfons d'Aragó el qual aportà el ducat de Sogorb i el comtat d'Empúries. Després la casa de Cardona es castellanitzà de manera total i ja no mereixeren l'atenció de l'il·lustre historiador de la família Cardona, J. Serra Vilaró, que féu el millor estudi sobre aquest llinatge català, un dels més importants que ha tingut Catalunya. (ABC)

Tot i que el castell de Cardona és, sens dubte, el més vistós i imponent dels nostres castells catalans, per les nombroses remodelacions que hom hi ha fet per tal d'adaptar-lo a les necessitats del moment, de l'obra primitiva ja no queda gairebé cap

CASTELL DE CARDONA

senyors

Guadall, vescomte d'Osona	(938-† 979)
Ermemir II, vescomte d'Osona, casat amb Engúncia de Lluçà, fill del vescomte Guadall i d'Ermetruit	(961-† v.993)
Ramon I, vescomte d'Osona, fill de l'anterior	(913-1002)
Bermon I, vescomte d'Osona, germà de l'anterior	(1010-1030)
Eribau o Eriball I, vescomte d'Osona, germà de l'anterior	(1030-1035)
Folc I, vescomte d'Osona, casat amb Guisla de Barcelona, germà de l'anterior	(1035-1040)
Ramon-Folc I, vescomte de Cardona, casat amb Ermessenda, fill de l'anterior	(1040-1086)
Folc II, vescomte de Cardona, germà de l'anterior	(1086-1099)
Bernat-Amat I, vescomte de Cardona, casat amb Almodis de Barcelona, fill d'Ermessenda de Cardona i de Deodat de Claramunt, vescomte de Tarragona, besnebot de l'anterior	(1099-1151)
Ramon-Folc II, vescomte de Cardona, casat amb Guillema de Melguelh, fill de l'anterior	(associat ?-1150)
Ramon-Folc III, vescomte de Cardona, casat amb Elisabet Sibilla d'Urgell, fill de l'anterior	(1151-1176)
Berenguer I, vescomte de Cardona, fill de l'anterior	(1176-1177)
Guillem I, vescomte de Cardona, casat primer amb Guera de Jorba-Alcarràs, i després amb Agnès d'Oló, germà de l'anterior	(1177-1225)
Ramon-Folc IV, vescomte de Cardona, casat amb Agnès de Tarroja, fill de l'anterior i de la primera muller	(1225-1241)
Ramon-Folc V, vescomte de Cardona, casat primer amb Esclarmunda de Foix, i després amb Sibilla d'Empúries, fill de l'anterior	(1241-1276)
Ramon-Folc VI, vescomte de Cardona, casat primer amb Toda Ximénez de Urrea i després amb Maria d'Haro de Biscaia, fill de l'anterior i de la segona muller	(1276-1320)

(AFE)

rastre. Així, doncs, l'únic testimoni romànic que hem sabut destriar d'entre les nombroses dependències que constitueixen el castell és la torre mestra, anomenada de la Minyona, la qual encara ha estat totalment transformada per refeccions posteriors.

Aquesta torre, que ocupa la part ponentina del clos casteller, tal com la veiem ara, és un edifici cilíndric de base atalussada, en realitat, doncs, troncocònic, que ateny uns 15 m d'alçada i uns 10 m de diàmetre, bo i comptant l'escala exterior. Al seu cim hi ha un terrat que, segons que sembla, escapçà una part de l'obra romànica i fou construït per a allotjar una peça d'artilleria.

L'aparell extern d'aquesta torre és d'aparença grollera, havent estat fet amb blocs de pedra de mides diferents i poc treballats, els quals es disposen de manera irregular al llarg i ample de tot l'edifici, cosa que palesa que es tracta d'una obra unitària posterior, que encobreix i revesteix l'autèntica torre romànica, l'aparell de la qual, així com una part de la seva estructura, només són visibles des de l'interior. Efectivament, quan hom s'enfila al terrat de la torre per l'escala que hi ha adossada a la construcció, troba una obertura, a través de la qual es pot penetrar a l'interior del recinte, on, tal com hem indicat, es fan patents els paraments romànics, els quals adopten una forma circular. El diàmetre intern fa 340 cm i el gruix del mur s'aproxima als dos metres, després dels quals encara en segueixen 2,50

més, que ja corresponen al revestiment posterior. L'adossament de l'escala dona encara 160 cm més d'amplitud a la paret en aquest indret.

Aquests paraments són coberts amb una falsa cúpula escapçada, força irregular, al centre de la qual hi ha l'obertura, ara obturada, que comunicava amb l'estança immediata superior i que ara, per aquest motiu, no podem veure de cap manera.

L'aparell ha estat fet amb blocs de pedra ben escantonnats i disposats en filades horitzontals, l'alçada de les quals es pot considerar com a mitjana. Els blocs apareixen units amb un morter fet amb sorra i calç de color grisenc.

Atès el que hom pot observar, es dedueix que la torre romànica s'aixecava a partir d'un pla circular de 7,35 m de diàmetre extern fins a una alçada superior als 16 m, repartits entre dues o tres estances. La porta es devia obrir al segon nivell, sense, però, que sapiguem on era encarada.

La part romànica de la torre, que ara resta camuflada pels afegitons moderns, és ben conservada.

Tot i que l'aparell d'aquesta torre no es correspon amb el de l'església, deu ser una obra del segle XI, bé que també és possible que es tracti d'una refeció del començament del segle XII. (FJM-AMB)

BIBLIOGRAFIA

- Antoni BACH: *Cardona*, a Gran geografia comarcal de Catalunya, vol. II, Enciclopèdia Catalana, S.A., Barcelona 1981, pàgs. 134-143.
Pere CATALÀ I ROCA: *Castell de Cardona*, a Els castells catalans, vol. V, Rafael Dalmau, Editor, Barcelona 1976, pàgs. 532-598.
Lluís MONREAL i Martí de RIQUER: *Els castells medievals de Catalunya*, vol. II, Ariel, Barcelona 1958, pàgs. 167-203.
SERRA I VILARÓ: *El castillo de Cardona*, Cardona 1954.
J. SERRA I VILARÓ: *Els senyors de Cardona*, Tarragona 1966. (FJM-AMB)

TOMBA DE LA GALILEA

En l'excel·lent marc arquitectònic que és el castell de Cardona sabem de l'existència d'un enterrament excavat a la roca. El punt en concret on es va trobar és conegut amb dos noms diferents: La Galilea o Els Porxos Pintats.

Tomba de la Galilea, Enterrament excavat a la roca del castell, descobert l'any 1962 en una campanya d'obres. Aquesta foto fou obtinguda l'abril de 1962, poc abans que la tomba fos novament colgada (foto: J. Boixadera)

La seva descoberta data de l'any 1962, però no es donà a conèixer fins fa ben poc. En el context d'un treball de recuperació de materials i documentació arqueològica en general, portat a terme pels autors d'aquestes ratlles, van aparèixer unes fotografies inèdites amb la seva corresponent explicació de la descoberta de la tomba present. Esteve Sala i Vilà, un mestre d'obres que treballava allí, fou qui es preocupà de recollir les dades imprescindibles per a poder-la catalogar poc abans de tonar-la a soterrar.

Es tracta d'una sepultura de tipus antropomorf, amb els costats tallats en angles rectes i el cap, lògicament, quadrat (forma de G). Feia una llargada total de 1,85 m una amplada de 0,50 m a les espatlles i 0,35 m als peus. El cap feia 0,20 m de llarg per 0,22 m d'ample. (ADJ-DPC)

BIBLIOGRAFIA

- Antoni DAURA I JORBA i Dolores PARDO i CIRCUNS: *El material arqueològic del Museu de Cardona. Aproximació al passat arqueològic del terme cardoní*, a "Butlletí del Patronat Municipal de Museus de Cardona", núm. 2, Cardona 1983, pàgs. 25-26. (ADJ-JGB)

SANT VICENÇ DE CARDONA

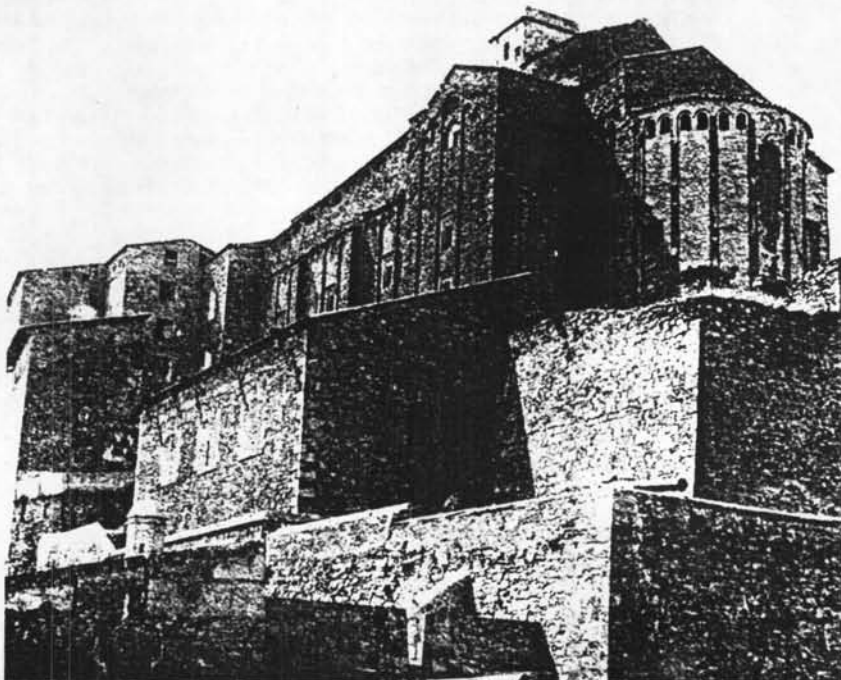

L'església canonical de Sant Vicenç de Cardona és situada en un dels extrems de l'esplanada del cim del Turó on s'assenta el castell, al cantó oposat al que hi ha la torre de la Minyona. Entre ambdós edificis hi ha el castell pròpiament dit, ara molt transformat per la seva adaptació com a parador nacional de turisme. (JAA)

L'església canonical de Sant Vicenç de Cardona ha estat dissortada respecte a la seva història. Alguns historiadors intentaren d'escriure-la, però només aconseguiren deixar uns manuscrits més o menys acabats. Aquesta mancança pensava suplir-la mossèn Joan Serra i Vilaró, que es proposà en la redacció de la seva *Història de Cardona* que el volum IV correspongués al *Monestir i Col·legiata de Sant Vicens*, si bé els seus dissenys tampoc no s'han complert i aquest volum no ha vist la llum. Així doncs, no hi ha cap "història" de Sant Vicenç i havent desaparegut qui la podia escriure millor, no sabem si mai hi serà, ja que molta documentació desaparegué durant la guerra civil del 1936-39.

Sant Vicenç de Cardona. Vista des del costat sud-oriental de l'església tal com era vers l'any 1910 (clicé J. Puig i Cadafalch-Servei de Catalogació i Conservació de Monuments de la Diputació de Barcelona)

ACTA DE CONSAGRACIÓ I DOTACIÓ DE SANT VICENÇ DE CARDONA
(23 d'octubre de 1040)

Els bisbes Eriball de la Seu d'Urgell i Arnulf de Roda consagren l'església de Sant Vicenç de Cardona, i, juntament amb la vescomtessa Guilla i el seu fill Ramon, la doten. Estableixen que abans de prendre possessió del castell de Cardona, els successors dels vescomtes jurin mantenir intacte el patrimoni de l'església de Sant Vicenç i defensar-la.

Original. Arxiu Col·legiata de Cardona, actualment a l'església de Sant Miquel de Cardona.

Còpia del segle XII interpolada. Arxiu Col·legiata de Cardona (perduda?).

Còpia del segle XVIII. Jaume PASQUAL: *Sacrae Antiquitatis Cataloniae Monumenta*, Biblioteca de Catalunya, manuscrit 729, vol. IV, pàgs. 214-218.

JAIME VILLANUEVA: *Viage literario por las iglesias de España*, vol. VIII, València 1821, pàgs. 291-296.

CEBRIA BARAUT: *Les actes de consagracions d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, a "Urgellia", vol. I, 1978, pàgs. 128-131.

Celestium omnium rege domino nostro Ihesu Christo in perpetuum regnante, anno millesimo quadragesimo ab eius incarnatione, facta est sancti Vincentii dedicatio ecclesie apud oppidum Cardonense ubi nos episcopi, ego Heribaldus gratia Dei Urgellensis episcopus eiusdemque ecclesie et oppidi princeps ac dominus et ego Arnulphus similiter Rotensis ecclesie episcopus, una cum multis clericis ac laicis utriusque sexus ad ipsum diem dedicationis convenientibus, istam dotem unanimiter iam dicte ecclesie Sancti Vincentii fecimus et tradimus atque per eam res adquisitas et deinceps acquirendas condotamus.

In primis tradimus et condotamus predictae ecclesie sancti Vincentii cunctas ecclesias que sunt intra terminos Cardonensi oppidi cum primiciis et offerendis ac tertiam partem decimarum omnium eiusdem ecclesie sancti Vincentii. Deinde tertiam atque decimam partem placitorum et monete et tertiam et decimam partem tolonei et omnia que liberalite Borrelli comitis et marchionis et predecessorum sive successorum eius prefate ecclesie sancti Vincentii largita sunt in sale Cardonensi quod in eorum edictis invenitur et protractiones quas nostra munificencia prelibate ecclesie addidimus in eodem sale. Deinde duo paria prediorum apud Cardonam, quorum unum est in locum quem vocant Planiciem alterum apud Lordellam et vineam pendulam cum altera iacente supra montem salis et quendam campum farragineum et quatuor molendina cum hortis et vineam que est iuxta ripam fluminis Cardesnarii, et alia duo molendina apud rivum Oderam iuxta ecclesiam sancte Marie et alodium quod est apud Silvam seminatum, cum ipsa decima alodii quod fuit Gomesindi presbiteri, et alodium quod fuit Fedancii apud iam dictum fluvium Cardesnarium et vineam que fuit Gaudiosi. Preterea tradimus pariter et unanimiter predictae ecclesie sancti Vincentii condotamus vineam que est apud locum qui vocatur Juncosa, et silvam cum terris cultis et incultis apud locum, quem dicunt Celatam et apud locum qui dicitur Fornels terras cultas et incultas cum vineis, quod Altemiri alodium fuit, et alodium cum vineis quod est apud locum nominatum Curuas, et ipsa alodia vicecomitalia in loco qui dicitur Palatium cum omnibus sibi pertinentibus et cum ipso bosco vineale, qui est ante castrum Cardone, et vineam in loco quem dicunt Gerivard, id est ipsam condaminam et omnia alia alodia que predicta ecclesia sancti Vincentii habet intra terminos Cardone et molendina cum vineis que fuerunt de Bardina, que Enguncia vicecomitissa dedit predictae ecclesie sancti Vincentii. Deinde ipsa alodia que sunt apud Baias apud sanctam Mariam et apud sanctum Aciscium que sunt vicecomitalia, cum omnibus sibi pertinentibus, et ipsam turrim de Paratras cum ecclesia et villa simul cum primiciis et decimis et cum suis terminis et cum omnibus sibi pertinentibus. Et ipsum alodium quod fuit [Sendredi quod est intra] terminos de castro Mulsosa cum omnibus sibi pertinentibus. Et ipsum alodium [quod fuit Anobaldi] cum ipsa turri de Arce atque cum villa et terminis eius et omnibus sibi pertinentibus. Et ipsam turrim de Luposa cum villa eiusque terminis simul cum ipsa pariliata terre, quam ego predictus Heribaldus episcopus cum iam dictam Enguncia vicecomitissa ibi abebam, et ipsam peciam terre que est sub castro Colonico cum omnibus sibi pertinentibus. Et ipsum castrum quod vocant Follia cum ecclesia et villa et terminis eius atque omnibus sibi pertinentibus. Et ipsum castrum quod vocant Cunil cum ecclesia atque villa et terminis eius omnibusque sibi pertinentibus. Insuper ego Heribaldus trado et concedo una cum predicto Arnulpho episcopo medietatem podii Cardonensi castrum cum domibus et edificis que iam constructe sunt seu constructuræ cum omnibus sibi pertinentibus, ita ut predicta ecclesia sancti Vincentii sine cuiuslibet inquietudine perpetim secure possideat atque abbas ecclesie eiusdem in voce ecclesie teneat atque possideat. Preterea ecclesiam de castro Colonico cum aliis ecclesiis sibi pertinentibus cum primitiis et cum terris et alodiis et offerendis atque missiaticis.

Deinde ecclesia sancti Vincentii oppidi Cardonensis ipsum habere quod tenet Guillelmus abbas in Villarara. Deinde eidem ecclesie sancti Vincentii tradimus et condotamus in perpetuum simul cum hoc quod supra est nominatum ipsam directam et iustam quartam partem de parrochie Mulsosae. Deinde ego Guilla vicecomitissa cum filio nostro Raimundo vicecomite donamus Domino Deo et sancto Vincentio Cardonensi ecclesiam sancti Petri de Calaph cum ceteris ecclesiis eiusdem castrum cum primiciis et offerendis et missiaticis et alodiis sibi pertinentibus et decimam et nostra dominicatura de Calaph. Qui etiam statuo, ut nemo successorum meorum accipiat potestatem Cardonensis castrum usquequo sacramento se obliget honorem pretexti martiris habitum vel habiturum nequaquam auferre, diminuere vel vitio quolibet evertere sed fideliter supradicto sancto Vincentio sibi que famulantibus observare et ab adversis defendere.

Raimundus vicecomes +. Fulchone +. Sig+num Deusdedit.

Preterea tradimus et condotamus prelibate ecclesie sancti Vincentii Cardonensis omnes ecclesias que sunt modo vel in antea erunt in castro de Amallano vel in omnibus suis terminis et adiacentiis sive sint in castellis sive sint in quadris ad castrum de Amallano pertinentibus, cum decimis et primiciis et offerendis qui dici vel nominare poterunt ecclesiis Dei pertinentibus, ut omni tempore teneat et possideat ea prefata ecclesia ad suum proprium alodium iure perpetuo. Ego etiam Bernardus Berengarii cum uxore mea Ermenardi et cum omnibus parrochianis laudamus et condotamus ecclesiam sancte Marie de Molsose cum omnibus sibi quolibet modo pertinentibus pretexte ecclesie sancti Vincentii assensu Bernardi vicecomitis Cardonensis ob Dei servitium et nostrorum remissionem peccatorum. Deinde ego Bernardus vicecomes dono et condono domino Deo et sancto Vincentio Cardonensi et laudo decimam partem salis et per unamquemque ebdomadam .VI. sextarios salis per somadas et .XVIII. denarios per ligna dum sal currat, et ad lampadam sancti Iacobi per unamquemque ebdomadam .XII. denarios. Et ad elemosinam hoc quod scriptum est in carta quam habent et traginam similiter in eodem sale et eminam salis per salar similiter per unamquamque ebdomadam, et ecclesias sancti Vincentii de Falcs cum capellania cum primiciis et offerendis et missiaticis et alodiis sibi pertinentibus. Qui etiam statuo ut filius meus vel nemo successorum meorum accipiat potestatem Cardonensis castrum et homines mei attendant illi de eo quosque sacramento se obliget honorem pretexti martiris, sicuti Raimundi vicecomes prefixus iussit et ego feci, habitum vel abiturum nequaquam auferre, diminuere vel vitio quolibet avertere sed fideliter eum supradicto sancto Vincentio sibi que famulantibus observare et ab adversis defendere, et cunctas decimas omnis pretexti termini videlicet quod confinis et locis Cardone contiguus possideo vel Xpisto adiuvente possideo vel quodcumque adquisierit in omnibus locis, tam de militibus quam de aliis hominibus habeant per alodium franchum et liberum.

Bernardus vicecomes +. Sig+num Bernard Tarrachonensis archiepiscopi sedis apostolice legati.

Quod si aliquis hanc dotem ruperit vel rumpi receperit aut facto vel dicto assenserit aut observare noluerit seu contradictor et imminutor existerit ut sacrilegum dampnari se noverit, ita ut excommunicationis apostolica sententia dampnatus sit nec in ipsa morte corporis et sanguinis Xpisti particeps sit, nisi se emendaverit et ecclesie eiusque abbati et clericis satisfecerit. Quicumque vero istam fideliter auxerit et asseruit dote a domino et a nobis accipiat benedictionem.

Facta est dotis scriptura .X. kalendas nobembris, anno .X. regnante Henrico rege francorum.

Sig+num Berengarii Bernardi vicarii. Sig+num Raimundi Amati. Sig+num Arnaldi Guillelmi vicarii. Sig+num Holivarii. Sig+num Guillelmi Petri. Sig+num Mastelli. Sig+num Guillelmi Raimundi Pecovi. Eriballus episcopus + signum qui hoc confirmat ad honorem sancte sedis Urgellensis ut ipsa ecclesia sancti Vincentii sub eius diocesi sit. Sig+num Erguncie vicecomitissa. Guifredus Narbonensis archiepiscopus SSS. Oliba episcopus + signum. Arnulphus gratia Dei episcopus subscript (s. man.), Bernardus gratia Dei Urgellensis episcopus + signum. Berengarius episcopus + signum. Gilielmus gratia Dei episcopus. Ausonensis + signum. Sig+num Remundus levite et caput scole (s. man.). Seniofredus sacer + signum. Miro sacer (s. man.). Sig+num Bernardus Berenger. Sig+num Arlovinus presbiter. Sig+num Dalmaicius. Guislabertus gratia Dei episcopus + signum. Sig+num Reimundus presbiter. Sig+num Guitardus levita. Sig+num Ermengardi. Sig+num Berengarius archidiaconus. Sig+num Poncius levita. Sig+num Miri levita. Guillelmi Ausonensis episcopus qui hoc firmo salvo iure Ausonensis ecclesie et episcopi + signum. Sig+num Bernardi Urgellensis episcopi. Sig+num Petrus Dei gratia Ausonensis episcopus.

Borrellus scolasticus hoc scripsit die et anno quo supra (s. man.) Testis Isarnus adest confirmans hec supra faciens cum litteris rasis vel emendatis in aliquibus locis.

Regnant per sempre i sobre totes les coses celestials el nostre rei i senyor Jesucrist, en l'any 1040 de la seva encarnació, es fa la dedicació de l'església de Sant Vicenç vora la ciutat de Cardona, on nosaltres, bisbes, jo, Heribald, per la gràcia de Déu bisbe d'Urgell i príncep i senyor de la ciutat, i jo, Arnulf, igualment bisbe de l'església de Roda, juntament amb molts clergues i laics d'ambdues esglésies, ens hem reunit el dia de la dedicació i unànimement fem aquesta dotació de l'esmentada església de Sant Vicenç i la donem i la dotem amb totes aquelles coses que hagi adquirit i amb les que adquirirà en el futur.

En primer lloc, lliurem i dotem l'església de Sant Vicenç amb totes les esglésies que són dintre els termes de la ciutat de Cardona amb les primícies i ofrenes i la tercera part de tots els delmes. També li donem la tretzena part dels plets i de la moneda i la tretzena part del teloneu i de tot allò que per generositat del comte i marquès Borrell i dels seus predecessors i successors han regalat a l'església de Sant Vicenç de Cardona, segons consta en els seus edictes i que per la nostra generositat ho lliurem a aquesta església. També dos parells de predis a Cardona, dels quals, un és en un lloc que en diuen Plana, l'altre vora els llorers i la vinya que hi ha al costat de la muntanya de la sal, i un camp de farratge i quatre molins amb els horts i la vinya que és al costat del riu Cardener, i altres dos molins al costat del riu Odera a la vora de l'església de Santa Maria i un alou que és al costat del bosc, amb la dècima de l'adou que fou del prevere Gomesind i l'adou que fou de Fedanci al costat del riu Cardener i la vinya que fou de Gaudiosi. També lliurem amb tota unanimitat a aquesta església de Sant Vicenç i li donem una vinya que és al lloc anomenat Joncosa i un bosc amb les terres cultivades i ermes al lloc anomenat Celada i al lloc que en diuen Fornells amb les terres cultes i incultes i amb les vinyes de l'adou que fou d'Altimir, i un alou amb les vinyes que es troba al lloc anomenat Curves i tots els aous vescomtals al lloc anomenat Palau amb totes les seves pertinences i amb el bosc i la vinya que hi ha davant el castell de Cardona, i la vinya que en diuen de Perivard, o sigui, la condamina i tots els altres aous que l'església de Sant Vicenç té dins els termes de Cardona, i els molins amb les vinyes que eren de Bardina i que la vescomtessa Engúncia donà a l'església de Sant Vicenç. També, els aous que són a Baies, vora Santa Maria i Sant Iscle i que són vescomtals, amb totes les seves pertinences i la torre de Paratres, amb l'església i la vila juntament amb les primícies i les dècimes i amb tots els seus termes i amb totes les pertinences i els seus termes. I l'adou que fou de Sendred i que és dins els termes del castell de Molsosa, amb totes les seves pertinences i l'adou que fou d'Anobald amb la torre de l'Arc i amb la vial i amb els seus termes i pertinences. I la torre de Luposa amb la vial i els seus termes amb una parellada de terra, que jo, Heribald, bisbe, juntament amb la vescomtessa Engúncia hi teníem i la peça de terra que és sota el castell de Colonic, amb totes les seves pertinences. I el castell que anomenen Fulles amb l'església, la vila i tots els seus termes i pertinences. I el castell que en diuen Conill amb l'església i la vila i els seus termes i pertinences. També jo, Heribald, lliure i concedeixo juntament amb Arnulf, bisbe, la meitat del puig del castell de Cardona amb les cases i edificis que hi ha construïts i els que es construiran amb totes les seves pertinences, de tal manera que l'església de Sant Vicenç sense cap inquietud i per sempre ho posseeixi i l'abat de l'església ho tingui i ho posseeixi. A més, l'església del castell de Colonic amb algunes esglésies i pertinences, amb les primícies, terres, aous, ofrenes i missatges. També que l'església de Sant Vicenç de la ciutat de Cardona tingui els béns que té l'abat Guillem a Vilarara. També li lliurem i dotem per sempre, a més del que s'ha dit més amunt, la justa quarta part de la parròquia de la Molosa. I jo Guilla, vescomtessa, amb el nostre fill Ramon, vescomte, donem al Senyor Déu i a Sant Vicenç de Cardona, l'església de Sant Pere de Calaf amb les altres esglésies d'aquest castell i amb les primícies i ofrenes i missatges i aous que li pertanyen i la dècima i la nostra dominicatura de Calaf. Determino que cap dels meus successors no prengui la potestat del castell de Cardona i que s'obligui amb jurament i que ningú no prengui ni disminueixi ni

apartí de l'esmentat Sant Vicenç i dels seus servents res sense defensar-ho dels enemics.

Ramon, vescomte. Fulcó. Signatura de Deodat.

També lliurem i dotem l'església de Sant Vicenç de Cardona totes les esglésies que són i seran al castell d'Amallà i els seus termes i adjacents, ja siguin en els castells, ja en les quadres que pertanyin al castell d'Amallà, amb les dècimes, primícies i ofrenes que els rics poden donar a les esglésies de Déu per tal que en tot temps aquesta església ho tingui i ho posseeixi com el seu propi alou per sempre. També jo, Bernat Berenguer amb la meua esposa Ermeniarda i amb tots els parroquians aprofitem i dotem l'església de Santa Maria de la Molsosa amb totes les seves pertinences a aquesta església de Sant Vicenç, amb el consentiment de Bernat, vescomte de Cardona, per al servei de Déu i remissió dels nostres pecats. També jo, Bernat, vescomte, dono i lliuro al Senyor Déu i a Sant Vicenç de Cardona i aprovo la dècima part de la sal i cada setmana 6 sexters de sal per carga i 18 diners per llenya i per la llàntia de Sant Jaume cada setmana 12 diners. I per a fer almoïna, tot el que està escrit al document que tenen i una tragina igual com la de la sal i una emina de sal cada setmana i l'església de Sant Vicenç de Falcs amb la capellania, les primícies, les ofrenes i els missatges i aous que li pertanyen. I determino que el meu fill i cap dels meus successors prengui la potestat del castell de Cardona i que els homes l'atenguin i que se'ls obligui amb jurament en honor del sant màrtir, tal com jo, Ramon, vescomte, mano i faig que no prenguin res del que obtindrà i té, ni ho disminueixi, sinó que fidels a Sant Vicenç i als seus servents els defensin dels enemics i totes les dècimes d'aquest terme que tinc en els confins i en els llocs veïns de Cardona i que amb la gràcia de Déu i l'ajuda de Crist tindrà i tot el que adquireixi en tots els llocs, tant pels cavallers com pels altres homes per tal que ho tinguin franc i lliure.

Bernat, vescomte. Signatura de Bernat, arquebisbe de la seu apostòlica de Tarragona i llegat.

Si algú trenqués aquesta dotació o ho volgués fer i no volgués observar res del que s'ha fet o dit i en fos contradictori i ho volgués disminuir que sàpiga que està condemnat al sacrilegi, de tal manera que ho serà amb sentència apostòlica d'excomunió i no serà partícip ni el dia de la seva mort del cos i sang de Crist, sinó que corregeix i no satisfà a l'església ni a l'abat i als clergues. Tot el que augmenti aquesta dotació, rebi la benedicció del Senyor i la nostra.

Feta aquesta escriptura de dotació el 10 de les calendes de novembre, de l'any desè del regnat d'Enric, rei dels francs.

Signatura de Berenguer Bernat, vicari. Signatura de Ramon Amat. Signatura d'Arnau Guillem, vicari. Signatura d'Olivari. Signatura de Guillem Pere. Signatura de Mastell. Signatura de Guillem Ramon Pecovi. Eribau, bisbe, que ho confirma en honor de la santa seu d'Urgell per tal que aquesta església de Sant Vicenç estigui sota la seva diòcesi. Signatura d'Ergúncia, vescomtessa. Guifre, arquebisbe de Narbona. Oliba, bisbe. Arnulf, bisbe per la gràcia de Déu, ho subscriu. Bernat, per la gràcia de Déu bisbe d'Urgell. Berenguer, bisbe. Guillem, per la gràcia de Déu bisbe de Vic. Signatura de Ramon, levita i mestre d'escola. Seniofred, sacerdot. Miró, sacerdot. Signatura de Bernat Berenguer. Signatura d'Arloví, prevere. Signatura de Dalmau. Signatura de Guislabert, per la gràcia de Déu, bisbe. Signatura de Ramon, prevere. Signatura de Guitard, levita. Signatura d'Ermengol. Signatura de Berenguer, ardiaca. Signatura de Ponç, levita. Signatura de Miró, levita. Guillem, bisbe de Vic, que ho firmo, salvats els drets de l'església de Vic. Signatura de Bernat, bisbe d'Urgell. Signatura de Pere, per la gràcia de Déu bisbe de Vic.

Borrell, escolar, ho he escrit el dia i l'any ja esmentats. Testimoni Isarn que està present i ho confirma, amb les lletres esborrades o corregides en alguns llocs.

(Traduït per Paquita Sellés i Verdager)

Els orígens. L'església de Sant Vicenç de Cardona degué començar la seva existència com a simple capella castellera, mentre que a la de Sant Miquel, al pla, li corresponia la funció parroquial, tot i que no s'ha de descartar que en un principi l'església del castell fos la parroquial, de la qual cosa no ha quedat constància. L'existència real de l'església de Sant Vicenç no apareix fins el 980, quan se cita la casa de Sant Vicenç, fundada al castell de Cardona. El fet és que els vescomtes d'Osona-Cardona començaren a protegir l'església amb donacions de béns territorials i de les esglésies que aixecaven als termes dels seus castells; fins i tot es creà un priorat a

Calaf, el de Sant Jaume, filial de la canònica de Cardona; tot plegat voldria ser com un simulacre de sub-bisbat cardoní, com intentà algun altre gran personatge, però la canònica de Cardona no obtingué mai l'exempció episcopal i sempre restà subjecta als bisbes d'Urgell.

El naixement de la vida canonical a Cardona és desconegut, però segurament que al final del segle X ja hi havia una vida comunitària entre els clergues de l'església, seguint la regla aquisgranesa, que era la vigent en el món carolingi i a Catalunya. La primera notícia sobre la vida canonical la trobem el 1019, quan el vescomte Bremon restaurà la canònica i la dotà, tot confirmant els béns que

CRONOLOGIA DE LA CANÒNICA DE
SANT VICENÇ DE CARDONA

- 798: Quan Lluís el Piadós estableix la primera frontera de la Reconquesta, el castell ja existeix.
- 826: El castell es perd en la revolta d'Aissó.
- 879: Les tropes catalanes reconquereixen el castell als sarraïns.
- 980: Hi ha les primeres notícies de l'existència de l'església de Sant Vicenç.
- 985: El castell possiblement és atacat i depredat per les tropes de al-Mansür.
- 986: Confiat el vescomte d'Osona Ermemir, iniciador del llinatge dels Cardona, el castell és repoblat i assegurat.
- f.s. X: L'església, a base de dotacions i franquícies, aconsegueix d'aixoplugar una comunitat d'una certa importància.
- ~1000: A causa de la incúria i de l'ambició dels comtes, la vida comunitària passa per un període difícil.
- 1019: El vescomte Bremon erigeix la canònica en una comunitat estable. Aconsellat per l'abat Oliba, acabat de nomenar bisbe de Vic, redota l'església amb diversos béns situats a Manresa, Vic, Girona i Urgell, ellegeix un abat, de nom Guillem i obté per al monestir el favor dels comtes de Barcelona i Urgell i del bisbe Ermengol.
- 1029: Comença l'edificació de la basílica de Cardona, sota l'impuls de Bremon. La comunitat ja vivia a l'edifici, impulsada per moltes donacions fetes pel vescomte i els seus successors.
- 1040: El 23 d'octubre és consagrada l'església.
- 1070: La comunitat funda el priorat de Sant Jaume de Calaf.
- ~1090: Folc de Cardona, ardiaca del cenobi i, més tard, bisbe de Barcelona, transforma la comunitat en canònica augustiniana.
- 1117: L'arquebisbe de Tarragona sant Oleguer uneix la comunitat a la Congregació de Sant Ruf d'Avinyó.
- 1154: Després de molts anys de lluita i tot i amb una butlla del papa Anastasi IV, la comunitat aconsegueix la seva independència.
- s. XII: Per aquesta època els comunitaris eren una vintena, constituïda per dotze canonges, sacerdots i porcionaris com els capellans de Santa Maria i Sant Joan, el de la capella de Sant Miquel de Cardona i el rector de l'hospital del cenobi.
- 1240: El darrer diumenge d'agost d'aquest any i a la capelleta anomenada "d'En Perot Call" mor sant Ramon Nonat, de pas cap a Roma, on anava a rebre la porpra cardenalícia.
- s. XIV: Comença el segle en un moment de decadència del cenobi: mala administració de l'abat i del prior, edifici en estat ruïnós, vida de comunitat relaxada, etc. Això desencadena lluites internes entre els comunitaris i fa que les diverses visites canòniques del bisbe d'Urgell i de l'arquebisbe de Tarragona, entre el 1305 i el 1325 proporcionin unes cròniques molt lamentables de l'estat en què es trobava. A mitjan segle es produeix un redreçament.
- 1592: Amb la secularització s'extingeix la vida canonical. La canònica regular és substituïda per la comunitat de la col·legiata secular, regida per un abat.
- s. XVIII: La comunitat de la col·legiata es trasllada a la vila de Cardona i abandona l'església.
- 1794: L'església de Sant Vicenç és suprimida i transformada en caserna després de tot un conjunt de fatals vicissituds.
- 1851: Desapareix la comunitat de la col·legiata.

(APF)

ABACIOLOGI DE LA CANÒNICA DE
SANT VICENÇ DE CARDONA

	primera data	darrera data
Guillem	(1019)	(1046)
Umbert Berenguer	—	—
Bernat	(1053)	(1071)
Hug	(1080)	(1101)
Ramon Bernat	(1101)	(1127)
Pere	(1128)	—
Ramon	(1130)	—
Bernat	(1131)	(1132)
Ramon	(1133)	(1141)
Bernat	(1141)	—
Ramon	(1145)	(1148)
Bernat	(1151)	(1182)
Berenguer de Fals	(1182)	(1185)
Pere Conill	(1186)	(† 1199)
Guillem Passarell	(1206)	(† 1214)
Arnau de Pujalt	(1215)	(† 1216)
Pere de Vilanova	(1217)	(r. 1236)
Guerau	(1236)	(† 1247)
Ramon de Vilanova	(1247)	(† 1268)
Pere Sala	(1269)	(† 1280)
Jaume Ferrer	(1280)	(† 1301)
Bernat Guinard Solà	(1301)	(† 1339)
Pere Solà	(1340)	(† 1348)
Bonat de Buxó	(1348)	(† 1372)
Ramon	(1373)	(1376)
Francesc Voltet	(1377)	—
Francesc Besora	(1397)	(1424)
Guillem Mitjans	(1427)	(1464)
Pere Ramon Martí	(1465)	(† 1494)
Joan de Navel	(1494)	(1506)
Joan Conill	(1507)	(1508)
Joan Escolà	(1508)	(† 1555)
Miquel Payví	(1556)	(† 1557)
Joan Metge Creixans	(1559)	(† 1559)
Miquel Serrado	(1560)	(† 1577)
Vacant	(1577)	(1597)

abats de la col·legiata

Francesc de Ferran	(1597)	(† 1615)
Cristófol Puigredón	(1617)	(† 1646)
Josep Estornell de Soriano	(1654)	(† 1708)
Pau Vilana Perlas	(1710)	(r. 1715)
Jaume Portell	(1717)	(† 1729)
Ramon Noguer	(1730)	(r. 1734)
Francesc Alexandre Gonzalez de Mena	(1734)	(† 1756)
Agustí de Lero y Palomeque	(1756)	—
Manuel de la Fuente y Caro	(1773)	(† 1783)
Lorenzo Ortiz de Zerete	(1784)	(?)

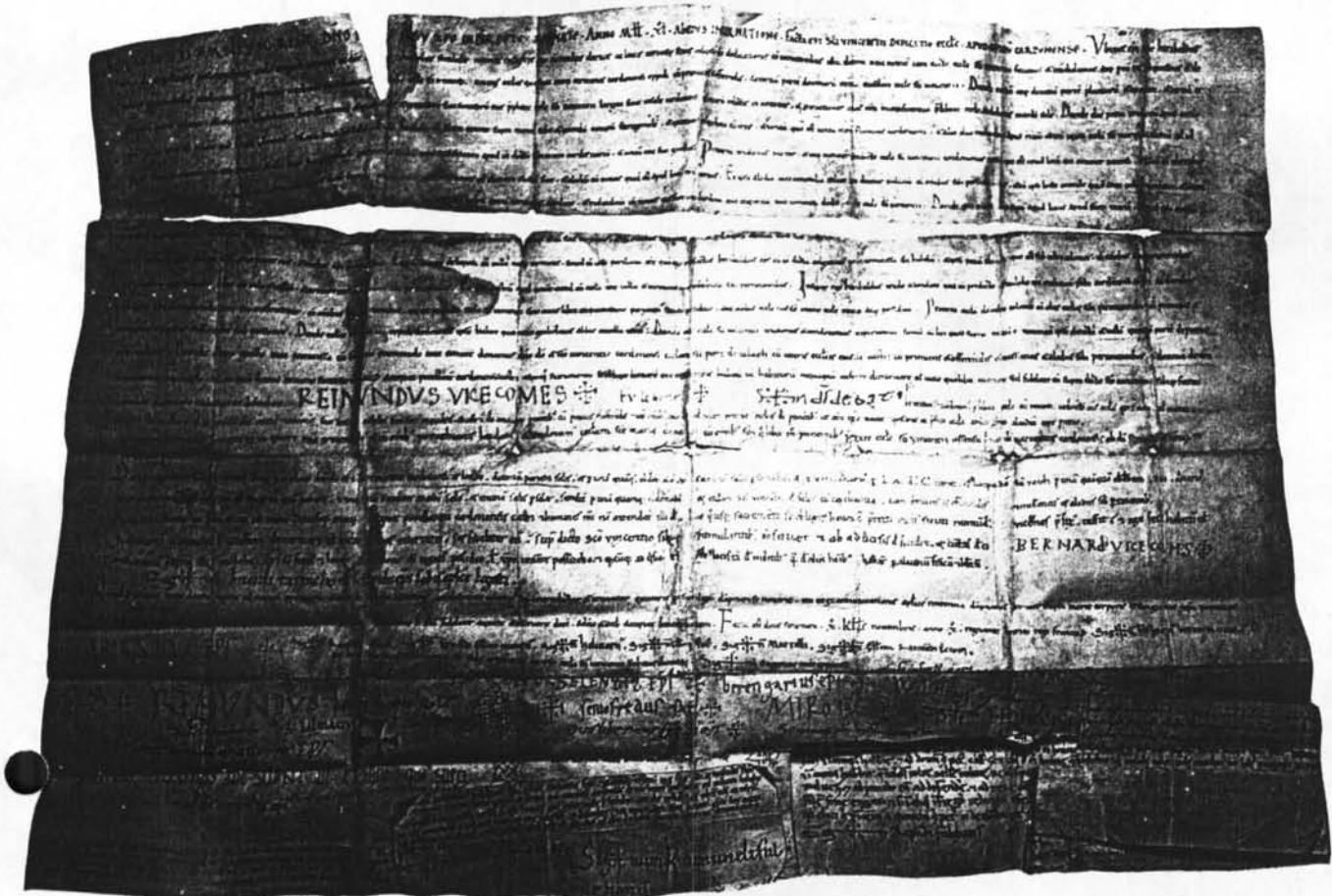
(ABC)

tenia i fent-li altres donacions i subjectant les esglésies de Cardona a la de Sant Vicenç. Aquesta reforma i redotació el vescomte Bremon la féu com a resultat del consell que li donà el bisbe Oliba, el qual, davant els dubtes morals, li aconsellà que redotés i li restituís la canònica i els béns que els seus antecessors havien usurpat i endegués la vida canonical amb una comunitat, amb abats que no coneguessin l'ús de les armes. Així el vescomte Bremon fou el restaurador de la canònica de Sant Vicenç de Cardona i fins a la seva mort la protegí i continuà cedint-hi propietats; fins i tot abans de la seva mort, el 1029, comença la magna obra d'edificar una església nova, l'actual edifici romànic.

L'església començada pel vescomte Bremon no fou consagrada fins el 1040 quan acudí el bisbe Eriball, vescomte de Cardona al mateix temps, si bé havia cedit les funcions vescomtals al seu germà Folc I, i encara que l'acta de consagració pròpiament dita no s'ha conservat, i no sabem si es redactà, es coneix la de dotació, en la qual l'esmentat bisbe Eriball, com a bisbe d'Urgell i príncep i senyor de l'església i de la fortalesa de Cardona, juntament amb Arnulf, bisbe de Roda d'Isàvena, confirmà la dotació de l'església, tot prescrivint que en endavant ningú no

pogués prendre possessió del vescomtat sense fer homatge i jurament de protegir, conservar i defensar l'església i els seus ministres, disposició que els vescomtes complien religiosament. En aquest moment la canònica de Sant Vicenç ja posseïa un bon patrimoni territorial i diverses esglésies situades a la zona de Calaf, si bé alguna donació fou afegida posteriorment en l'espai que s'havia deixat en blanc per a tal fi.

La vida canonical continuà, un cop consagrada l'església, de manera normal; únicament tingué una situació contradictòria durant el període que el vescomte Folc II pretengué el bisbat d'Urgell, del qual havia estat ardiaca, però no havia aconseguit ser elegit bisbe com era la seva pretensió. Això féu que es retirés a Cardona, i sense prendre el títol d'abat, que ostentava un altre personatge, s'intitulà ardiaca de Sant Vicenç de Cardona, actuant conjuntament amb la comunitat cardonina. Aquesta situació que hom presuposa com una mena d'independència de la canònica cardonina, degué durar fins el 1096, quan fou elegit bisbe de Barcelona. El vescomte-bisbe Folc II introduí durant el seu govern diversos canvis en la comunitat, entre els quals destaca el de la regla augustiniana.

na, que portà a cap vers el 1090, sense els problemes que sovint creava la introducció d'aquesta regla, molt més rígida en el funcionament de la vida comunitària; la manca d'oposició es demostra en el fet que es mantingués el mateix abat que abans de la reforma. Aquest canvi també l'introduí en el priorat de Sant Jaume de Calaf, que havia estat fundat vers el 1070 en una gran possessió dels vescomtes de Cardona.

L'intent d'unió a Sant Ruf d'Avinyó. Sense que es pugui endevinar un motiu concret, l'arquebisbe de Tarragona, Oleguer, el 1117 pretengué unir la canònica de Sant Vicenç de Cardona a la de Sant Ruf d'Avinyó, d'on havia sorgit la reforma agustiniana i a la qual l'arquebisbe havia estat vinculat. Aquesta unió fou simplement teòrica, ja que els abats de Cardona s'hi oposaren i malgrat una butlla que el 1154 el papa Anastasi IV redactà instant el reconeixement de la dependència, aquesta no es portà mai a cap, així que després d'una cinquantena d'anys de tibantors, definitivament no es realitzà la pretesa unió i la canònica de Sant Vicenç de Cardona continuà la seva vida independent, si bé sense sostreure's de la jurisdicció episcopal dels bisbes urgellencs.

La decadència (segles XIV-XVI). La canònica de Sant Vicenç entra en el segle XIV amb una forta decadència que se centra en una administració descontrolada per part dels abats i dels priors, deixadesa en els edificis comunitaris i una dissipació moral, que es posen de relleu en les visites que realitzaren els bisbes d'Urgell i els arquebisbes de Tarragona entre el 1306 i el 1325. Sembla que aquesta situació s'arranjà a mitjan segle XIV amb una normativa de funcionament intern, detallant les atribucions de cada càrrec i les respectives obligacions dels comunitaris. Aquesta reforma interna quedà plasmada en el document anomenat *Pretiosa*, on es pot veure detalladament la vida comunitària de la canònica de Sant Vicenç de Cardona.

La vida canonical continuà a Cardona sense grans

entrebancs fins que el 1592 el papa secularitzà les canòniques regulars. Aquest fou el primer cop greu, però no el definitiu, ja que la canònica fou substituïda per una col·legiata, que continuà donant vida a l'església de Sant Vicenç. Però l'any 1794, quan tot el conjunt casteller fou convertit en caserna, la comunitat de la col·legiata es traslladà a l'església de Sant Miquel dins la vila de Cardona, mentre que l'església de Sant Vicenç era convertida en una dependència de la caserna amb fins purament militars.

Les edificacions. Sobre les edificacions romàniques de Sant Vicenç de Cardona només podem dir que la gran església basilical fou començada en temps del vescomte Bremon, mort el 1029, i les obres degueren continuar fins que el 1040 es consagrà el nou temple. En l'acta de dotació no consta cap detall sobre la construcció de l'edifici. Tampoc no tenim cap dada sobre les altres dependències canòniques; segurament que mossèn Serra i Vilaró hauria pogut aclarir algun aspecte de les construccions religioses del conjunt del castell de Cardona.

Després del seu ús com a caserna i d'un període d'abandó, l'església i tot el conjunt casteller han estat restaurats per encabir-hi un parador nacional de turisme.

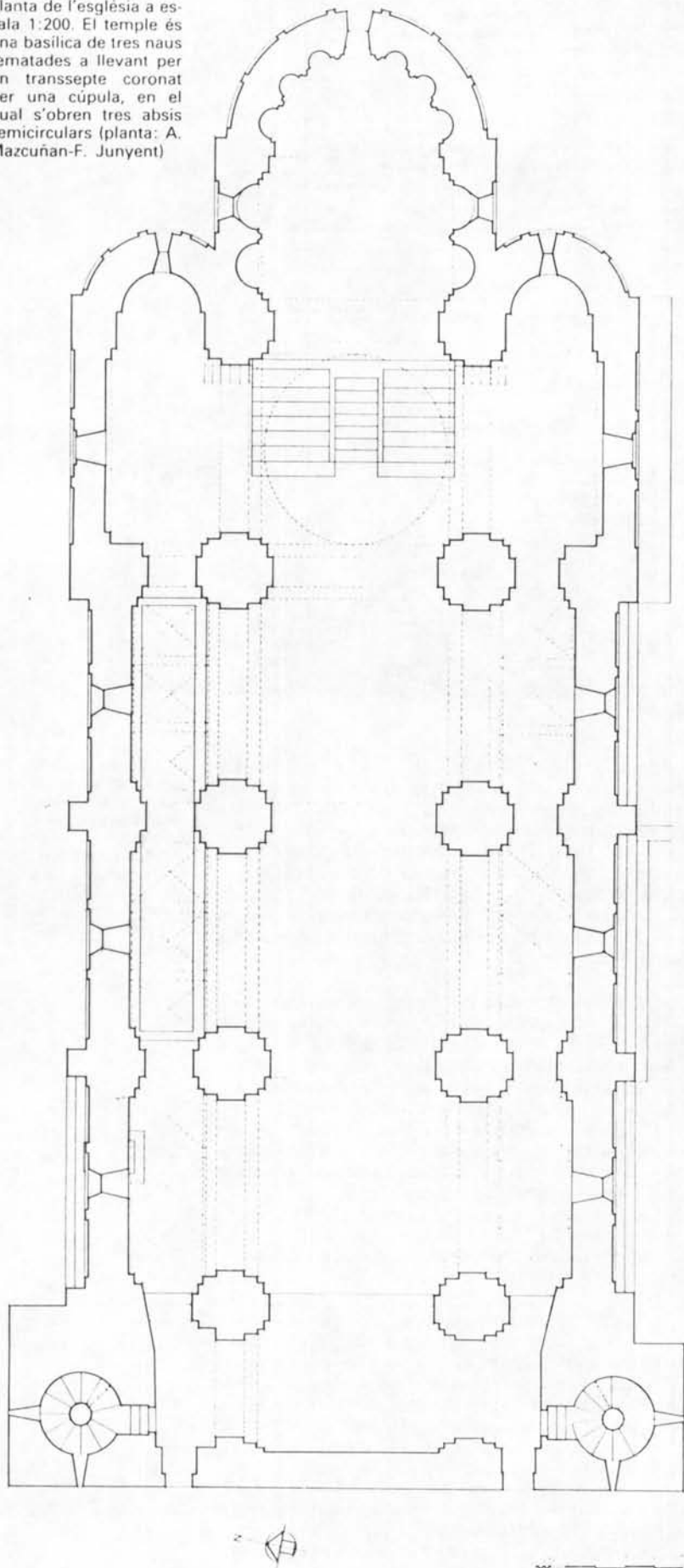
(ABC)

Les múltiples transformacions que han sofert el castell i la canònica, ja des de l'època baix-medieval, han fet desaparèixer pràcticament les dependències canòniques, de les quals només resten les despulles d'un claustre, obrat amb molta posterioritat a l'església, amb la qual té una relació forçada i poc reeixida, i la pròpia església, que constitueix un dels millors edificis de la història de l'arquitectura catalana, i pot presentar-se, en paraules d'E. Junyent, "com un dels models més acabats i característics d'una època".

L'església presenta una planta basilical de tres naus rematades a llevant per un transsepte, coronat per una

Sant Vicenç de Cardona. Document original de l'acte de consagració i dotació de l'església. Actualment es conserva a l'Arxiu de la Col·legiata de Cardona. A les pàgines 152 i 153 hi ha la transcripció i traducció d'aquest document (foto: G. Llop)

Sant Vicenç de Cardona.
 Planta de l'església a es-
 cala 1:200. El temple és
 una basílica de tres naus
 rematades a llevant per
 un transsepte coronat
 per una cúpula, en el
 qual s'obren tres absis
 semicirculars (planta: A.
 Mazcuñan-F. Junyent)

cúpula, en el qual s'obren tres absis semicirculars, el central precedit d'un ampli presbiteri, que forma un veritable cos d'edifici a l'exterior.

Entre el transsepte i la nau principal, a ponent, les naus es divideixen en tres trams, quadrats en la nau central i un tram més curt al principi vers ponent, que és ocupat a la planta baixa per un atri, el qual forma, a l'interior, un cor elevat, que servia de tribuna als habitants del castell, al qual hom accedeix tant des de l'atri com des de l'interior del temple mitjançant dues escales de cargol, situades als angles nord-oest i sud-oest de l'edifici, la del cantó nord-oest de les quals ha estat refeta recentment a imitació de l'altra, que és l'original. Aquestes escales de cargol prossegueixen més enllà del cor i arriben fins a les cobertes de les naus laterals i els seus finals són totalment moderns, realitzats durant els processos de restauració efectuats a la canònica. Ignorem com eren al principi els remats d'aquestes escales, però per fotografies antigues hom pot suposar que continuaven més amunt del nivell de les cobertes, al qual, juntament amb la seva situació i configuració en la planta, no es pot descartar, *a priori*, que formessin part de dues torres bessones situades a la façana de ponent, donant lloc a un tipus de composició com la que hi ha a la basílica de Santa Maria de Ripoll o a Saint Philibert de Tournus, a la Borgonya.

La nau central és coberta amb una volta de canó, de mig punt, reforçada per arcs torals, els quals assenyalen la divisió en trams quadrats. Les naus laterals són cobertes amb tres voltes d'aresta per tram, llevat del semitram de ponent, que és cobert amb una volta de canó molt matussera. L'atri és cobert amb cinc voltes d'aresta.

El transsepte és cobert amb voltes de canó, de mig punt, perpendiculars a les naus, i el tram d'intersecció amb la nau central és resolt amb una cúpula, sobre quatre trompes d'angle, les quals formen el pas del pla quadrat a l'octàgon arrodonit.

El presbiteri de l'absis central i els ressalts que obren les absidiales són coberts amb voltes de canó, i els absis amb voltes de quart d'esfera. El presbiteri i l'absis central són decorats interiorment amb uns alts nínxols semicirculars, coberts amb quart d'esfera i que arrenquen del sòl, buidats al gruix del mur, dels quals n'hi ha quatre al presbiteri, i set a l'absis, separats per mitges columnes i disposats simètricament, com és comú en aquest element ornamental de l'arquitectura llombarda, i que s'obren al mur mitjançant un simple ressalt format per la semicolumna, la qual, mancada de capitell i de base, constitueix més aviat un ressalt semicircular.

Els pilars, massissos, dels quals arrenquen els arcs torals i formers i que delimiten les naus, tenen una planta cruciforme complicada per dobles ressalts en cada sentit, que presenten els arcs formers i que en els torals de la nau central queden interromputs a mitja alçada. Aquests pilars tenen un aparell més senzill que el de les pilastres de molt transformada església del monestir de Santa Maria d'Àneu, constituïda el segle XI, i que sembla que era coberta amb voltes d'aresta, o l'església del monestir de Santa Maria d'Ovarra, entre d'altres. Els arcs torals de les naus laterals arrenquen de mitges pilastres adossades als murs perimetrals, que exteriorment es reforcen amb contraforts.

Tot l'àmbit del presbiteri i de l'absis central és sobreelavat en relació amb el nivell de l'església per tal com sota seu hi ha una cripta. A l'absis central hom hi té accés mitjançant dues escales laterals, separades per la que davalla a la cripta construïda més tardanament, la qual cosa dona lloc a suposar que originàriament tota l'amplada del presbiteri devia ésser ocupada per una majestuosa escalinata.

El paviment de l'església, fet amb lloses de pedra irregulars i ben encaixades, llevat de la cripta, que era de rajols, més modern, ha estat sobreaixecat en el curs de les restauracions i substituït per un paviment de lloses de pedra, molt regulars, repicades, llevat d'un sector de la nau lateral sud, en el qual s'ha conservat el paviment original, dos graons per sota el nivell de l'actual, que altera

sensiblement les proporcions i l'aspecte originals de l'edifici.

L'accés al temple es realitza per una porta principal, situada al cantó de ponent, dins l'atri, que s'obre a la façana mitjançant cinc obertures, de les quals la central, idèntica a les altres, constitueix l'accés a l'atri i al temple. La presència d'una columna inacabada a l'obertura extrema de migjorn, pot assenyalar una intenció, no realitzada, que sembla, de construir un porxo o una portada, que rematés la façana.

Juntament amb la porta de ponent, hi ha dues altres portes, molt més petites, les quals s'obren a les façanes nord i sud, i que devien comunicar, en un esquema canònic clàssic, amb el cementiri i les dependències monàstiques, ja totalment desaparegudes. Totes les portes responen al mateix tipus, amb arc de mig punt a l'exterior i cap-i-alt a l'interior, definit per un arc de descàrrega, amb una llinda reculada.

La il·luminació de l'església constitueix un exemple bastant singular en l'arquitectura del segle XI a Catalunya, car la nau central, més alta que no pas les laterals, és il·luminada directament per un conjunt d'altres finestres situades als murs nord i sud, per sobre les cobertes de les naus laterals, que també són il·luminades per finestres, a les mateixes façanes. Normalment les esglésies catalanes del segle XI amb planta de tres naus no tenen finestres a la nau central, característica que apareix en molt pocs edificis, com és ara el mateix de Sant Vicenç de Cardona, Santa Eulàlia de Fullà, al Conflent, o Sant Aventin de

l'Arbost, a Comenges, entre d'altres edificis en els quals la nau central depassa les laterals a fi de poder ésser il·luminada directament, i en les quals apareixen voltes d'aresta a les naus laterals. A la façana de ponent s'obren tres grans finestres i un petit òcul, a frec de la volta. Els murs testers del transepte també tenen un gran finestral, així com els absis, en els quals s'obre una finestra central a cadascun d'ells. Dues finestres al presbiteri completen la il·luminació, juntament amb les obertures de la cúpula.

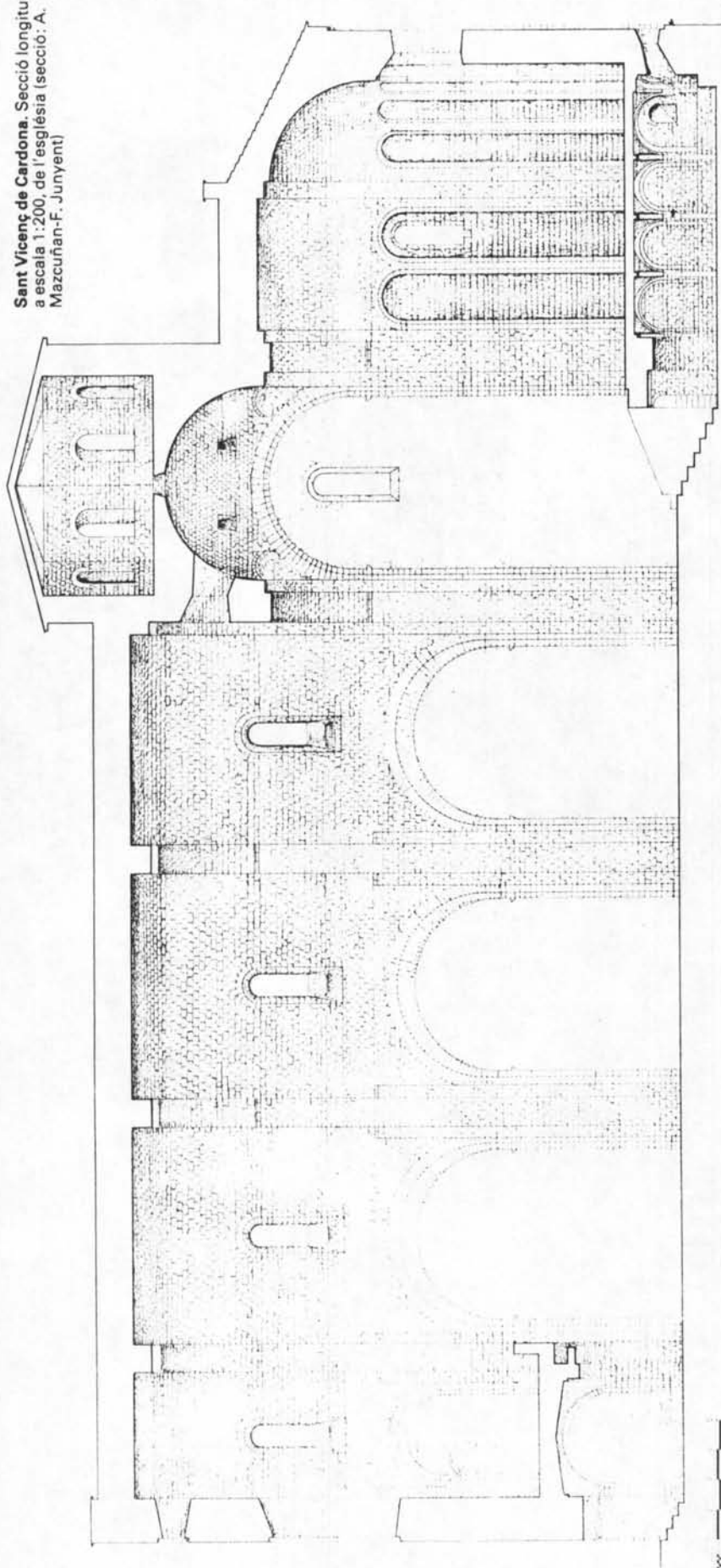
Les finestres en general són de doble esqueixada segons el tipus comú de l'arquitectura llobarda, llevat de les de la façana de ponent i les dels testers del transepte, que són molt singulars, d'una sola esqueixada, amb un petit ressalt exterior.

Totes les façanes, llevat de la de ponent i la part sobrealçada de la nau central, que són totalment llises, són decorades amb els motius llobards d'arcuacions agrupades en sèries de dues, entre lesenes, que als murs de llevant del transepte, els del presbiteri i l'absis central, es completen amb un seguit de finestres cegues. Les façanes del cimbori que embolcalla la cúpula, totalment reconstruïdes, són absolutament llises.

Tot l'edifici ha estat construït amb un aparell de carreus uniformement tallats i disposats molt ordenadament en filades, que en alguns punts singulars de l'estructura, arcs i pilars, són més ben tallats, esdevenint quasi carreus de petites dimensions. El lligant és morter de calç que formava juntes amples, les quals foren repicades durant la restauració. Exteriorment, tant l'absis central com la cripta

Sant Vicenç de Cardona.

Vista del conjunt del castell des del costat nord-est, amb l'església que exhibeix la seva capçalera, a primer terme (foto: J. Pagans-TAVISÀ)

conserven un arrebossat de morter de calç i, en ésser repicat, aparegueren les juntes dels carreus amb incisions, que també foren repicades durant les campanyes de restauració.

Cal tenir present que l'església de Sant Vicenç de Cardona ha tingut una vida atzarosa, sobretot abans de les seves restauracions, quan fou convertida en caserna, cosa que ha ocasionat que hagi perdut totalment els acabats interiors originals, que no podem descartar que fossin arrebossats amb calç, possiblement amb pintures murals, etc. Ben segur que devia ésser molt diferent del seu aspecte actual, dominat per un aparell de pedra, concebut, tal com podem deduir per molts detalls, per anar cobert.

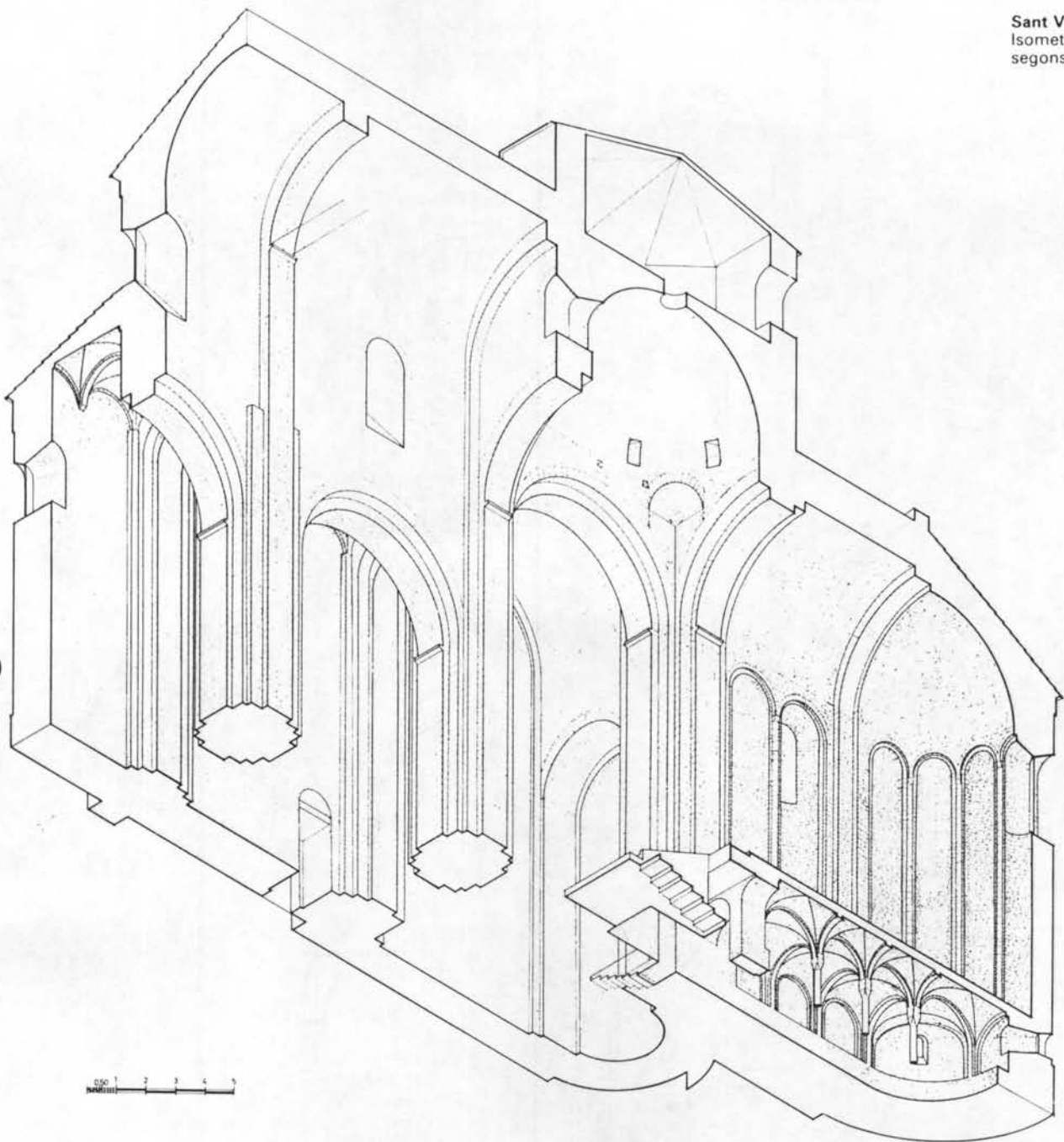
A desgrat de les múltiples transformacions sofertes i després de les diverses campanyes de restauració que hi han estat dutes a terme, l'església de Sant Vicenç de Cardona es presenta, tal com és actualment, com un edifici essencialment unitari, construït en un únic procés d'obra, en el qual es desenvolupen plenament tots els recursos formals i espacials del llenguatge arquitectònic del primer art romànic, amb un total domini dels seus mecanismes expressius i estructurals.

Malgrat això, l'estructura de l'església palesa en alguns indrets un possible canvi de projecte durant el curs de l'obra, concretades en la nau central. Així hi ha els dos ressalts que acompanyen les pilastres dels arcs torals i que acaben, d'una manera forçada, un xic per sobre dels arcs formers, o la diferència d'alçades que hi ha entre la nau central i els arcs que suporten la cúpula, la qual cosa obliga a l'existència d'un estrany pany de mur, perforat per una finestra de doble esqueixada, oberta entre la nau i la cúpula.

Aquests detalls, juntament amb l'alçada de la pròpia nau, que exteriorment té una entrega molt deficient amb el volum del cimbori, permeten de plantejar la hipòtesi d'un canvi de projecte, a partir de la idea inicial d'una nau central amb la mateixa alçada del transepte, i el presbiteri de l'absis central, al qual deuria correspondre l'arc toral que suporta la cúpula, modificada posteriorment amb una sobrelevació de la nau, cosa que permet d'obrir-hi finestres a les dues façanes longitudinals, definint una solució arquitectònica totalment excepcional en el conjunt de l'arquitectura catalana del segle XI. Amb tot, l'església de Cardona presenta en el seu conjunt una extraordinària coherència arquitectònica, i respon a un edifici constituït en una única campanya d'obres, en la qual els possibles canvis de projecte no afectaren la concepció unitària de l'edifici, dissenyat del principi al final per un arquitecte perfectament coneixedor dels recursos tecnològics, formals i espacials de l'arquitectura del primer art romànic.

Les importants obres de restauració que ha sofert l'església i les transformacions radicals i afegitons que les precediren, l'han convertida en un edifici d'una claredat aparent total i, a la vegada, han fet que molts dels seus elements siguin un misteri, com el ja expressat de les dues torres de la façana de ponent, la manca de campanar (paper que podien haver jugat aquestes torres), les cobertes de les naus laterals i llur relació amb les voltes d'aresta (concebudes per a un sostre pla i no pas per a una coberta inclinada), els acabats interiors i exteriors (arrebossats, decoració pictòrica, etc.). En aquest sentit, cal notar les diferències existents en el sistema de sostres de les naus laterals, amb volta d'aresta en tota la seva longitud, i amb volta de canó en el tram de ponent, a l'indret de les arcades, escales de cargol, fet que pot tenir relació amb les estructures superiors de les escales i que hom no pot considerar gratuït en un edifici com aquest, realitzat amb una seguretat i un domini total dels mecanismes expressius d'un determinat llenguatge arquitectònic. (JAA-FJM-AMB)

L'església de Sant Vicenç de Cardona és, sense cap dubte, una de les més conegudes de l'art romànic català i utilitzada en tots els manuals d'història de l'art tant d'aquí com de fora. Tanta celebritat no la deu pas únicament aquesta església a la seva situació privilegiada ni a la seva qualitat arquitectònica sinó més aviat a l'obra d'un home.

...p Puig i Cadafalch, i a la difusió que d'aquesta obra féu
...savi francès, Henri Focillon.

Puig i Cadafalch va definir un tipus d'arquitectura
romànica com a "primer art romànic" terme adoptat
ràpidament per tothom. Ell utilitzà com un dels models
arquitectònics de la nova tipologia l'església de Sant Vicenç
de Cardona, mentre que ben aviat aquesta església passà a
ser en els manuals més generals el model gairebé únic
d'aquest "primer art romànic".

L'estructura de l'edifici, la seva funcionalitat, el mate-
rial utilitzat per a la construcció, l'absència d'elements
escultòrics, la presència sistemàtica de la volta, la utilitza-
ció de la llum, i altres factors que detallarem tot seguit
constitueixen el denominador comú d'una arquitectura que
es difon a Catalunya sota l'abat Oliba. Grans construccions
com les de Ripoll, Vic o Cardona, demostren que aquesta
arquitectura era plenament arrelada al país. Els lligams de
l'arquitectura del primer art romànic català amb les altres
regions d'Europa ja han estat detallades en l'obra de Puig i
Cadafalch *Le premier art roman* (París 1928). Si l'església
de Cardona té per als estudiosos catalans tanta importància

és perquè ofereix una síntesi de l'arquitectura del primer
art romànic tal i com es practicava a Catalunya durant la
primera meitat del segle XI. Això no vol dir en cap cas que
l'església de Cardona hagi realment jugat un paper de
model arquitectònic a la Catalunya medieval. La seva
importància es trobava minvada per l'existència d'altres
grans monuments que des d'aleshores han estat destruïts o
reconstruïts en períodes posteriors.

La planta de l'edifici es presenta sòlidament instal-
lada per a suportar unes voltes de pedra que cobreixen tots els
espais del monument. Les parets són, doncs, gruixudes, els
pilars cruciformes que separen la nau principal de les
laterals són molt importants i estan composts de ressaltos
per rebre les diverses arcades de separació entre les naus o
els arcs torals que reforcen la volta. Un atri monumental
precedeix l'edifici com un heretatge de l'època paleocristi-
ana. A l'altra extremitat del monument, tres absis coronen
les naus de les quals estan separats per un transsepte tan
ample com cadascun dels trams de les naus. El transsepte
sobresurt molt poc en relació amb les naus. L'absis
principal té unes mides considerables en relació amb els

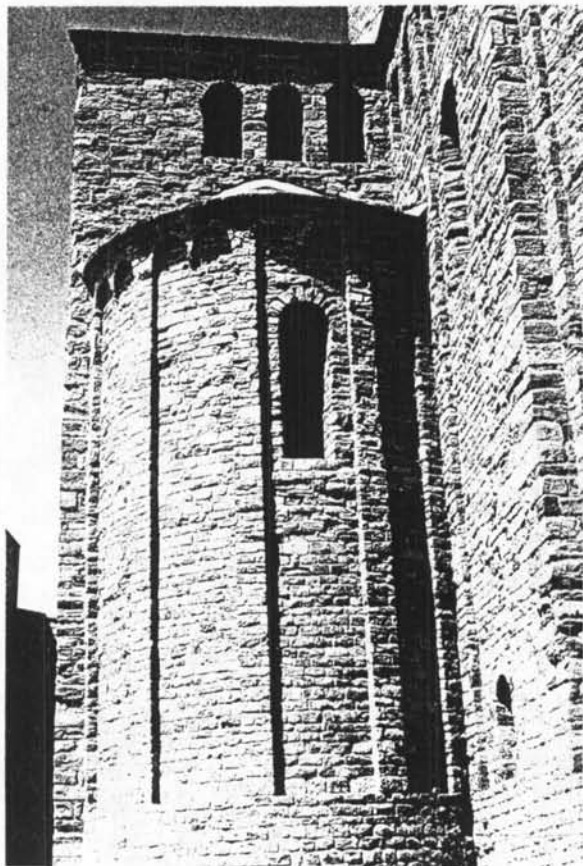

Sant Vicenç de Cardona. Vista de l'exterior des del costat sud-est, amb la capçalera com a element més destacat. Hom hi pot observar l'absis central, el del costat de migjorn, el presbiteri, el braç meridional del transepte i el tambor octagonal amb què resta embolcallada la cúpula, a l'encreuament de la nau amb els braços del transepte. Cal destacar també la bonica decoració dels murs a base d'arcuacions i finestres cegues, amb bandes llombardes (foto: F. Junyent-A. Mazcuñan)

(a la pàgina següent)

Sant Vicenç de Cardona. Una vista des de l'interior de la capçalera de l'església, constituïda per tres absis semicirculars que s'obren a un transepte coronat per una cúpula (foto: Rambol)

Sant Vicenç de Cardona. Aspecte que ofereix l'exterior de l'absis lateral de migjorn, bellament decorat amb arcuacions i bandes llombardes (foto: F. Junyent-A. Mazcuñan)

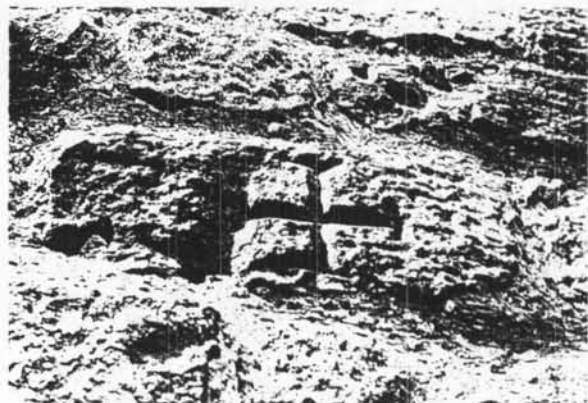

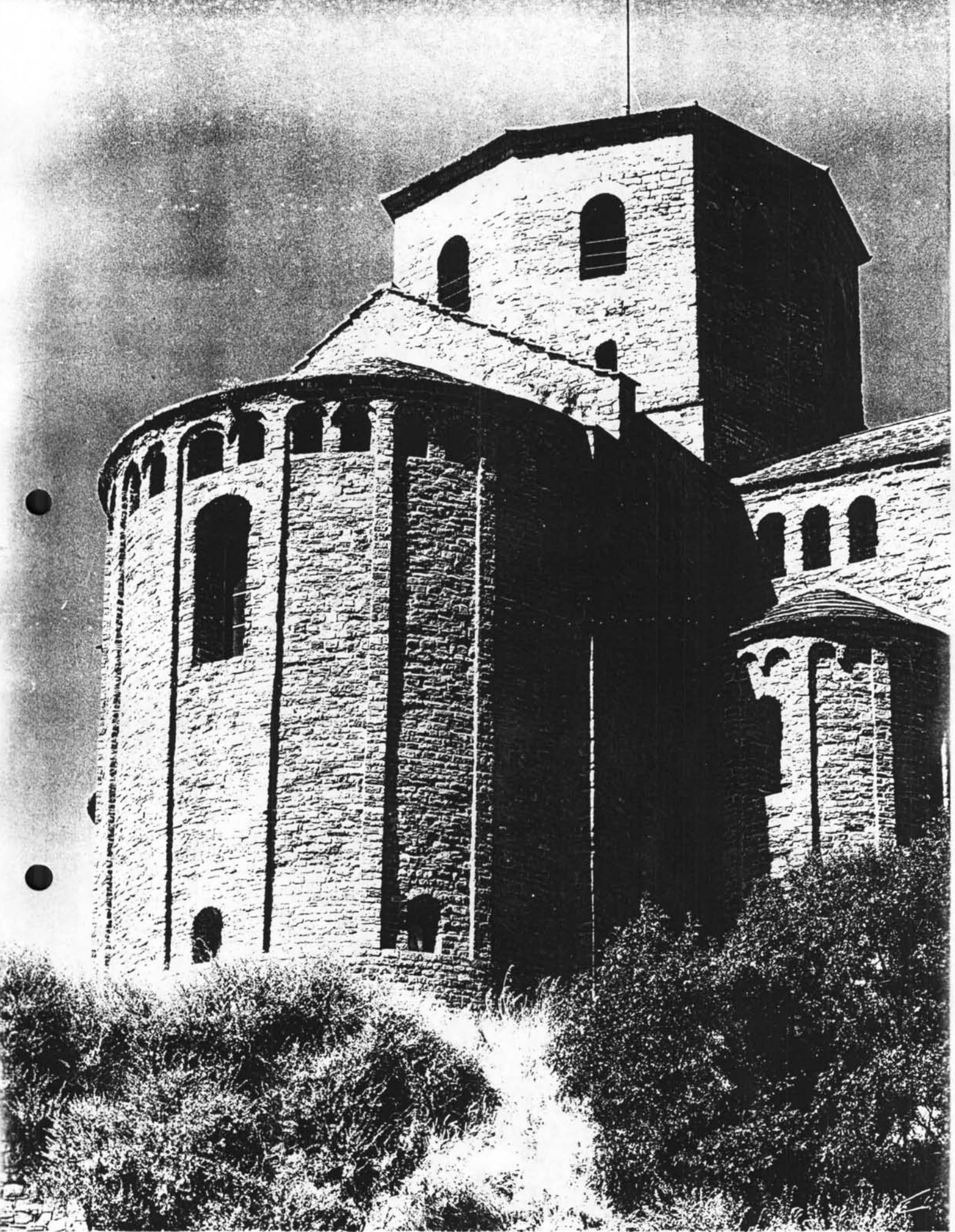
laterals, no sols perquè és més ample sinó també perquè la seva profunditat augmenta amb un tram de presbiteri.

L'elevació interior del monument és molt massissa. La volta de la nau central, de canó, és sostinguda per arcs torals i encaixada per les voltes de les naus laterals. Aquestes són molt estretes per a mantenir la solidesa del monument. Llurs voltes d'aresta subdivideixen cada tram en tres espais més petits, i així l'equilibri general de cadascuna de les naus es troba reforçat.

L'absis principal constitueix una adaptació perfecta de l'arquitectura a la litúrgia. Així, entrant a l'església, l'absis es destaca immediatament pel seu nivell sobreaixecat en relació amb el paviment de la nau; la volta que el cobreix

Sant Vicenç de Cardona. Marca de picapedrer que apareix a la cara exterior del mur meridional (foto: F. Junyent-A. Mazcuñan)

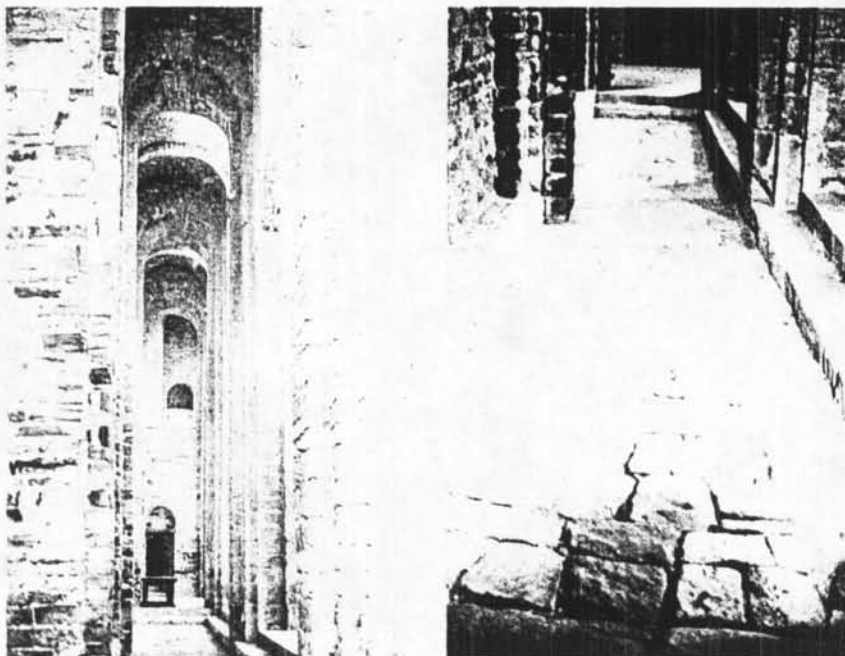
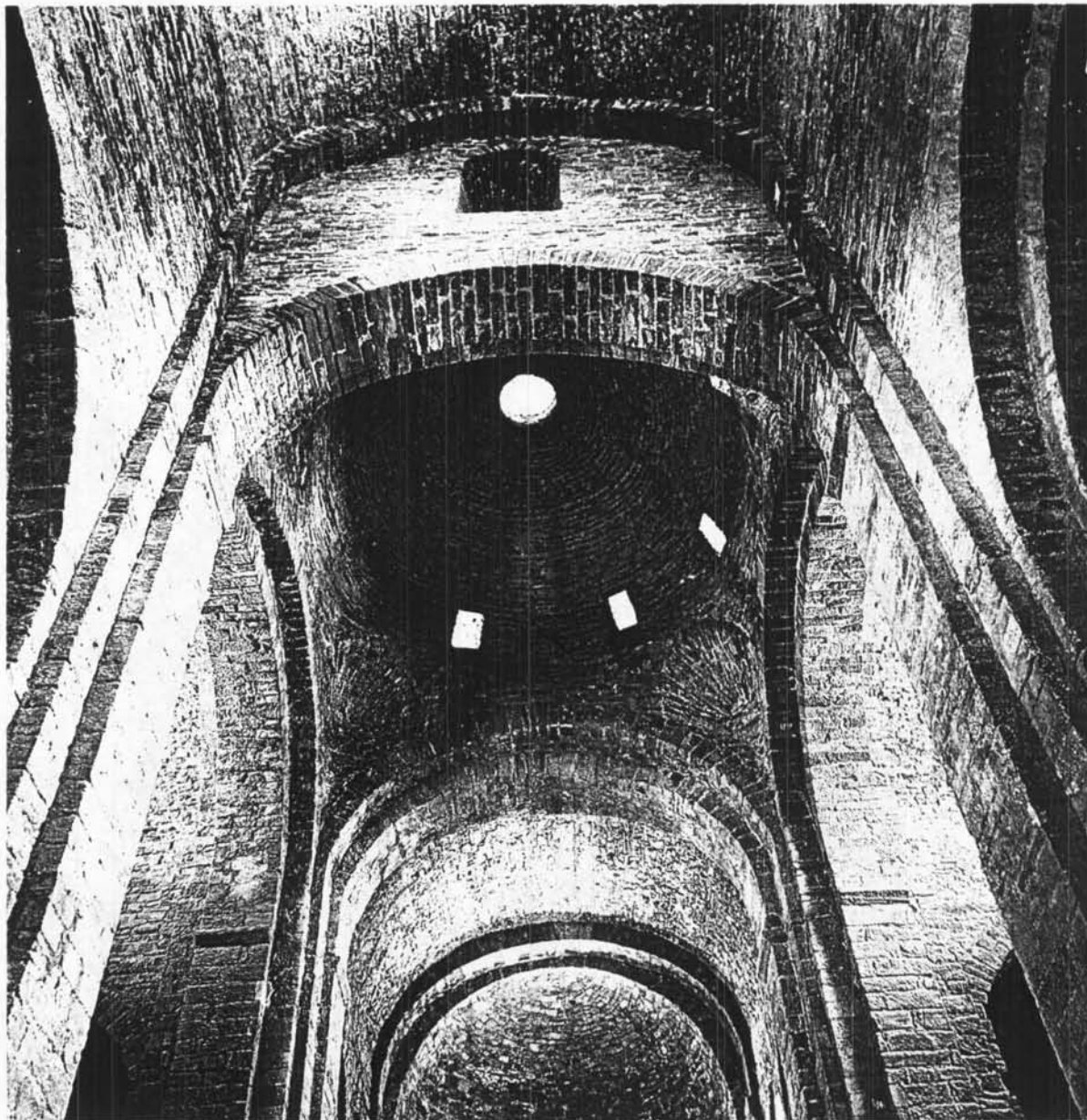

Sant Vicenç de Cardona. Perspectiva de l'interior de l'església amb la cúpula que remata el transsepte, que és sostingut per quatre grans arcades (foto: Rambol)

(a la pàgina següent)
Sant Vicenç de Cardona. Vista de la nau central de l'església amb la capçalera al fons (foto: Rambol)

Sant Vicenç de Cardona. Paviment de la nau lateral del costat de migjorn, fet amb lloses de pedra irregulars. És l'únic de l'església que correspon a l'original romànic. En els altres indrets ha estat tapat per altres paviments superposats (foto: F. Junyent-A. Mazcuñan)

Sant Vicenç de Cardona. La nau lateral del costat de migjorn, molt estreta, talment com si servís de contrafort per a aguantar l'empenta de la volta de la nau central (foto: F. Junyent-A. Mazcuñan)

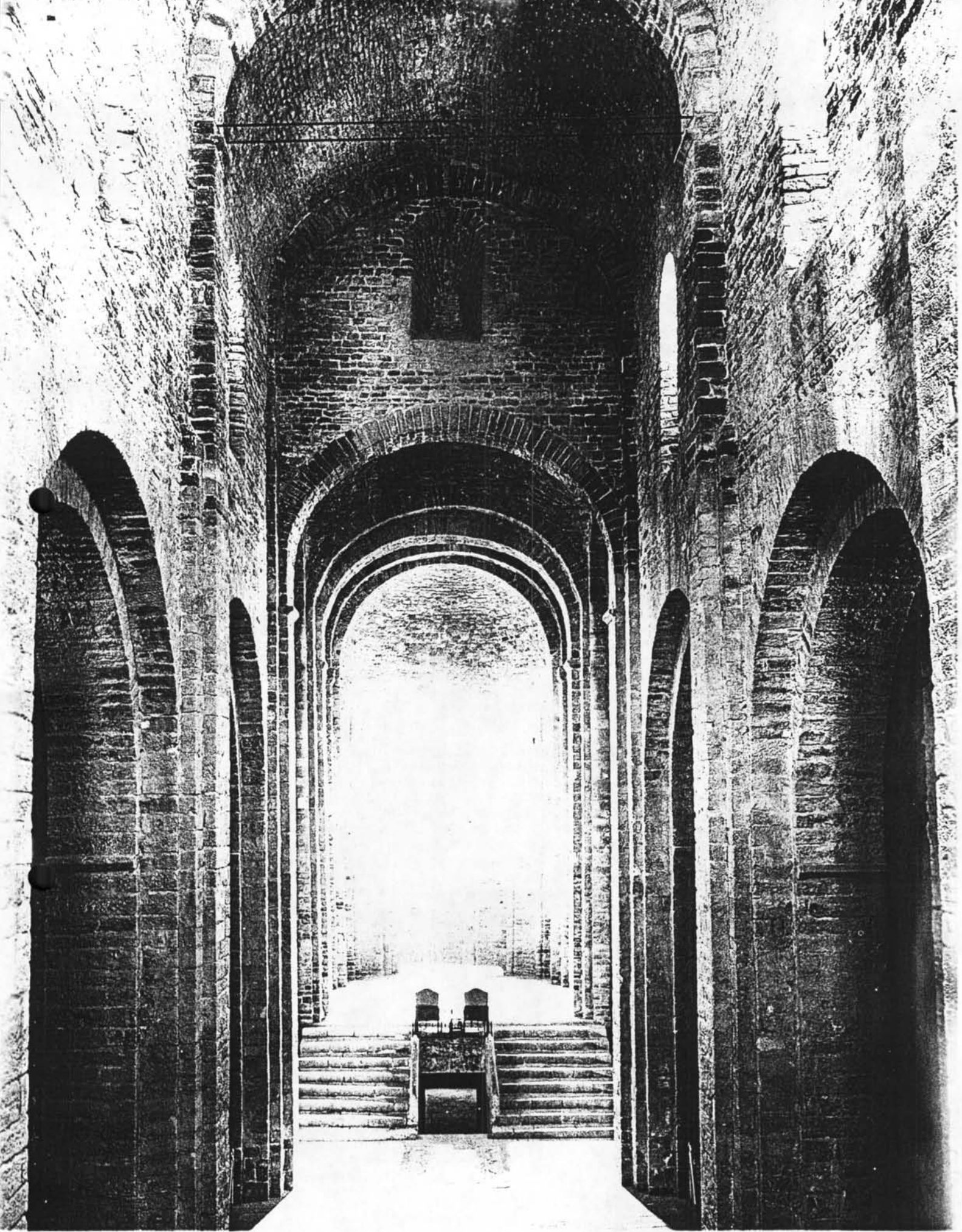

és, en canvi, molt més baixa que la de la nau principal permetent així l'existència d'un arc triomfal immens. L'espai litúrgic del santuari queda d'aquesta manera focalitzat.

La il·luminació de l'edifici es fa alhora d'una manera directa i indirecta. Indirecta a través de les finestres de les naus laterals, i directa, a través les obertures situades a la part alta de la nau principal per damunt de les voltes de les naus laterals. Aquest sistema amplemment reeixit dona una lluminositat important en un tipus d'edifici que, per definició, és molt fosc.

El transsepte és un element que, tot i essent molt discret a nivell de la planta, es presenta clarament marcat i individualitzat en la seva elevació. Així, les voltes de canó dels braços es diferencien clarament de la cúpula de la part central que cobreix el creuer i l'entrada de la cripta. Aquest tipus d'edifici posseeix sovint una cripta. La de Cardona té tres naus cobertes amb voltes d'arestes i una estructura molt semblant a la primera cripta de la catedral de Vic.

La decoració, tant a l'interior del monument com a l'exterior, és purament arquitectònica. No hi ha cap element esculpit, encara que molt probablement hi havia una decoració mural pintada. El joc de ressalls i d'arcades és animat en alguns llocs, per la presència d'impòstes. La nau, però, no té cap interrupció que trenqui la seva

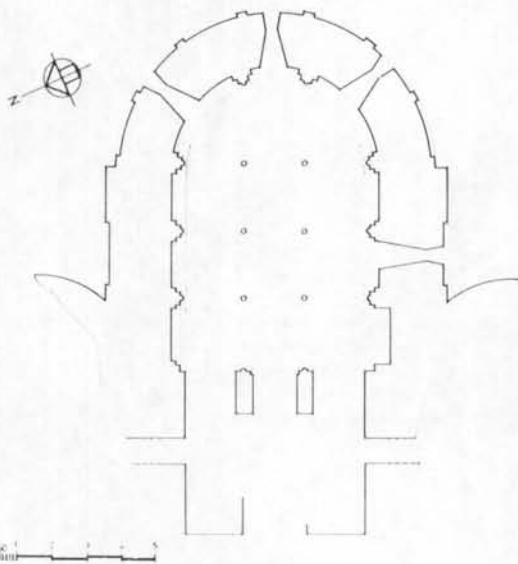

Sant Vicenç de Cardona. Una vista de l'atri o galilea que precedeix l'entrada al temple (foto: Rambol)

verticalitat. L'element més reeixit d'aquesta decoració arquitectònica el constitueixen els nínxols que decoren l'interior de l'absis principal.

A l'exterior trobem també una decoració arquitectònica, més abundant encara que a l'interior; és la típica del primer art romànic amb arcuacions i lesenes emmarcant les finestres, els contraforts i els nínxols de la part alta de la capçalera.

El que per Henri Focillon defineix, més encara que la decoració arquitectònica, el monument de Sant Vicenç de Cardona, és, sobretot, la distribució dels volums a l'exterior: les naus laterals són més baixes que la central, el transepte intermedi sobresaït de les naus i marca clarament la creu llatina de la planta, l'absis principal és lleugerament més baix que el tram de presbiteri, i les dues

Sant Vicenç de Cardona. Planta de la cripta a escala 1:200, amb tres naus dividides per dues fileres de tres columnes de fust monolític i coberta per voltes d'aresta (planta: A. Mazcuñan-F. Junyent)

absidioles laterals encara són més baixes i més petites. Dominant les construccions, destaca la torre del cimbori. L'exterior del monument és no solament la transcripció fidel dels espais litúrgics interns sinó que dóna, a més, molt clarament, la idea del tancament d'aquests edificis, de llur solidesa i de la preocupació dels arquitectes per a cobrir els diversos espais amb voltes i recolzar-los els uns en els altres.

Contràriament a l'església abacial de Ripoll, l'edifici de Cardona, ben datat dels anys 1030-1040, servirà de prototip per altres construccions. Puig i Cadafalch la comparava a l'església italiana de San Paragorio de Noli, però els elements estructurals es troben molt sovint a Catalunya: els nínxols de l'absis a Santa Maria de Roses, a Sant Martí Sescorts o a Sant Jaume de Frontanyà, per exemple, la cúpula a Sant Llorenç del Munt o a d'altres esglésies; la llista és llarga en les sèries estructurals de Puig i Cadafalch. La decoració exterior de l'absis ha estat comparada amb la de Sant Pere de Casserres o amb la de Santa Maria de Ripoll.

La presència d'una església tan perfectament estructurada com la de Sant Vicenç de Cardona va fer que Puig i Cadafalch proposés la hipòtesi de l'arribada a Catalunya de grups de treballadors estrangers que haurien vingut d'Itàlia del Nord. Una de les raons d'aquesta proposició de Puig eren les diferències tan grans que ell observava entre els monuments gairebé contemporanis com ara Santa Maria de Ripoll i Sant Vicenç de Cardona. El que Puig i Whitehill no varen afirmar prou rotundament és que mentre Cardona correspon molt precisament a una de les etapes més reeixides del primer art romànic català, dins unes sèries ben establertes, Santa Maria de Ripoll és un monument molt excepcional i gairebé únic que va anar a buscar models a fora i molt concretament a Sant Pere de Roma.

Hom ha considerat sempre que l'església de Sant Vicenç de Cardona no tenia cap mena d'escultura romànica i ha generalitzat aquesta característica. En realitat, l'escultura apareix ja tímidament a Cardona, tant a les impostes senzillament motllurades que reben les arcades de separació als pilars de les naus com als capitells de la cripta. Aquests són constituïts per blocs de pedra tallats gairebé en forma troncopiramidal. Els angles, aixafats, imiten amb senzillesa la fulla d'angle de molts capitells corintis. En general, no és estrany veure en monuments de la primera meitat del segle XI, a tot Europa, capitells simplement esbossats com els de Cardona. (XBA)

Ja hem dit que sota l'àmbit del presbiteri hi ha una cripta, la qual ocupa tota la superfície del santuari i de l'absis central.

La planta d'aquesta cripta ha estat muntada a base de tres naus dividides per dues fileres de tres columnes de fust monolític, de damunt les quals arrenquen les arcades longitudinals, que van de columna a columna i que sostenen la volta, i les transversals, els costats extrems de cada grup de les quals deixen caure llur empenta en els ressalts que surten d'un amplit situat a la base dels murs laterals, tot seguint un procediment que també ha estat utilitzat a la cripta de la catedral de Vic, contemporània seva.

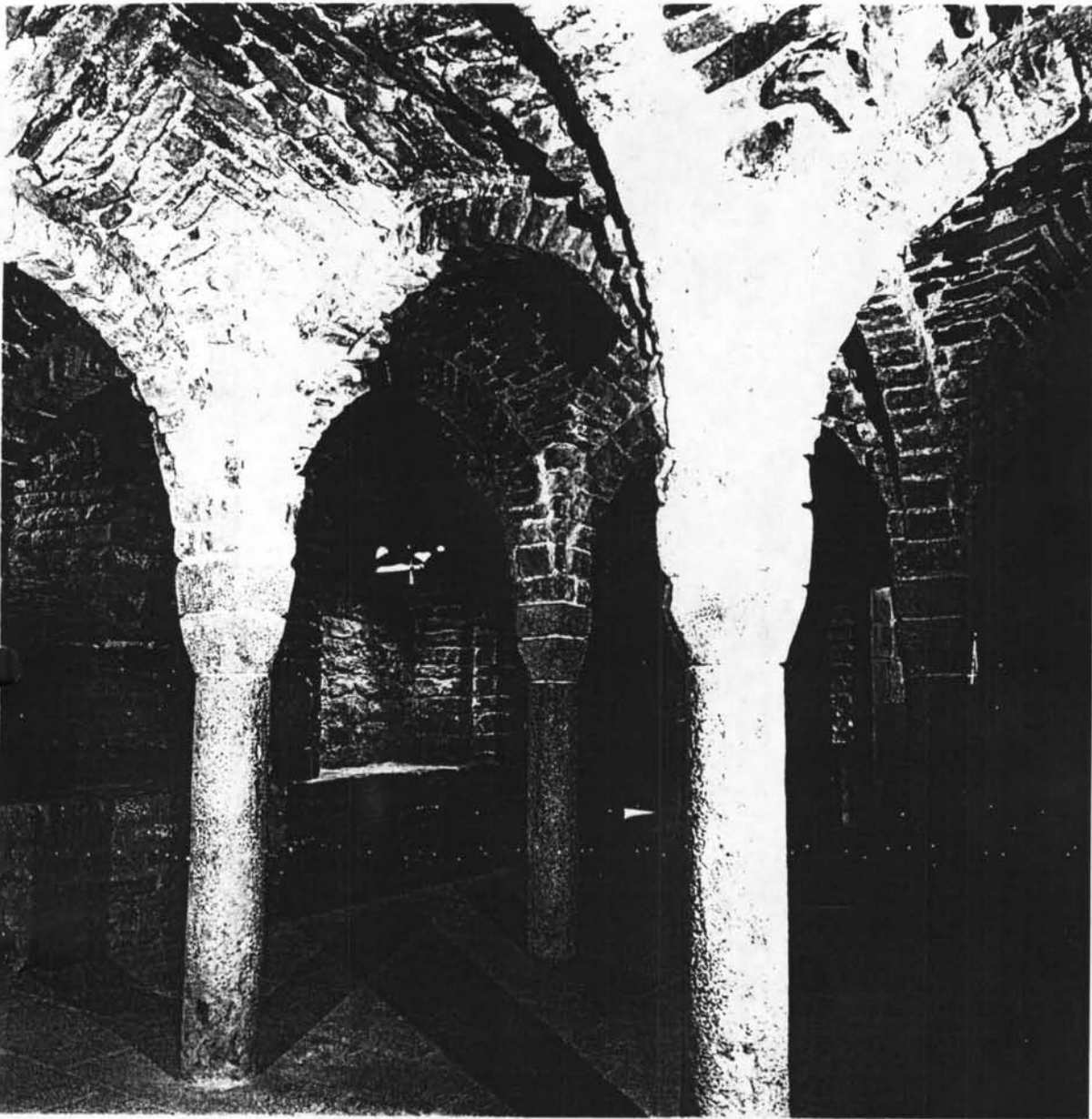
Les columnes, que són totalment llises i desproveïdes de base, han estat coronades per uns capitells piramidals molt simples i sense ornamentació; sobre aquests capitells uns blocs de pedra quadrats serveixen de peanya a l'arrencada de les voltes d'aresta amb què es cobreix aquesta peça.

Aquests capitells possiblement foren aprofitats d'una obra anterior. Bé que no són esculpits, han estat afaïonats de manera que es facilita el pas de la base circular dels fusts a la quadrada dels arcs de les arestes elevades que es formen.

Els murs de la cripta han estat descarregats amb unes arcades cobertes amb arcs de mig punt adovellats, els quals arrenquen de l'ampit.

Quatre finestres, bé que sembla que originàriament

Sant Vicenç de Cardona. Una vista de l'interior de la cripta, amb planta de tres naus dividides per dues fileres de tres columnes de fust monolític damunt les quals se sostenen les voltes d'aresta amb què és cobert aquest element arquitectònic (foto: Rambol)

eren cinc, obertes a l'interior de les arcades il·luminen tènueament l'interior del soterrani.

Originàriament hom accedia a aquesta cripta per dues trades laterals situades simètricament a cada costat, en la mena de vestibul format per la volta que suporta l'escala d'accés frontal al presbiteri. La disposició d'aquest sistema d'accés fou modificada en ésser obert un nou accés frontal que trenca l'escala d'accés al presbiteri.

(FJM-AMB-JAA)

Bé que pertanyents a Cardona, però actualment dipositat al Museu d'Art de Catalunya, de Barcelona, conservem, en un suport que reproduïx les mides i la forma de l'original, els vestigis murals de tres de les cinc voltes d'aresta que cobreixen el nàrtex o atri de la col·legiata: corresponen a l'àmbit de la porta central, l'arc former de la qual també presenta una decoració pictòrica, i als immediats (de tramuntana i migjorn). El conjunt, a més d'una altra decoració mural de caire més protogòtica, es complementa amb les restes pictòriques de la lluneta meridional.

Malgrat la restauració soferta als tallers del Museu d'Art de Catalunya l'any 1958, la decoració mural es conserva d'una manera parcial i deficient, sobretot la que correspon a la zona meridional. La volta central té una amplada de 2,55 m i una profunditat de 3,87 m. La

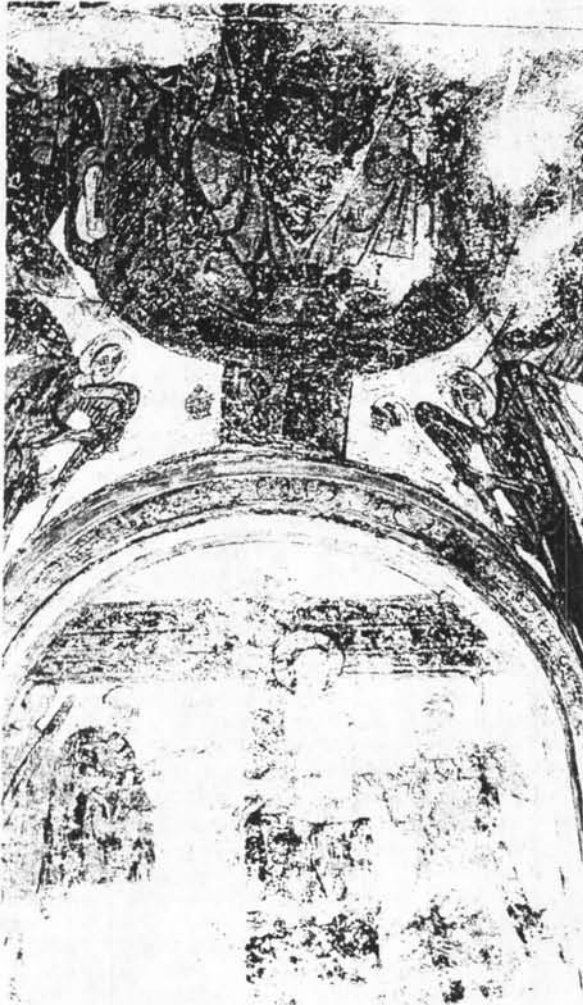
septentrional 2,41 × 3,83 m i la meridional 2,35 × 3,95. Les mides de la lluneta pintada en època romànica fan 2,49 d'ampl × 1,96 d'alt.

La petita volta que hi ha a la part esquerra de la porta (tramuntana) és centrada per una corona circular, tangent als arcs formers, i dividida en tres bandes concèntriques, amb la central molt més ampla que no pas les extremes i ornamentada amb estilitzacions vegetals. Tanca l'episodi de la Presentació de Jesús al temple. Els personatges apareixen sota un arc sostingut per dues columnes de capitells jònics als extradós dels quals hi ha vestigis de possibles representacions arquitectòniques i de motius geomètrics purament ornamentals. Una bona part de les figures que componen l'escena han perdut gairebé totalment la cara. La Mare de Déu, situada a l'àmbit esquerre i acompanyada per sant Josep amb l'ofrena lustral, aguanta el Fill, el qual, per damunt d'una arca d'altar circular, és rebut pel vell Simeó davant la presència de la sacerdotessa Anna. A la part superior, coincidint amb l'eix central, hi ha una llàntia o calze, símbol del martiri futur de Jesús.

Tallant en sentit original, a la corona circular principal n'hi ha dues altres més petites les quals emmarquen uns àngels de mig cos amb un llibre obert a la mà esquerra. En les arrencades de les zones angulars que determinen les aristes de la volta hi ha, una a cada angle, les figures de personatges que apareixen representats dempeus i descal-

Sant Vicenç de Cardona. Detall de la decoració mural que hi havia a l'església amb l'escena de la Presentació de Jesús al temple (foto: Rambol-Museu d'Art de Catalunya)

Sant Vicenç de Cardona. Una de les escenes de la decoració que ornamentava el temple: un fragment de la representació de la *Maestas Mariae* inscrita en una màndorla flanquejada per àngels; sota seu la Flagel·lació de Jesús (foto: Rambol-Museu d'Art de Catalunya)

cos, els quals porten en una de les seves mans un filacteri mentre amb l'altra fan un gest indicatiu; les més conservades són les que corresponen al costat oriental; les del costat sud-est han desaparegut totalment. No ha pervingut cap de les inscripcions dels filacteris que amb tota seguretat devien indicar el nom dels nimbats, tot i que els podem identificar, sense por d'equivocar-nos, amb els profetes Daniel, David, Ezequiel i Jeremies. A l'arcuació cega que delimita aquesta volta hi ha els vestigis d'una pintura protogòtica amb la defensa de Girona l'any 1285 pel vescomte de Cardona, Ramon Folc VII.

La volta central és presidida per la majestuosa figura de Jesucrist. Una ametlla mística emmarca el Senyor assegut en un coixí i identificat mitjançant un nimbe crucífer. La seva mà dreta emergeix d'un bonic plec per beneir, mentre amb l'esquerra sosté el llibre de la vida, el llibre "segellat amb els set segells". Els seus peus nus reposen damunt un semicercle floral, símbol del temporal. L'aurèola, que fa al·lusió a la glòria de Crist, és considerada, a la vegada, el centre d'una composició en forma de creu. A la part superior de l'aurèola i tangent a ella, hi ha restes d'una suposada corona circular, en la qual hi devia haver inscrita una visió teofànica, l'Esperit Sant o, potser, l'*Agnus Dei* o la *Dextera Domini*. A les quatre petxines hi ha els símbols dels evangelistes que porten llurs llibres i que apareixen damunt una mena de mar celest o una zona de núvols indicada amb unes línies ondulades paral·leles. Llur ordenació no és pas la més habitual en la iconografia romànica. A la part superior de Crist, a la seva esquerra, hi havia l'àguila de l'evangelista Joan, de la qual actualment, i amb prou feines, es poden endevinar alguns vestigis del cap nibat. A la part oposada, avui gairebé totalment esborrat, hi ha el lleó de l'evangelista Lluc. A la zona inferior, vora l'entrada, el brau de l'evangelista Marc, a mà esquerra, i l'àngel de l'evangelista Mateu, a mà dreta. Hom hi pot endevinar vestigis d'inscripcions, que devien identificar els evangelistes.

La darrera de les voltes presenta la seva decoració pictòrica d'una manera molt especial puix que gairebé ha desaparegut del tot la seva meitat superior. Això fa una mica difícil la identificació del que hi ha representat. Igual com a la volta anterior, els braços d'una creu estructuraven la composició en cinc zones: les quatre angulars i la central, sens dubte la dominant, en la qual dos cercles secants atorguen glòria a un personatge hieràtic que apareix assegut damunt un ric coixí. D'aquest personatge només veiem la meitat inferior del cos i podem pensar, tal com ha estat fet, en la presència de la Mare de Déu com a *Maestas Mariae*, tot i que no dona pas la impressió que porti cap infant damunt la falda.

La màndorla ha estat estructurada en tres bandes, la central més ampla i, sens dubte, amb inscripcions perdudes que devien intentar la identificació de l'episodi. Amb tot hom pot pensar en l'Assumpció de Maria, tema aquest poc freqüent en la pintura romànica catalana. La figuració central es completava segurament amb la presència de quatre parells d'àngels. Dos d'ells aguantaven, o aixecaven, la màndorla, tot denotant, amb llur actitud, l'esforç que havien de fer en aquesta circumstància. Les altres dues eren constituïdes per uns àngels turiferaris situats tot al llarg de les arestes dels quatre angles. Actualment tant d'un grup com de l'altre només han pervingut els que han estat representats a la meitat inferior de la composició.

La lluneta que hi ha a l'eix de la unió que hem descrit anteriorment ha arribat a nosaltres en un estat de conservació lamentable, la qual cosa dificulta la visió clara del tema representat. Sota l'arc que limita la volta s'inclou el tema de la flagel·lació. El seu eix és l'alta columna en la qual hi ha lligat Jesucrist. La columna té un fust esvelt, un àbac de secció rectangular i un curiós capitell que té una forma pentagonal. Jesucrist amb el nimbe crucífer apareix amb el tors nu; cobreix el seu cos només amb un tros de roba lligada a la cintura; a la seva dreta un saig, possiblement amb un casc, branda el flagell foliiforme que ha de ferir el cos del Salvador. A la zona esquerra apareixen dos personatges: un d'ells vestit amb túnica i un

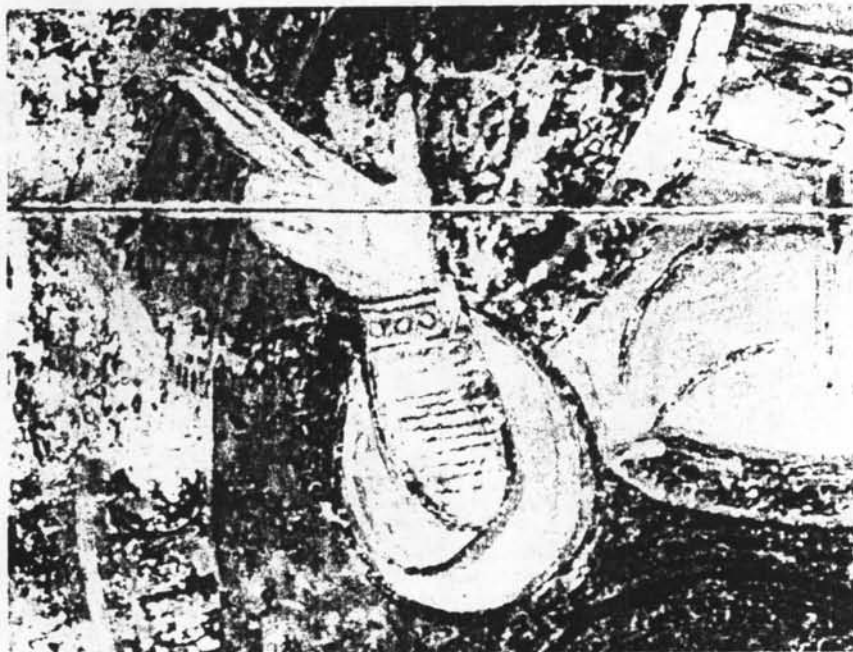

Sant Vicenç de Cardona. Fragment de decoració mural de l'església, avui conservada al Museu d'Art de Catalunya. Aquí hi ha representada la *Maiestas Domini*, inscrita en una màndorla flanquejada a les petxines pels animals simbòlics dels evangelistes (foto: Rambol-Museu d'Art de Catalunya)

Sant Vicenç de Cardona. Detall de la representació de la *Maiestas Domini* amb la mà de Déu (*Dextera Domini*) que beneeix (foto: Rambol-Museu d'Art de Catalunya)

mantell llarg, sembla que amb els seus gests es refereix a la figura de Crist; darrera seu hi ha un soldat, amb la cara perduda igual com els altres personatges de l'episodi, mostra una espasa desembainada. Potser es tracti de Pilat o d'un dels seus soldats. L'episodi sembla que es completa amb la presència d'una banda horitzontal que s'estén, a manera del travesser d'una creu darrera la part superior de la columna a la qual hi ha lligat Jesucrist.

La parcialitat de la pintura mural de la col·legiata de Cardona impossibilita de poder plantejar-ne el programa iconogràfic. Les quatre escenes que actualment podem veure, la Presentació de Jesús al temple, la Flagel·lació, la *Maiestas Domini* i l'Assumpció de Maria, no sembla pas que obeeixin a un programa gaire clar, ni tan sols tenint en compte que corresponen a un nàrtex i no pas a un absis o a l'interior d'una església. El primer dels episodis esmentats no és pas gaire freqüent en la pintura mural catalana, tot i que apareix a la pintura aragonesa (Bagües, Sixena) i a penes en treballs s'hi pot trobar algun exemple als frontals d'Avià i el Coll. Al primer dels casos apareix inclosa en un cicle sobre la infantesa de Jesús i al segon al costat d'episodis relacionats amb la vida de la Mare de Déu, entre ells l'*Assumptio corporis*, igual com succeeix a Cardona. Amb tot, al nàrtex de la col·legiata, la inclusió dels profetes, que podria obeir, sense més ni més, a un plantejament estrictament compositiu, fa pensar que la

presentació sigui considerada com una prefiguració de la mort de Crist i amb això entra a formar part d'un cicle de salvació.

Si la representació de la *Maiestas Domini* en treballs aporta cap novetat relativa al que és habitual en el romànic català, l'Assumpció de Maria no deixa d'ésser un tema poc usual. L'Assumpció, com a tal, si no la relacionem amb l'*Assumptio animae*, tema que apareix, per exemple, a la decoració mural de la primitiva església del Bruc, només ha estat representada als frontals del Coll i Sant Romà de Vila; en tots dos casos la Mare de Déu apareix portada per àngels, bé que a l'antependi del Coll és associada amb la mort de Maria. La interpretació de Cardona, amb tot, utilitza un conjunt de símbols, des dels àngels turiferaris a la màndorla, coses que la doten d'un sentit de gloriificació que no apareix en les altres representacions, sentit que en el període tardoromànic es concreta en el tema de la coronació, tal com hom pot apreciar als murals del Bruc o al lateral de l'església de Santa Maria de Lluçà.

La Flagel·lació, tema que a l'àmbit català apareix només a l'església de Sant Esteve d'Andorra la Vella i probablement a la primitiva pintura mural de Santa Maria de Terrassa, a Cardona ha estat tractada d'una manera molt poc usual. Generalment l'escena és representada sense testimonis; un criteri simètric fa que la figura de Crist sigui flanquejada exclusivament per dos saigs; amb tot, l'afany de dramatització del tema condicionarà que l'art bizantí introduís alguns espectadors, gairebé actors, en l'aspecte narratiu del tema com pot ésser la figura de Pilat, de la qual, amb tot, a penes hom en coneix representacions accidentals abans del segle XIV.

En l'aspecte formal la decoració mural de Cardona sembla que obeeix als presupòsits de la seqüència més tardana (altogòtica) a la qual suposadament pertany. La dependència de la composició i fins i tot de l'ordenació pictòrica respecte a la superfície suport és total, sobretot en el cas de la decoració de les voltes. Davant una superfície molt condicionada per l'estructura arquitectònica, el pintor té dues possibilitats bàsiques. La primera és adaptar-se plenament a les exigències del rectangle suport a través de l'adopció d'una direcció axial privilegiada a la qual sotmet a través de la simetria tota la composició; el resultat és una representació d'un caire marcadament estàtic, una captació visual inequívoca i exclusiva; això és el que passa al nàrtex de la col·legiata de Cardona. Per contra, tal com podem observar en el conjunt lleonès de San Isidoro, la mateixa capacitat de moviment de la persona que veu el conjunt és la que condiciona una composició dinàmica en la qual les escenes es desenrotllen en un sentit narratiu, cobrint la superfície sense privilegiar l'eix longitudinal.

L'enteniment espacial de les voltes de Cardona és, doncs, semblant al del quart d'esfera d'un absis. Hom hi endevina, amb tot, una certa exigència de relacionar el motiu central amb els límits de la superfície a través de les formes que determinen una composició en creu, o mitjançant els elements circulars; en tots dos casos sembla que es compleixen, quant a estructura, els principis de l'anomenada llei dels contactes.

Aquest sotmetiment estructural és també fonamental en el tractament de les figures. Aquestes, sobretot les que tenen un caràcter secundari, com els àngels turiferaris de l'escena de l'Assumpció, s'adapten perfectament a l'espai disponible sense cap mena de respecte a un cànon apriorístic. Aquest tipus de deformacions resten accentuades pel principi de perspectiva jeràrquica evident en totes les escenes, fins i tot a les que transcriuen directament episodis del Nou Testament, com és ara la Flagel·lació. Aquí el cos de Crist s'ageganta en relació tant amb els saigs, com amb el mateix Pilat.

Pel que fa a l'aspecte compositiu, la decoració mural de Cardona aporta ben poca cosa a la definició romànica; la simetria bilateral i la radical predominança damunt qualsevol altre principi bé que hom pot observar com en algun episodi, com és ara al darrer dels que hem esmentat, hom supera una mica el caràcter estricte imposat per les representacions tipològicament teofàniques. Ni la figura

del Crist lligat a la columna, ni tampoc la mateixa columna, actuen com un eix de simetria; és la relació 2:1 la que ordena l'escena, relació força freqüent en el romànic, sobretot en l'escena de l'Epifania. Tant en un cas com en l'altre, amb tot, potser no és una consideració formal el condicionant bàsic de la composició; en certa manera Pilat i Crist formen una parella al·legòrica del poder (poder temporal, poder espiritual), flanquejada per una altra que protegeix el primer i justifica el segon.

Ni l'estadi de conservació del cromatisme ni el dels elements lineals permeten una aproximació fiable a la manera de tractar les figures. El dibuix és més aviat auster i fins i tot rígid en algunes ocasions. En la figura de la *Maiestas Domini*, la línia actua, amb tot, d'una manera molt flexible, la qual fa que sobretot el mantell de Crist tingui unes formes no exemptes d'un caire rítmic. Per contra, el tractament de les figures de la Flagel·lació sembla que dista molt del que hem esmentat abans. La rigidesa i la manca de grafisme és la seva característica principal, cosa que porta a pensar en més d'una mà.

En tot el conjunt mural hom pot endevinar una certa tendència a l'ornamental, bé que limitada a unes determinades zones o uns determinats elements. La voluntat d'enriquir el pobre *fresco secco* ha estat encarrilada a través de la imitació pictòrica dels treballs d'orfebreria, la qual es pot endevinar des del tractament de les vores dels vestits fins a les màndorles i les cobertes dels llibres. Amb tot és més singular la utilització que hom fa dels grafismes ondulats que estructurin aquesta mena de fons de núvols o mar celest del qual emergeixen els evangelistes, grafisme que es repeteix a d'altres indrets com a la màniga que cobreix el braç de la *Dextera Domini*.

Els motius ornamentals en aquesta decoració mural no assoleixen pas un gran desenrotllament. Els principals són sis. El que predomina és una mena de retícula d'alternança cromàtica o escacat, utilitzat al frontó de l'arc que accedia a la porta de la col·legiata. Els intradós dels arcs presenten des de motius geomètrics de bandes que es tallen tot formant una mena de successió de quadrats entesos en profunditat, fins a motius de línies sinuoses que determinen formes un xic apuntades iniciades en inicials incipients. L'àmbit de l'estilització vegetal té uns altres ornaments més complexos com el de les fulles de palmera, els quals separen una forma circular en la qual hi ha inscrit un element floral.

Les pintures murals de Cardona que ocupaven els popularment anomenats "porxos pintats" no han pas despertat gaire l'interès dels estudiosos. Després de la notícia donada per Serra i Vilaró, els comentaris sobre aquest conjunt consisteixen en unes notes breus i simples, que amb prou feines aconsegueixen de centrar-los dintre la típica classificació dels mestres. Per E. Junyent l'obra pertany a l'escola del Mestre de Polinyà, associació que es manté en totes les referències posteriors. Ainaud considera la decoració mural de Cardona pertanyent a una segona etapa d'afiançament del romànic a Catalunya i en una zona intermèdia entre els estils extrems dels anomenats Mestres d'Osormort i Pedret. Aquest conjunt és deixat de banda en altres estudis generals de l'art romànic general, com el que féu Josep Gudiol i Ricart l'any 1965 (*Art Roman Catalan*, París), bé que aquest autor li donà més tard una certa importància. Introdueix l'apel·latiu de Mestre de Cardona per designar un excel·lent artista que potser tingué el taller i la casa a Vic. A aquest mestre, que considera de procedència francesa, a més de les tres composicions de les voltes de l'atri de la col·legiata, que conceptua com a la seva obra més important, atribueix la decoració de l'absis de Sant Martí Sescorts, a Osona, la de la capçalera de l'església parroquial de Polinyà i la decoració mural del creuer i dels dos absis laterals de Santa Maria de Barberà, al Vallès. Després de la teoria de Gudiol hom l'ha associat d'una manera indistinta al Mestre de Cardona o al Mestre (o al cercle) de Polinyà.

En la nostra darrera publicació sobre la pintura romànica catalana consideràvem que la decoració mural de Cardona es troba dintre l'àmbit d'allò que hem anomenat

mode marginal pertanyent a la seqüència tardoromànica. Aquest mode no el definim pas per la seva homogeneïtat estilística; en qualsevol cas cal reconèixer en totes les obres que s'hi engloben un cert monumentalisme bizantinitzant, filtrat, a vegades, pel francès, el qual és apreciable en un tractament molt gràfic del dibuix. Proper al cercle de Cardona podríem incloure els de Casenovés i Fenollar i l'activitat dels pintors de Santa Maria de Mur i d'Arles del Tec. En el cercle de Cardona trobem un llunyà parentiu amb el grup rossellonès de Fenollar i la Clusa, i separem, només per un criteri de qualitat plàstica, els conjunts de Cardona i de Sant Martí Sescorts dels de Polinyà i Santa Maria de Barberà.

Bé que entre totes aquestes obres hi ha, efectivament, unes connexions formals, des del tractament de les figures fins a la utilització comuna de motius ornamentals, com és ara les línies discretament ondulades, el caire pictòric és, sens dubte, diferent en les diverses obres esmentades. A desgrat d'això, hom pot parlar d'un cert cercle estilístic de Cardona, sense valorar la decoració mural de la col·legiata com a eix de les altres produccions.

En l'aspecte cronològic hom pot dir que el segle XII ha estat considerat per tots els autors com un marc referencial per a la datació d'aquest conjunt. Al catàleg de l'exposició "L'Art Romànic", l'obra era considerada del primer quart del segle XI; amb tot, aquesta datació fou ben aviat corregida, bé que en cap cas la data d'aquest conjunt no sembla pas que hagi preocupat gaire els estudiosos. En qualsevol cas creiem que la segona meitat del segle XII és el període més adequat per centrar la cronologia de la pintura de les tres voltes. Amb tot és més problemàtica la filiació formal i la datació de l'escena de la Flagel·lació, la qual pot molt ben pertànyer a una altra mà i fins i tot taller, que no pas la de les voltes, gairebé impossible de datar, a causa de l'estat de conservació, bé que en tot cas hom pot creure que aquesta és un xic posterior en el temps a la de les voltes. (JSP)

A l'interior de la basílica es conserven unes reixes de forja romànica de les quals dues són situades a la nau central a manera de tanca de separació, la tercera clou la nau lateral de migjorn, a l'indret de la primera columna, i la quarta, molt més petita que les altres, se situa al presbiteri, sobre l'entrada central de la cripta.

Les primeres, és a dir, les situades a la nau central, que són de característiques i mides idèntiques, consisteixen en dos rectangles de 204 x 84 cm, delimitats per gruixudes barres de ferro quadrangulars i dividits en quatre parts mitjançant tres barres paral·leles, més primes, disposades horitzontalment, que deixen uns amplis intersticis on es desenvolupen, a cada registre, deu figures, consistents en volutes dobles oposades que sorgeixen dels eixos paral·lels. Les barres horitzontals s'uneixen als barrots verticals per mitjà de volutes, que, a diferència de les altres, es cargolen en sentit contrari.

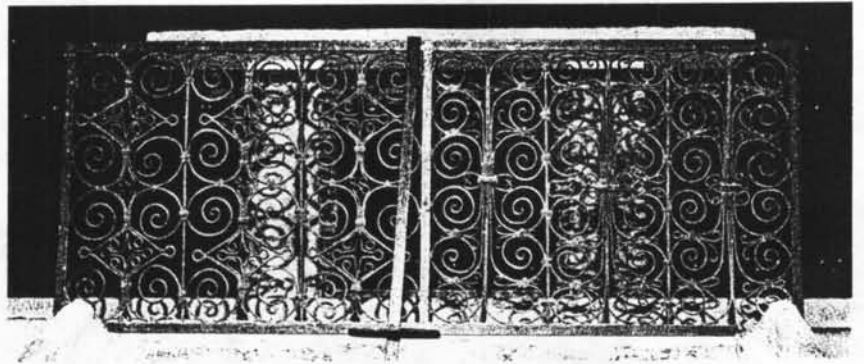
Cal notar que el reguitzell de volutes superiors no s'uneix directament a la barra que delimita el reixat superiorment, sinó que s'aferra a una barra helicoidal, més prima, situada al dessota del marc.

La reixa, situada a la nau de migjorn, és emmarcada per un rectangle de 272 x 84 cm i, a diferència de les anteriors, mostra una faïç més complicada.

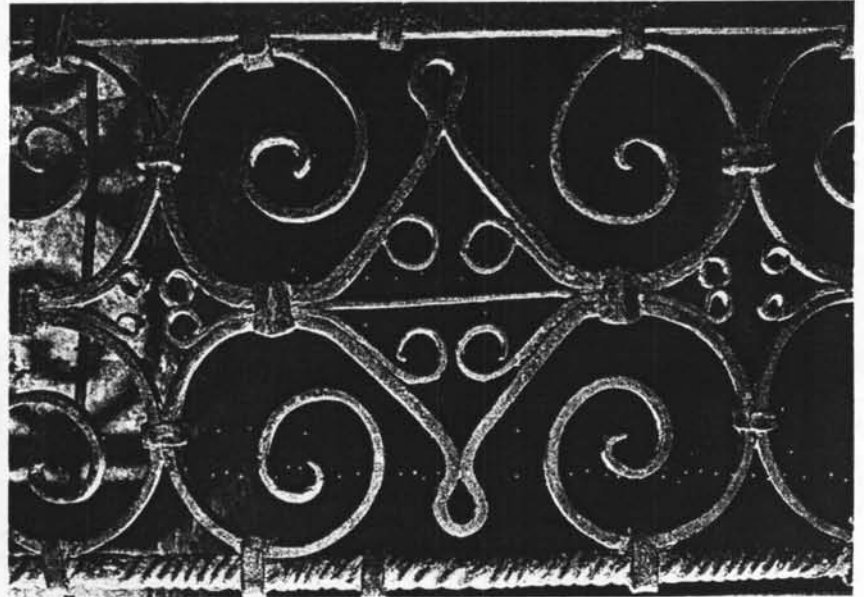
En aquest cas les barres paral·leles que donen pas als intersticis només són dues, quedant, conseqüentment, dividida la peça en tres compartiments amb figures de factura diversa.

Al tram superior es desenrotllen vuit figures romboïdals, delimitades als extrems superior i inferior, per dos cercles que no es tanquen totalment, mentre que dels extrems laterals sorgeixen dues àmplies volutes que s'oposen.

L'interior dels rombes no presenta el mateix esquema en totes les figures, puix que els quatre situats a mà dreta exhibeixen creus de braços triangulars on els pals travessers incideixen als angles, mentre que els longitudinals són

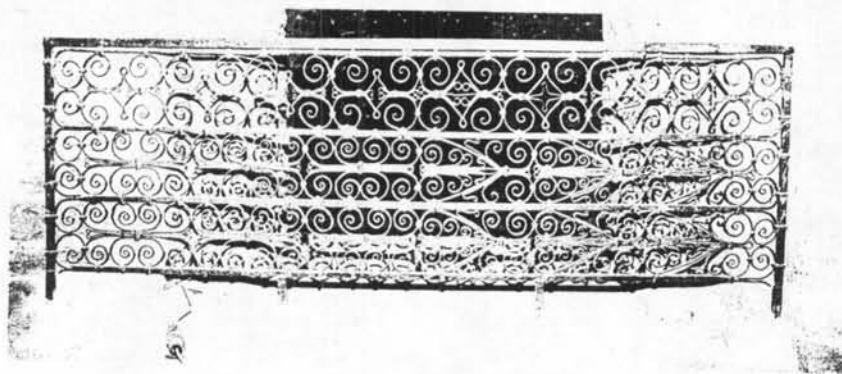
Sant Vicenç de Cardona. Reixa de ferro forjat instal·lada actualment al presbiteri, davant l'altar i just damunt l'entrada a la cripta (foto: F. Junyent-A. Mazcuñan)

Sant Vicenç de Cardona. Reixa de ferro del presbiteri. Detall d'un dels dibuixos que forma la reixa amb unes volutes que flanquegen un rombe en el qual hi ha quatre petits cercles inscrits (foto: F. Junyent-A. Mazcuñan)

Sant Vicenç de Cardona. Reixa de ferro del presbiteri. Detall d'un dels dibuixos que forma la reixa amb unes volutes que flanquegen un rombe en el qual hi ha estat inscrit un motiu crucífer (foto: F. Junyent-A. Mazcuñan)

Sant Vicenç de Cardona. Reixa de ferro forjat situada a la nau lateral de migjorn. El dibuix que presenta ofereix un gran conjunt de combinacions, en les quals no hi manca l'element tradicional: les volutes (foto: F. Junyent-A. Mazcuñan)

rematats per cercles que, com en els rombes, no es clouen totalment. Les figures romboïdals de l'esquerra, en canvi, només mostren dues volutes que neixen dels angles laterals i que es cargolen vers l'interior.

Els dos compartiments restants, que ofereixen un mateix esbós, són omplerts, a mà dreta, per tres figures cordiformes dividides per un nervi central d'on sorgeixen encara tres dobles volutes que es cargolen cap a l'esquerra. Un incipient inici de la que seria una quarta figura delimita l'eix central, que no arriba a tocar l'extrem punxegut del cor.

Al cantó esquerre, en canvi, les figures són constituïdes per triples volutes oposades.

Les barres de separació horitzontals s'uneixen, com en les primeres reixes, als barrots verticals per mitjà de volutes que es cargolen en sentit contrari de les altres. Semblantment la sèrie superior no resta atenallada directament a la barra que emmarca la reixa, sinó a un barró helicoidal més prim.

Tot el conjunt resta fermat i travat per l'atenallament de nombroses grapes que fixen els diversos elements que conformen el reixat.

La darrera reixa, situada al presbiteri, fa 175 x 86 cm i segueix el mateix esquema que la reixa que acabem de descriure, bé que, en aquest cas, les barres separadores es disposen, en nombre de quatre, en sentit vertical, originant cinc compartiments, dels quals els dos de la dreta són envaïts per triples volutes, mentre que en els tres de mà esquerra hom hi pot veure les figures romboïdals, amb esquemes cruciformes al centre i que desenrotllen dobles volutes als extrems laterals.

(FJM-AMB)

Les seqüències conservades a Cardona mostren diversos croquis que no remetent a una única estructura de reproducció del motiu considerat bàsic en la tradició romànica, als volts de la forja, naturalment, és a dir de l'espiral. Aquest factor permetrà de constituir la tanca d'un espai concret, el qual, esplaïant-se en l'entrellat espiraliforme, dona la reixa resultant. S'utilitza la barra plena de ferro per tal de dibuixar les volutes, inserides dins un eix de simetria que facilita la seriació del tema inicial. Pel que fa a les reixes de l'església de Sant Vicenç, cal subratllar la presència d'un mínim de tres sistemes de juntura entre les espirals, que articulen tres solucions heterogènies que trenquen la monotonia d'un cos simple que sempre és el mateix. Les variants vindran donades per la mida, així també per la disposició. Els punts de lligada a les barres que conformen l'armadura i muntants per les volutes, els lligams de l'una amb l'altre, es determinen en el nus descrit per l'anell o el collaret. L'interès posat en les variacions dels elements assenyalats clarament la funció, no solament utilitària, de les reixes. Aquestes remouen el significat i l'orientació, dels intersticis on es destinen, a la vegada que palesen la voluntat d'una funció decorativa².

A Cardona és evident que no podem parlar de ferratjes, sinó de reixes: encara que els components avolutats són comuns a totes dues organitzacions, els tractaments seran prou diferents, les exigències d'autonomia del segon sistema, més enllà de l'aplicació damunt la fusta, tanmateix necessària en altres menes de tancament,

fan possible la visualització de l'espai que barren. Per tant, no cal cercar paral·lels en les portes ferrades sinó, més estrictament, en el món d'aquestes construccions "diàfanies". Els complexos de Conques³ ofereixen unes pistes que podem parangonar amb les ofertes pels fragments d'ascendència catalana. Sobretot, té interès la combinació d'alguns encaixos de quatre espirals, units per un perfil romboïdal, o aquells que escalen les proporcions de les espirals, invertint a vegades els seus propis sentits i imposant ritmes de caire no tan geomètric, arbres de volutes, si bé la simetria és tanmateix la dominant. El joc que hom descobrirà en un altre exemplar ordena i distribueix un total de vuit espirals enfrontades, però de mides similars entre elles, dues a dues, tot voltant dreta-esquerra; si hom manté la posició horitzontal, semblen equilibrar els seus respectius moviments. Retróben arranjaments anàlegs a la barana del presbiteri de l'església d'Olius, al Solsonès. Les fórmules emprades dins una tradició que va fer seva l'època romànica superaven els marges d'aquest període. El segle XIII es pot fer càrrec de seriacions que hom hauria de circumscriure dins una època anterior⁵. Advertim això enfront de la problemàtica de la cronologia, no massa precisa en l'àrea de la forma.

Tenint presents les tres solucions esmentades i la correlació existent entre elles (no creiem forassenyat recordar el cas de Conques, sense ometre el procés de restauració de les seves reixes, datades, les originals, en el canvi de segles XII-XIII), les dades no han d'ésser primerenques. La consideració de tots els motius a mateixa hora implicaria el caire més tardà o la perduració d'alguns esquemes coneguts d'avançada i emprats isoladament, i a la vegada la complicació d'altres a mesura que passà el temps. La complexitat pot ésser suggerida per les aparences que trenquen amb el corrent fonamentalment "abstracte" de l'espiral en si (l'entrellat tindrà també el seu floriment abocant a formes o models vegetals, entre d'altres).

Podríem destacar les reixes de la Capella del Sagrari de la Catedral de Palència (la seva cronologia oscil·la entre el segle XII i el segle XIII, segons l'autor), i també les de Pamplona (vegeu la relació amb l'esquema d'alguns exemplars de Cardona), perquè són produccions mantingudes en el lloc on eren destinades o com a mínim comporten la seva funció primigènia, fet que no acaben de reconquerir d'altres fragments més o menys catalogats i que, tot i facilitar la filologia del motiu o les seves variants⁶, solament allarguen el cens d'exemples fora de context.

L'ordre que apareix més freqüentment es basa en la interrelació de quatre volutes, però exceptuat el cas francès (Conques), no hem sabut trobar uns precedents escaients, suficientment fidels a la derivació de Cardona, que sembla més tardana que altres solucions de la mateixa arrel. Si hom pot dubtar de la datació del segle XII és per la connexió de les formes d'arbres de volutes, bé que model que agrupa feixos de vuit espirals no és gens desacostumat en ple romànic català. Sigui com vulgui, haurem de tenir presents la interrelació que hi ha en el conjunt de les forces adoptades i el bloc de les dades del repertori que exhibim. D'altra banda, la perduració de les variants analitzades es demostra en exemplars com la reixa de Mans (França), conjunt que hom atribueix al segle XVI i al qual podem associar perfectament les tres cadenes d'espirals que hi ha a Cardona⁷.

Deixant de banda les continuïtats per avançar cap els orígens, el tema no gaudeix tampoc de precedents gaire acurats, ni de conjunts absolutament satisfactoris. Pel que fa a Catalunya, hom es pot fixar en l'època de desenvolupament florit de la forja catalana, amb les seves produccions de tipus romànic, encara que en aquest terreny "l'estil" sigui un terme si més no discutible, dubtós de bon començament, al nostre judici. Malgrat això, no resten totalment evidents ni els trencaments ni les prolongacions; àdhuc hom es pot preguntar per les correspondències tècniques o formals amb el que es feia en d'altres indrets, empeses per la dinàmica del canvi⁸.

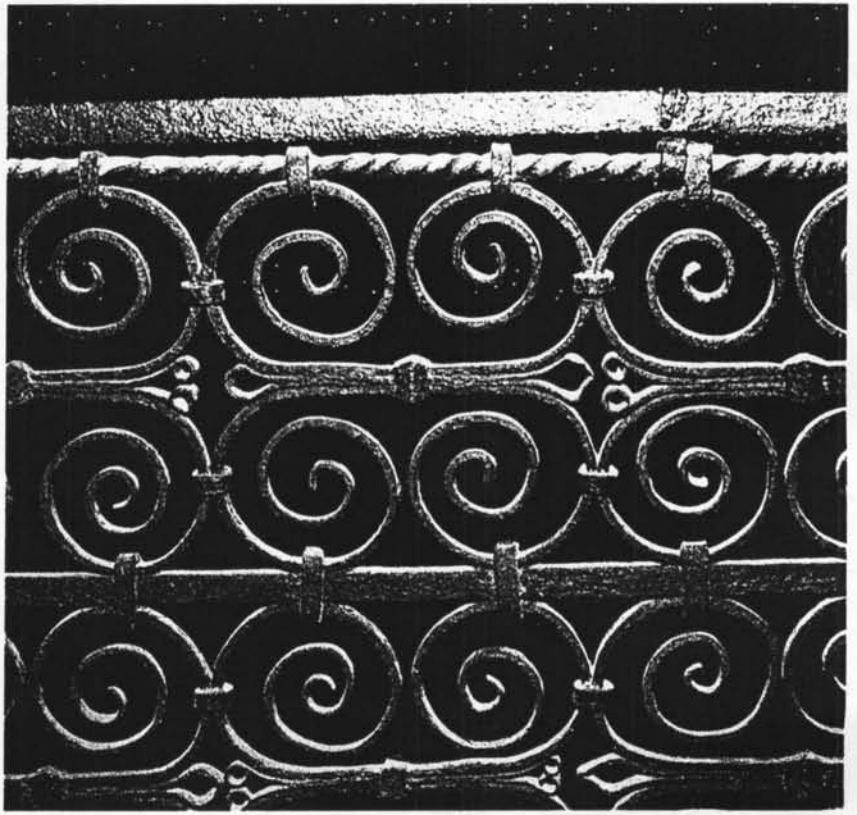
No són insòlites les representacions figurades en la peça

de ferro forjat fa aparició, defensant les pròpies tradicions en moments que no sempre són rics en producció d'exemplars; fins i tot té importància aquesta categoria de paral·lel pel fet de ser inclòs en els cercles temàtics de les arts "metafòriques". Més enllà de la dada arqueològica i de la referència temporal, crida l'atenció la finalitat i la ubicació de la fabricació de forja, molt útil per qualificar emplaçaments remarcables en les seves connotacions. Protecció i distinció tindrien sentit a l'interior d'una zona jeràrquicament dissenyada, tal com l'església del castell de Cardona. Hom devia tirar mà també d'algunes figuracions que ni són estranyes ni incoherents en relació amb models anteriors, els quals poden ajudar a fer palès l'ús que hom donà a les peces de ferro forjat, en un sentit obert a funcions de tota mena.

A desgrat dels treballs publicats fins ara i que hom té a l'abast, desconexim la història exacta de les produccions medievals sorgides de la farga catalana i la seva magnitud relativa; en conseqüència, no podem dir el que és peculiar i el que no ho és, no sabem ni el moment ni el lloc en què aparegué una forma o una tècnica, ni tampoc els diversos àmbits creadors de models... Ara ens trobem davant unes peces no documentades, però que, molt probablement, devien sofrir una restauració, encara que el seu aspecte respon a la manera de fer dels segles XII-XIII¹⁰, i que serà legítim de reexaminar a la llum de les anàlisis generals que prèviament trobàvem a faltar. (RAP)

NOTES

1. A la bibliografia apareix la referència a les reixes de Cardona, muntades en un dels balcons de la vila, utilitzades com a barana. Veure Santiago ALCOLEA: *Artes decorativas en la España cristiana*, a *Ars Hispaniae*, XX, Madrid 1975, pàg. 19 i clixé G/V. 991, Arxiu Mas.
2. Georg KOWALCZYF: *Hierros artísticos*, Barcelona s.d.; citant les reixes de Cardona. Frederic-Pau VERRIÉ: *Les Arts Decoratives*, a *L'Art Català*, I, Barcelona 1955, pàgs. 241 i ss.
3. Marcel DEYRES: *Les grilles de Sainte-Foy de Conques*, a "Cahiers de Civilisation Médiévale" núm. 58, 1972, pàgs. 143-150.
4. Francisco de P. QUINTANA: *El hierro forjado español, siglos XII al XVIII*, Barcelona 1928, lám. LI. Vegeu també la reixa de Gostoja (Santiago ALCOLEA, *Op. cit.*, pàg. 18, fig. 4). No és difícil trobar motius confrontables a les portes ferrades (Veure Josep PUIG i CADAVALCH i altres, *L'arquitectura romànica a Catalunya*, III, 2, Barcelona 1918, pàgs. 747-770).
5. Cf. A.D.S., *L'Arqueologia del Ferro*, a "L'Art de la Forja", núm. 1, 1918, pàgs. 4-5.
6. Ens podríem remetre a obres conservades al Cau Ferrat de Sitges o als principals museus del romànic català (Veure Eduard CARBONELL i Jordi GUMÍ: *L'art romànic a Catalunya*, I, Barcelona 1974, pàg. 38, on també se citen les reixes pertanyents al castell de Cardona). Relacionables amb els esquemes de la fig. 2 veure Pedro Miguel ARTIÑANO: *Exposición de hierros antiguos españoles*, Catálogo, Madrid 1919, núms. 197, 198 i 199. Per una reixa, *in situ*, considerada del segle XII, veure el cas d'Iguácel, a *Aragon roman*, La nuit des temps, núm. 35, Yonne 1971, pàg. 188, figs. 48-50.
7. La reixa de Mans és reproduïda a *Le Fer Forgé. Documents artistiques de ferronnerie ancienne*, París s.d., lám. 91.
8. Arthur BYNE i Mildred STAPLEY: *I. Spanish Ironwork previous to the Gothic period*, a *Spanish Ironwork*, The Hispanic Society of America, 1915. D'altres referències al tema (referències documentals) a Josep GUDIOL i CUNILL: *Ferrers catalans anteriors al segle XVI*, a "L'Art de la Forja", núm. 5, 1918, pàgs. 74-75.
9. Al·lusions a possibles models gràfics (miniatura) a Georg KOWALCZYF: *Op. cit.*, pàgs. XI i ss.; per altres precedents: Henry-René ALLEMAGNE: *Les anciens maîtres serruriers et leurs meilleurs travaux*, 2 vols., París 1943, en funció de les reixes: pàgs. 171 i ss. Pel que fa a la inclusió en el context figuratiu hom ja assenyalà les representacions d'alguns capitells (Josep PUIG i CADAVALCH: *Op. cit.*, pàg. 770), es coneixen així mateix exemplars de cronologia anterior al segle XII. D'altra banda, la miniatura no seria l'única a consagrar possibles models, l'orfebreria vindria a harmonitzar, potser, àdhuc als seus afanys...
10. Eugène-Emmanuel VIOLETTE-LE-DUC: *Dictionnaire raisonné de l'Architecture française du XIe au XVIIIe siècles*, VI, París 1963, pàgs. 54-79 (amb interessants suggeriments sobre la manera d'aconseguir la idea de major profunditat en base al sistema de col·locació de les barres de ferro, tenint present les faixes estretes i amples d'aquestes). Joan B. SERRA: *La serralleria. L'ús del ferro*, a "L'Art de la Forja", núm. 1, 1918, pàgs. 7-10, o el *Manual de forja artística*, de Fritz KOHS. També Joan FABREGAT: *El ferro artístic a lo llarg dels segles*, a "L'Art de la Forja", núm. 32, 1925. Les irregularitats en els ferros forjats amb martell, una singular textura i ductilitat d'aquests, avalarien les seves fonts en els anys del romànic, tot i que, com és prou conegut, en segles posteriors es podien copiar, refer o enginyar models que hom creu d'època romànica, més que exclusius de l'esmentat estil o delimitats en

funció del mateix. La qual cosa no vol dir que no es fixin i recuperin tradicions, subjectes a les exigències i estètica que són pròpies del període, en cadascuna de les noves circumstàncies.

Sant Vicenç de Cardona. Detall de la reixa de ferro forjat que hi ha actualment a la nau central de l'església (foto: F. Junyent-A. Mazcuñan)

BIBLIOGRAFIA

- Joan AINAUD DE LASARTE: *Pintura romànica catalana*, Barcelona 1962, pàg. 25; *Exposición de pintura catalana*, Casón del Buen Retiro, Madrid 1962, núm. 16.
- L'Art Romànic. Catàleg*, Barcelona i Santiago de Compostel·la 1961, núm. 236, pàg. 171.
- Antoni BACH: *Cardona Villa Ducal*, Cardona 1977, pàgs. 42-43.
- Antoni BACH: *Cardona*, a *Gran geografia comarcal de Catalunya*, vol. 2, Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1981, pàg. 139.
- William SPENCER COOK i Josep GUDIOL: *Pintura e imageria romànica*, a *Ars Hispaniae*, vol. VI, segona edició actualitzada, Madrid 1980, pàgs. 66-67.
- Josep GUDIOL i RICART: *Catalunya*, vol. I, col·l. Tierras de España, Madrid 1974, pàgs. 181-182.
- Eduard JUNYENT: *Catalogne Romane. II*, Yonne 1961, pàg. 199 (edició catalana, Abadía de Montserrat 1975, pàg. 39 i ss).
- Antoni PLADEVALL: *Cardona, monestir de*, a *Gran Enciclopèdia Catalana*, vol. X, Enciclopèdia Catalana, S.A., Barcelona 1973, pàgs. 402-403.
- Antoni PLADEVALL i Francesc CATALÀ ROCA: *Els monestirs catalans*, Ed. Destino, Barcelona 1970, pàgs. 270-275.
- Josep PUIG i CADAVALCH, Antoni DE FALGUERA i J. GODAY I CASALS: *L'arquitectura romànica a Catalunya*, vol. II, Barcelona 1911, pàgs. 163-172.
- Joan SERRA VILARÓ: *El castillo de Cardona*, Cardona 1954, pàg. 22.
- Joan SUREDA i Santiago ALCOLEA: *El romànic català. Pintura*, Barcelona 1975, 24, 61, 191, VIII.
- Joan SUREDA: *La pintura romànica en Cataluña*, Madrid 1981, pàgs. 22, 36, 236, 309 i 310, 353, núm. 45 (edició catalana, Madrid 1982).
- Walter Muir WHITEHILL: *L'art romànic a Catalunya. Segle XI*, Edicions 62, Barcelona 1973, pàgs. 26-28. (JSP-FJM-AMB)

TOMBA DE LA MARE DE LA FONT

Aquesta tomba es troba al paratge anomenat amb el mateix nom, on precisament hi ha una font molt coneguda per la majoria de cardonins. L'enterrament es troba isolat en un bloc petri

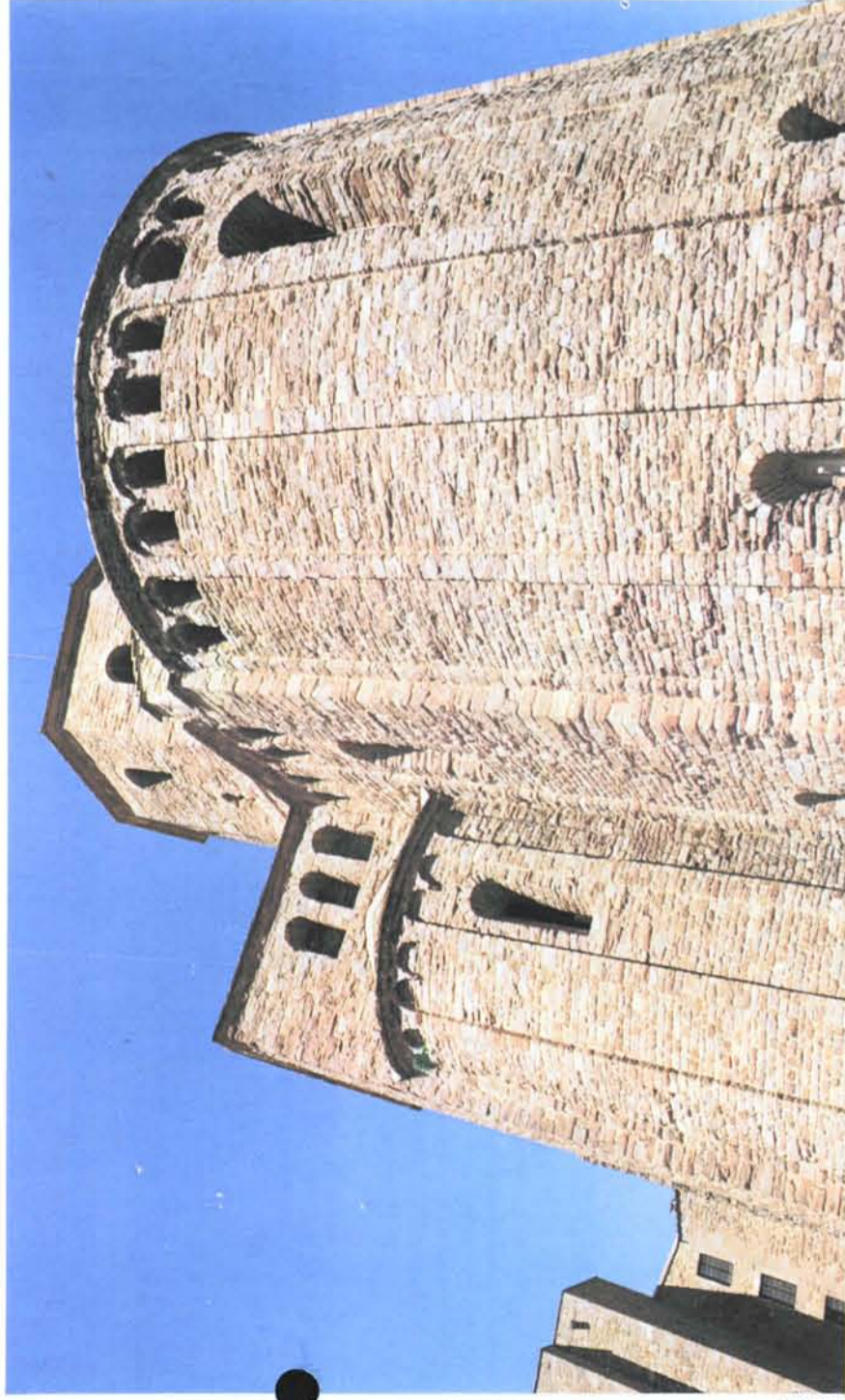
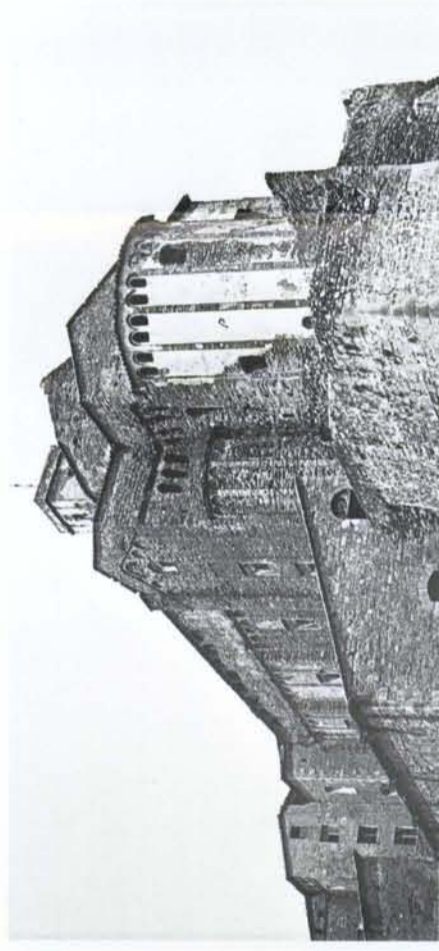

Foto: SPA

Canònica de Sant Vicenç de Cardona

L'església de Cardona des de llevant, l'any 1912 (foto Arxiu Bastardes)

El claustre l'any 1912 (foto Arxiu Bastardes)

(foto SPA)

La nau central de l'església, amb el presbiteri i l'accés de la cripta

L'interior de l'església des de la nau lateral (foto SPA)

Punts d'interès

1. Atri.
2. Escales d'accés al cor.
3. Presbiteri central.
4. Accés a la cripta.
5. Accessos originals de la cripta.
6. Tomba de Ferran Joan Ramon Folc (†1543), segon Duc de Cardona i la seva muller Francisca.
7. Tomba de Joan Ramon Folc I (†1442), segon comte de Cardona.
8. Claustre.
9. Accés.

— Repartides per l'església fora del seu lloc original hi ha quatre reixes de ferro forjat del segle XII.

Bibliografia bàsica

- Bach, Antoni.** *Cardona Villa Duca*. Cardona, 1977, p. 42-43.
- Junyent, Eduard.** *Catalogne Romane I, Yonne* 1967. p. 199 (edició catalana, Abadia de Montserrat 1975, p. 39 i ss).
- Muir Whitehill, Walter.** *L'art romànic a Catalunya*. Segle XI. Edicions 62, Barcelona, 1973, p. 26-28.
- Pladevall, Antoni.** *Cardona, monestir de*, a *Gran Enciclopèdia Catalana*. vol X. Enciclopèdia Catalana, S.A. Barcelona, 1973, p. 402-403.
- Pladevall, Antoni; Català Roca, Francesc.** *Els monestirs catalans*. Ed. Destino. Barcelona, 1970, p. 270-275.
- Puig i Cadafalch, Josep; de Falguera, Antoni; Goday i Casals, J.** *L'arquitectura romànica a Catalunya*. Vol. II. Barcelona, 1911, p. 163-172.
- Serra i Vilarió, Joan.** *El castillo de Cardona*. Cardona, 1954, p. 22.
- Sureda, Joan; Alcolea, Santiago.** *El romànic català*. Pintura. Barcelona, 1975, 24, 61, 191, VIII.
- Sureda, Joan.** *La pintura romànica en Catalunya*. Madrid, 1981, p. 22, 36, 236, 309, 310 i 353, núm. 45 (edició catalana, Madrid 1982).

Història

L'església canònica de Sant Vicenç es troba situada a l'interior del recinte del Castell de Cardona. Aquest fou reconstruït a partir de l'any 798, quan Lluís el Pietós organitzà la frontera sud de la Marca, i es perdé l'any 826-827 a la revolta d'Aïssó que motivà la desorganització de la part central de Catalunya i fou de nou conquerit entre 872 i 878. Destruint per al-Mansúr l'any 985, fou definitivament repoblat a partir de l'any 986 quan el comte Borrell II donà una segona carta de població, on es confirma la possessió del castell per part del vescomte d'Osona Erememir, la família del qual tindrà sempre la seva possessió fins la supressió dels senyorijs jurisdiccionals. La família vescomtal osonenca s'establirà al castell de Cardona i aniran progressivament canviant el cognom d'Osona a Cardona, i esdevindrà una de les més il·lustres famílies de la noblesa catalana.

El domini del castell de Cardona pertangué als comtes de Barcelona, i n'eren feudataris els vescomtes d'Osona, mentre que el domini eclesiàstic estigué en poder dels bisbes d'Urgell.

Els orígens de la canònica de Sant Vicenç de Cardona, cal situar-los en la capella que, amb tota probabilitat seria construïda annexa al castell. No es pot descartar que en un primer moment aquesta capella tingués funcions parroquials, però aquestes passaren a l'església de Sant Miquel, construïda al pla.

El primer esment concret de la casa de Sant Vicenç és en una donació del 13 de gener de l'any 980. La seva existència queda plenament confirmada ja a l'any 986 en la carta de població atorgada pel comte Borrell II a la població de Cardona.

La vida canònica devia existir-hi ja des de la fi del segle X, però la primera notícia certa la trobem l'any 1019, quan la canònica fou restaurada i dotada pel vescomte Bremon. Acte en què intervingué l'abat-bisbe Oliba. El mateix vescomte inicià les obres de la nova església canònica, que ha arribat fins

a nosaltres i que fou consagrada i dotada el 23 d'octubre de l'any 1040 pel successor de Bremon, el vescomte —i alhora bisbe d'Urgell— Erball.

La comunitat canònica estaria organitzada segons la regla aquisgranesa, i vers 1090, el vescomte-bisbe Folc II hi introduí la regla agustiniana.

La vida canònica seguí amb diverses vicissituds —com l'intent d'unió amb la canònica de Sant Ruf d'Avinyó, de l'arquebisbe Oleguer de Tarragona— fins al segle XIV en què es produeix una certa decadència del cenobi, que s'allargarà fins l'any 1592, quan amb motiu de la supressió de les comunitats canònicals, Sant Vicenç de Cardona esdevé col·legiata secular.

Al segle XVIII, la comunitat abandonà l'església de Sant Vicenç, i es traslladà a la de Sant Miquel de la vila de Cardona. En aquest mateix segle, l'any 1794, l'església és suprimida i adaptada —com una peça més del castell— al seu ús com a caserna militar.

L'any 1851 desapareix la comunitat de la col·legiata. Mentrestant, l'església ha estat totalment transformada, i en el seu interior repartit el seu volum interior en tres pisos. Aquesta situació perdura fins els anys cinquanta, que comencen les obres de restauració que han donat a l'església el seu aspecte actual i que han culminat l'any 1986 amb la rehabilitació del claustre, efectuada per la Generalitat.

Cronologia

798 Quan Lluís el Pietós estableix la primera frontera de la Reconquesta, el castell ja existeix.

826 El castell es perd en la revolta d'Aïssó.

879 Les tropes catalanes reconquereixen el castell als sarraïns.

980 Hi ha les primeres notícies de l'existència de l'església de Sant Vicenç.

985 El castell possiblement és atacat i depredat per les tropes de al-Mansúr.

986 Confiat al vescomte d'Osona Erememir, iniciador del llinatge dels Cardona, el castell és repoblat i assegurat.

finals segle X L'església, a base de donacions i franquícies, aconsegueix d'aixoplugar una comunitat d'una certa importància.

1000 A causa de la incúria i de l'ambició dels comtes, la vida comunitària passa per un període difícil.

1019 El vescomte Bremon erigeix la canònica en una comunitat estable. Aconsellat per l'abat Oliba, acabat de nomenar bisbe de Vic, redota l'església amb diversos béns situats a Manresa, Vic, Girona i Urgell, elegix un abat, de nom Guillem i obté per al monestir el favor dels comtes de Barcelona i Urgell i del bisbe Ermengol.

1029 Comença l'edificació de la basílica de Cardona, sota l'impuls de Bremon. La comunitat ja vivia a l'edifici, impulsada per moltes donacions fetes pel vescomte i els seus successors.

1040 El 23 d'octubre és consagrada l'església.

1070 La comunitat funda el priorat de Sant Jaume de Catal.

1090 Folc de Cardona, ardiaca del cenobi i, més tard, bisbe de Barcelona, transfereix la comunitat en canònica agustiniana.

1117 L'arquebisbe de Tarragona sant Oleguer uneix la comunitat a la Congregació de Sant Ruf d'Avinyó.

1154 Després de molts anys de lluita i amb una butlla del papa Anastasi IV, la comunitat aconsegueix la seva independència.

s. XII Per aquesta època els comunitaris eren una vintena, constituïda per dotze canonges, sacerdots i porcionaris com els capellans de Santa Maria i Sant Joan, el de la capella de Sant Miquel de Cardona i el rector de l'hospital del cenobi.

1240 El darrer diumenge d'agost d'aquest any i a la capelleta anomenada «d'En Pe-

rot Call» mor Sant Ramon Nonat, de pas cap a Roma, on anava a rebre la porpra cardenalícia.

s. XIV Comença el segle en un moment de decadència del cenobi: mala administració de l'abat i del prior, edifici en estat ruïnós, vida de comunitat relaxada, etc. Això desencadena lluites internes entre els comuniquers i fa que les diverses visites canòniques del bisbe d'Urgell i de l'arquebisbe de Tarragona, entre el 1305 i el 1325 proporcionin unes cròniques molt lamentables de l'estat en què es trobava. A mitjan segle es produeix un redreçament.

1592 Amb la secularització s'extingueix la vida canònica. La canònica regular és substituïda per la comunitat de la col·legiata secular, regida per un abat.

1693 La Generalitat transforma el castell en una gran fortificació amb artilleria.

s. XVIII La comunitat de la col·legiata es trasllada a la vila de Cardona i abandona l'església.

1794 L'església de Sant Vicenç és suprimita i transformada en caserna després de tot un conjunt de fatals vicissituds.

1802 Es reforma l'església i les cases canòniques es converteixen en caserna, i a l'església s'hi construeixen dos pisos inferiors.

1810-11 Es fan noves fortificacions.

1962 S'inicien les obres de restauració de la col·legiata que ja ha perdut el seu ús militar.

1969 El ministeri de l'Exèrcit traspassa la titularitat al d'Hisenda.

1975-febrer S'inaugura el parador Nacional de Turisme.

1986 És rehabilitat el claustre, pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Sant Vicenç de Cardona

Les dependències canòniques que acompanyaven l'església es troben confoses amb les del palau dels senyors i només en resta individuat el claustre, que deuria organitzar-les, situat a ponent de l'església, entre aquesta i el castell, construït en un moment indeterminat entre els segles XIV i XV i que originàriament constava de dos pisos, dels quals avui només en resta el porxo del pis inferior.

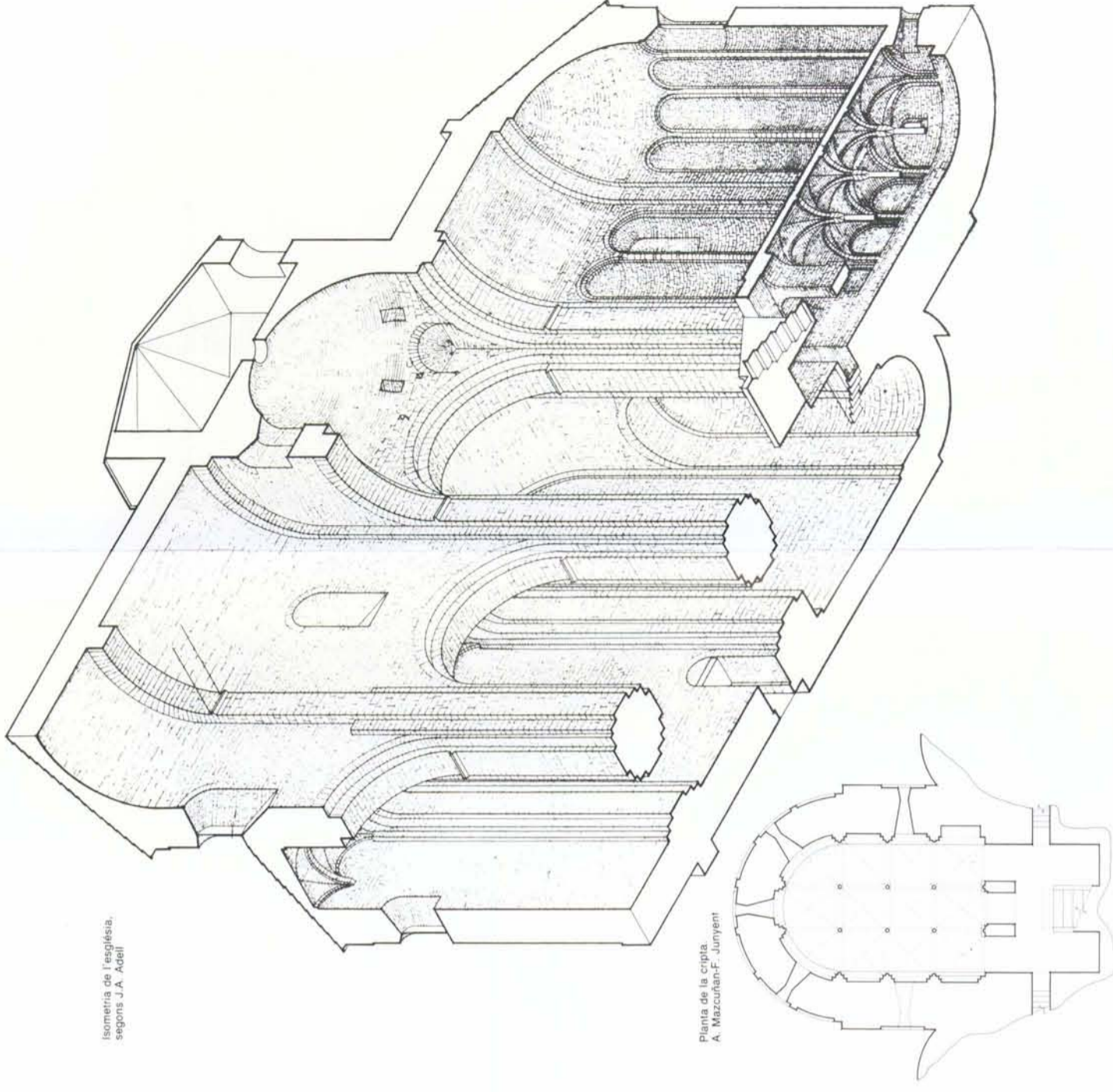
L'església, construïda en la primera meitat del segle XI, és un edifici de tres naus separades per pilans cruciformes, de perfil complex, amb la central coberta amb una volta de canó seguit, reforçada per arcs torals, i les laterals per voltes d'aresta, a raó de tres voltes per cada tram de nau. La nau central és molt més alta que les naus laterals, i és il·luminada directament per grans finestres, en una disposició poc comuna en l'arquitectura catalana del segle XI. El conjunt de les naus és rematat a llevant, per un ampli transsepte, del mateix ample que la nau central, i com aquesta, cobert amb volta de canó, perpendicular a l'eix de la nau, on s'hi obren tres absis. El conjunt de l'absis central és realçat interiorment, per la presència d'una cripta que ocupa l'ambit de l'absis i el presbiteri. Aquesta cripta, del mateix tipus que les de Sant Pere de Vic, o de Sant Esteve d'Olius, consta de tres naus, cobertes amb voltes d'aresta, suportades per senzilles columnes de capítol cúbic. L'accés original a la cripta s'efectuava per dues escales laterals, que foren substituïdes per un accés frontal que trenca l'escalinata d'accés al presbiteri.

Al cantó de ponent, on hi ha la porta principal, l'església és precedida per un atri, cobert amb voltes d'aresta, i que era ornamentada amb pintures murals del segle XII avui dipositades al Museu d'Art de Catalunya. Aquest atri, que queda totalment inclòs en l'espai de l'església, forma en el seu pis superior un cor o tribuna, al qual s'hi accedeix per dues escales de cargol situades als extrems nord i sud de l'atri, a les quals s'hi accedeix des de l'interior de l'església i des

de l'atri; la del cantó sud ha estat totalment reconstruïda. Aquestes escales continuen fins al nivell de les cobertes i segurament es continuarien en dues petites torres que flanquejaven i completaven la composició de la façana de ponent.

L'aspecte actual de l'església de Cardona és força diferent del que deuria tenir en els seus moments d'esplendor, quan segurament el seu exterior era arrebossat —n'hi havia restes fins molt recentment— i quan el seu interior era ornamentat amb pintures murals i amb elements de mobiliari —avui totalment desapareguts llevat de les tombes nobiliàries situades al transsepte— i les quatre reixes de ferro forjat datables al segle XII i que avui es conserven a l'interior de la nau, fora del seu lloc original. Del paviment original només se'n conserva un fragment en la nau lateral sud, preservat quan es procedí a la construcció del nou paviment, sobrealtcat en relació als nivells originals de l'església.

L'església de Sant Vicenç de Cardona ha estat qualificada «l'obra mestra del primer romànic a Catalunya, i una de les més importants del moment a Europa, per la seva perfecció i complexitat estructurals...», segons Joaquim Yarza; «...obra mestra de l'arquitectura romànica catalana, d'influència llombarda...», segons Frederic Pau Verrié; i «... església sumptuosa, sàviament composta...», segons Josep Puig i Cadafalch. L'església de Cardona «...és un resum gairebé perfecte del que és un estil arquitectònic. Pocs elements hi ha en l'arquitectura catalana del segle XI que no estiguin a Cardona, i en cap lloc, millor resolt. La comparació de Sant Vicenç de Cardona amb d'altres edificis de la seva època, l'anàlisi i l'origen dels seus elements, les seves relacions amb Itàlia, i el substrat de la tecnologia del país en el sistema de cobriment amb voltes és pràcticament tota una teoria de l'arquitectura llombarda del nostre país, i és aquí, juntament amb la seva grandesa intrínseca com a obra d'arquitectura on rau el seu immens interès com a edifici prototípic d'un estil...», en paraules de Joan Albert Adell.

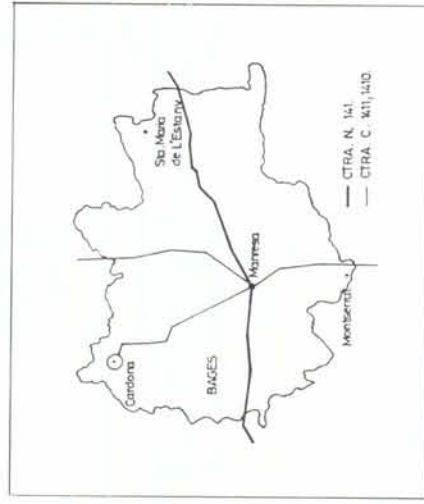
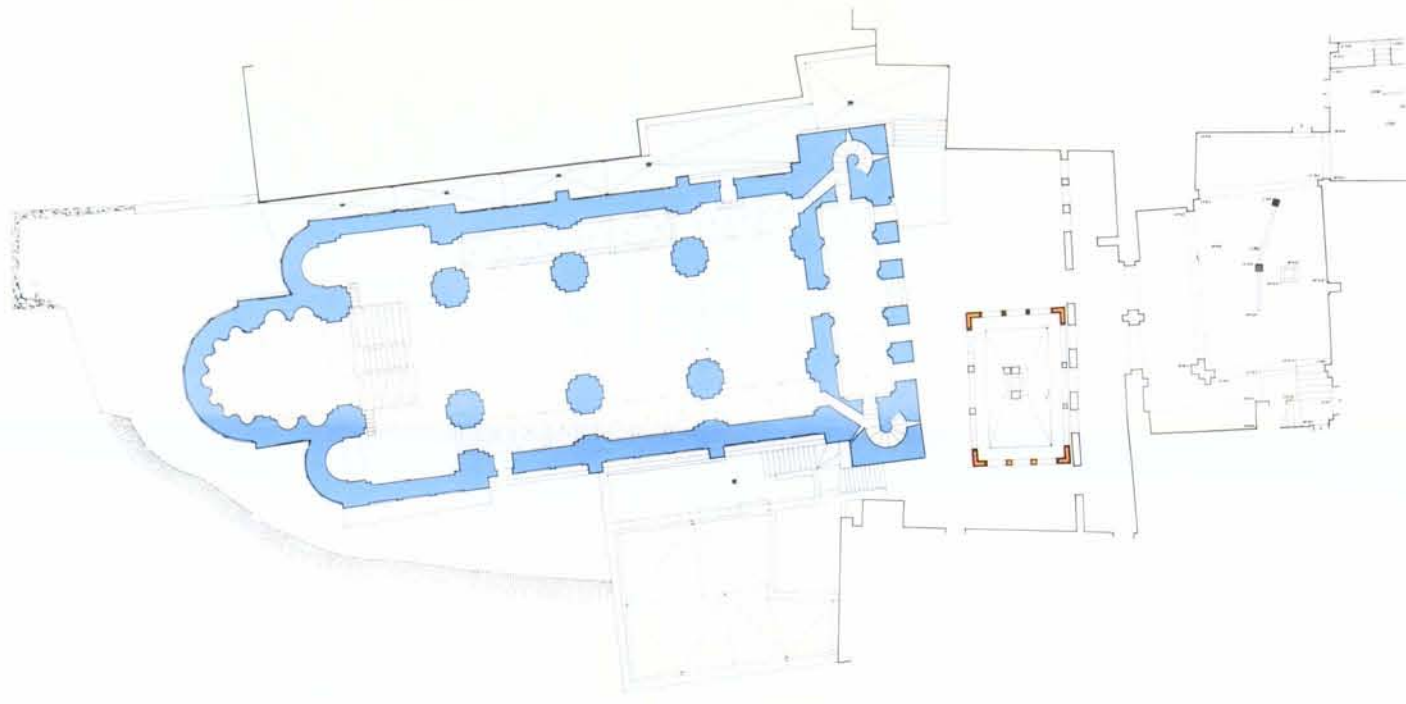
Isometria de l'església, segons J. A. Adell

Planta de la cripta, A. Mazouhan-F. Junyent

Etapes constructives

— S. XI

— S. XIV-XV

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
**Direcció General
del Patrimoni Artístic**
Servei del Patrimoni Arquitectònic

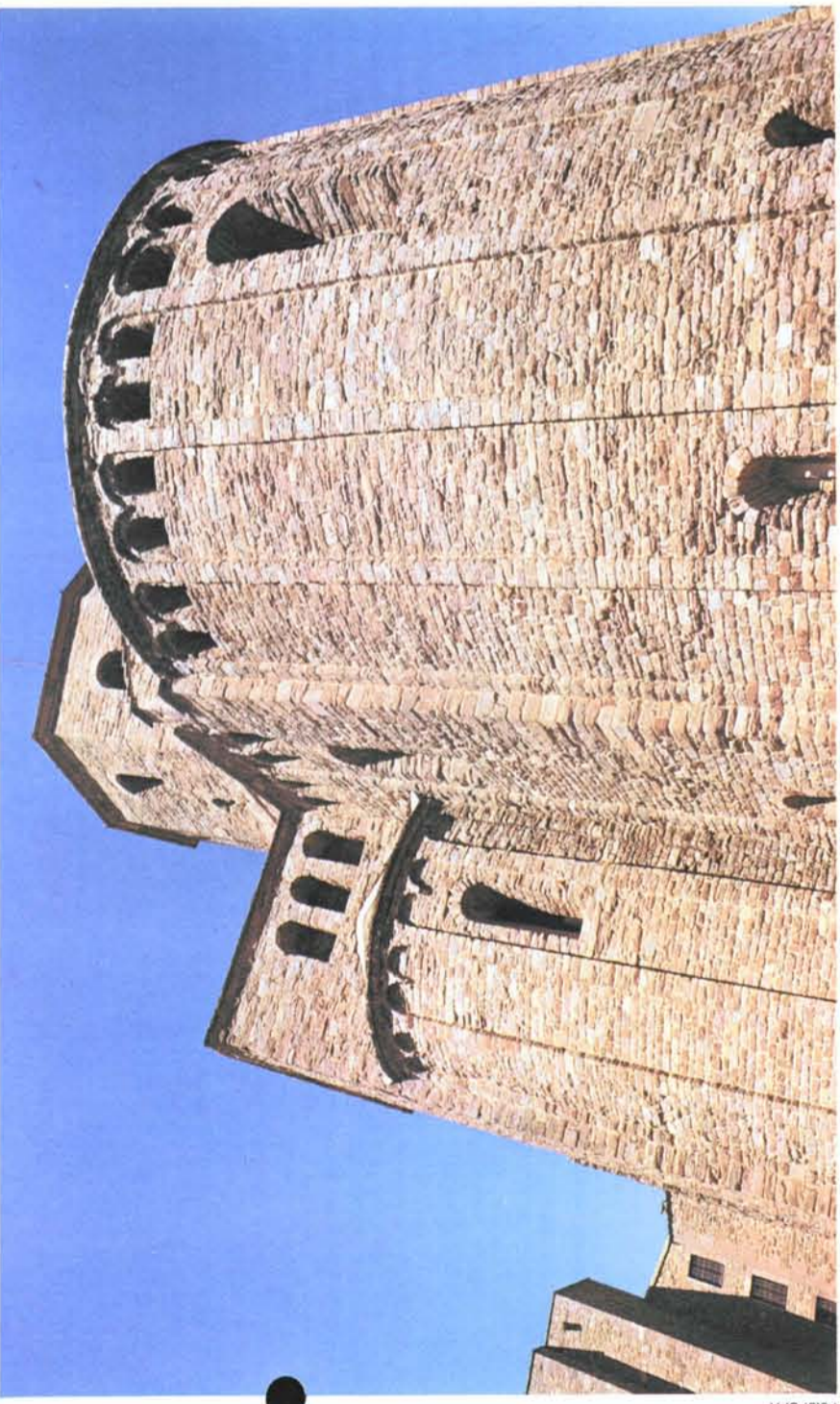
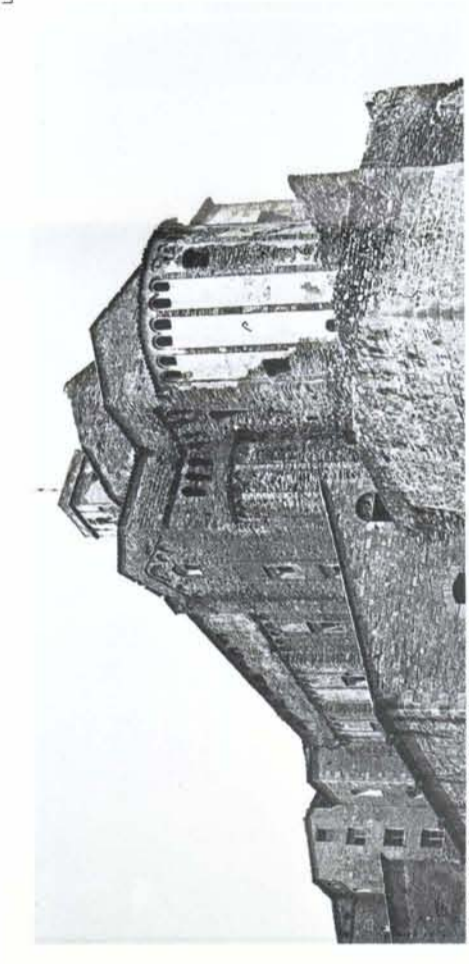
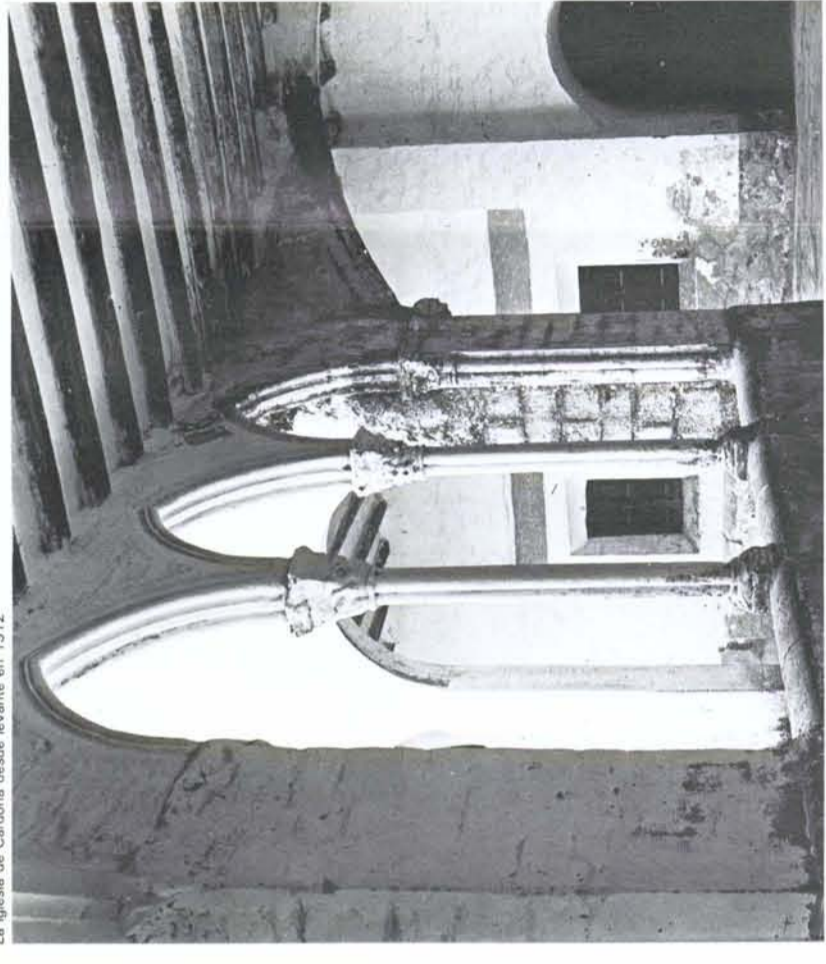

Foto: SPA

Canónica de Sant Vicenç de Cardona

La iglesia de Cardona desde levante en 1912

El claustro en 1912

(foto SPA)

La nave central de la iglesia con el presbiterio y el acceso a la cripta

El interior de la iglesia desde la nave central

Puntos de interés

1. Atrio.
2. Escalera de acceso al coro.
3. Presbiterio central.
4. Acceso a la cripta.
5. Accesos originales de la cripta.
6. Tumba de Ferran Joan Ramon Folc (muerto en 1543), segundo Duque de Cardona y su mujer Francisca.
7. Tumba de Joan Ramon Folc I (muerto en 1442), segundo Conde de Cardona.
8. Claustro.
9. Acceso.

— Repartidas por la iglesia y fuera de su situación original hay cuatro verjas de hierro del siglo XII.

Bibliografía básica

- Bach, Antoni. *Cardona Villa Ducal*. Cardona, 1977, p. 42-43.
- Junyent, Eduard. *Catalogne Romane I, Yonne 1961*. p. 199 (edició catalana, Abadía de Montserrat 1975, p. 39 i ss).
- Muir Whitehill, Walter. *L'art romànic a Catalunya*. Segle XI. Edicions 62, Barcelona, 1973, p. 26-28.
- Pladevall, Antoni. *Cardona, monestir de*. a *Gran Enciclopèdia Catalana*. vol. X. Enciclopèdia Catalana, S.A. Barcelona, 1973, p. 402-403.
- Pladevall, Antoni; Català Roca, Francesc. *Els monestirs catalans*. Ed. Destino, Barcelona, 1970, p. 270-275.
- Puig i Cadafalch, Josep; de Falguera, Antoni; Goday i Casals, J. *L'arquitectura romànica a Catalunya*. Vol. II. Barcelona, 1911, p. 163-172.
- Serra i Vilaró, Joan. *El castillo de Cardona*. Cardona, 1954, p. 22.
- Sureda, Joan; Alcolea, Santiago. *El romànic català*. Pintura. Barcelona, 1975, 24, 61, 191, VIII.
- Sureda, Joan. *La pintura romànica en Catalunya*. Madrid, 1981, p. 22, 36, 236, 309, 310 i 353, núm. 45 (edició catalana, Madrid 1982).

Historia

La iglesia canónica de Sant Vicenç de Cardona se encuentra en el interior del recinto del Castillo de Cardona. Este fue reconstruido a partir de 798 cuando Luis el Piadoso organizó la frontera sur de la Marca y se perdió en 826-827 en la revuelta de Aisó que motivó la desorganización de la parte central de Cataluña, y fue conquistado nuevamente entre 872 y 878. Destruído por Almansur en 985, fue definitivamente repoblado a partir de 986 cuando el conde Borrell II dio una segunda carta de población donde se confirma la posesión del castillo por parte del vizconde de Osona Ermemiro, cuya familia siempre mantuvo la posesión hasta la abolición de los señoríos jurisdiccionales. La familia vizcondal osonense se estableció en el castillo de Cardona e irá paulatinamente cambiando el apellido Osona en Cardona, y se convertirá en una de las familias más ilustres de la nobleza catalana. El dominio del castillo de Cardona perteneció a los condes de Barcelona de quien eran feudatarios los vizcondes de Osona, mientras que el dominio eclesiástico era ejercido por los obispos de Urgell.

Los orígenes de la canónica de Sant Vicenç de Cardona deben situarse en la capilla que, a buen seguro, fue construida junto al castillo. No se puede descartar que en un primer momento esta capilla tuviese funciones parroquiales, pero más adelante éstas pasaron a la iglesia de Sant Miquel, construida en el llano de la comarca.

El primer documento concreto que menciona la casa de Sant Vicenç es una donación del 13 de enero de 980. Su existencia está plenamente confirmada ya en 986 en la carta de población otorgada por el conde Borrell II a la población de Cardona.

La vida canónica debía existir allí desde el final del siglo X, pero la primera noticia segura es del año 1019 cuando la canónica fue restaurada y dotada por el vizconde Borrell, acto en el cual intervino el abad-obispo Oliba. El mismo vizconde inició las obras de la nueva iglesia canónica que ha llegado hasta nuestros días y que fue consagrada y dotada el 23 de octubre de 1040 por el sucesor de Bremon, el vizconde —y al mismo

tiempo obispo de Urgell— Eriball.

La comunidad canónica estaría organizada según la regla aquisgranense, y hacia 1090 el vizconde-obispo Folc II introdujo la regla agustina.

La vida canónica siguió con diversas vicisitudes —como el intento de unión con la canónica de Sant Ruf d'Avinyó del arzobispo Oleguer de Tarragona— hasta el siglo XIV en que se produce una cierta decadencia del cenobio que se prolongará hasta 1592 cuando, con motivo de la supresión de las comunidades canónicas, Sant Vicenç de Cardona se convertirá en colegiata secular. En el siglo XVIII, la comunidad abandonó la iglesia de Sant Vicenç y se trasladó a la de Sant Miquel de la villa de Cardona. En el mismo siglo, en 1794, la iglesia es suprimida y adaptada —como una parte más del castillo— a su utilización como cuartel militar.

En 1851 desaparece la comunidad de la colegiata. Mientras, la iglesia ha sido totalmente transformada y en su interior se han construido dos forjados con tal de repartir su volumen en tres pisos.

Esta situación se prolongó hasta los años cincuenta de este siglo que empiezan las obras de restauración que han dado a la iglesia su aspecto actual y que han culminado en 1986 con la rehabilitación del claustro efectuada por la Generalitat.

Cronología

798 Cuando Luis el Piadoso establece la primera frontera de la Reconquista, el castillo ya existe.

826 El castillo se pierde en la revuelta de Aisó.

879 Las tropas catalanas reconquistan el castillo a los sarracenos.

980 Primeras noticias de la existencia de la iglesia de Sant Vicenç.

985 El castillo es probablemente atacado y deteriorado por las tropas de Al-Mansur.

986 Confiado al vizconde de Osona Ermemir, iniciador del linaje de los Cardona, el castillo es repoblado y asegurado.

Finales del siglo X La iglesia consigue dar cobijo a una comunidad de una cierta importancia gracias a diversas donaciones y franquicias.

1000 Debido a la incuria y a la ambición de los condes, la vida comunitaria pasa por momentos difíciles.

1019 El vizconde Bremon erige la canónica en una comunidad estable. Aconsejado por el abad Oliba, recientemente designado obispo de Vic, dota de nuevo la iglesia con diversos bienes situados en Manresa, Vic, Gerona y Urgell, elige un abad llamado Guilem y obtiene para el monasterio el favor de los condes de Barcelona y Urgell así como del obispo Ermengol.

1029 Empieza la edificación de la basílica de Cardona, bajo el impulso de Bremon. La comunidad ya vivía en el edificio, impulsada por numerosas donaciones hechas por el vizconde y sus sucesores.

1040 El 23 de octubre se consagra la iglesia.

1070 La comunidad funda el priorazgo de Sant Jaume de Calaf.

1090 Folc de Cardona, arcediano del cenobio, y más adelante obispo de Barcelona, transforma la comunidad en canónica agustina.

1117 El arzobispo de Tarragona Sant Oleguer une la comunidad a la Congregación de Sant Ruf d'Avinyó.

1154 Después de muchos años de lucha y mediante una Bula del Papa Anastasio IV, la comunidad consigue su independencia.

Siglo XII En esta época los comunitarios eran una veintena, constituida por doce curas de Santa María y San Juan, el de la curia de Cardona y porcioneros como los curas de Sant Miquel de Cardona y el rector del hospital del cenobio.

1240 Según una piadosa tradición el último domingo de agosto y en la capilla llamada «d'En Perot Call», muere San Ramón Nono, de paso hacia Roma donde iba a ser designado cardenal.

Siglo XIV El siglo empieza con un momento de decadencia del cenobio: mala administración del abad y del prior, edificio en ruinas.

na, vida de comunidad relajada, etc. Esto desencadena una serie de luchas internas entre los miembros de la comunidad y provoca que las diversas visitas canónicas del obispo de Urgell y del arzobispo de Tarragona entre 1305 y 1325 proporcionen unas crónicas muy lamentables del estado en que se encontraba el cenobio. Mediado el siglo se produce un cierto restablecimiento.

1592 Con la secularización se extiende la vida canónica. La canónica regular es sustituida por la comunidad de la colegiata secular rigida por un abad.

1693 La Generalitat transforma el castillo en una gran fortificación con artillería.

Siglo XVIII La comunidad de la colegiata se traslada a la villa de Cardona y abandona la iglesia.

1794 La iglesia de Sant Vicenç de Cardona es suprimida y transformada en cuartel después de una serie de fatales vicisitudes.

1802 Se reforma la iglesia y las casas canónicas se convierten en cuartel. Se construyen dos pisos interiores en la iglesia.

1810-1811 Se hacen nuevas fortificaciones.

1962 Se inician las obras de restauración de la colegiata que ya ha perdido su carácter militar.

1969 El ministerio del Ejército traspasa la titularidad al de Hacienda.

1975 En el mes de febrero se inaugura el parador nacional de turismo.

1986 Se rehabilita el claustro gracias al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Sant Vicenç de Cardona

Las dependencias canónicas que acompañaban la iglesia se encuentran confundidas con las del palacio de los señores y sólo queda individualizado el claustro, el cual debía organizarse. El claustro se sitúa a poniente de la iglesia entre ésta y el castillo, construido en un momento determinado entre los siglos XIV y XV, y que originalmente consistía de dos pisos de los cuales hoy sólo queda el porche del piso inferior.

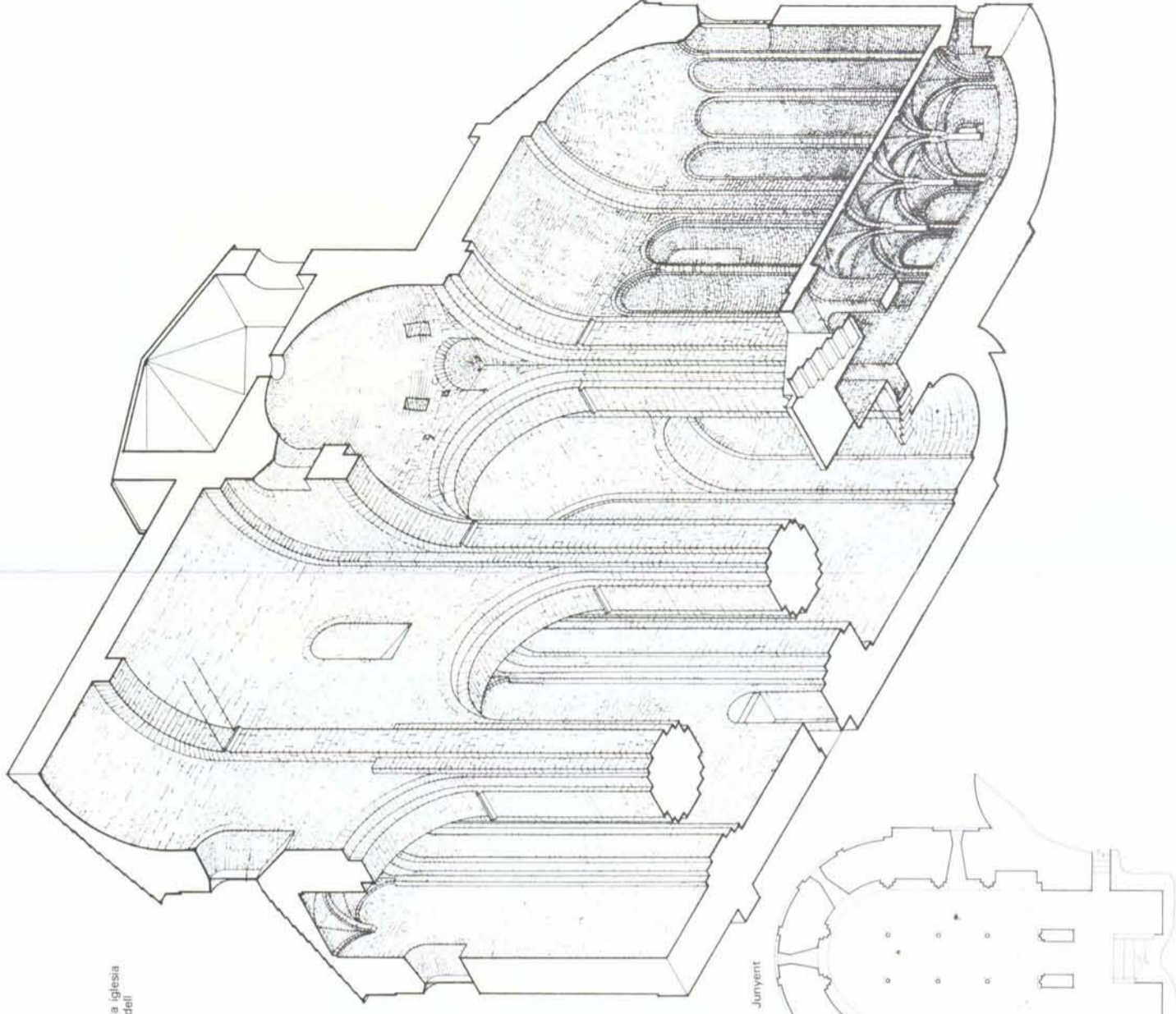
La iglesia, construida en la primera mitad del siglo XI, es un edificio de tres naves separadas por pilares cruciformes, de perfil complejo, con la nave central cubierta con una bóveda de cañón, reforzada por arcos torales, mientras que las laterales están cubiertas por bóvedas de arista, a razón de tres bóvedas por tramo de nave. La nave central es mucho más alta que las naves laterales y está iluminada directamente por grandes ventanales en una disposición poco común en la arquitectura catalana del siglo XI. El conjunto de naves está rematado a levante por un amplio transepto, de la misma anchura que la nave central, y cubierto, como ésta, con bóveda de cañón, perpendicular al eje de la nave, donde se abren tres ábsides. El conjunto del ábside central está realizado interiormente por la presencia de una cripta que ocupa el ámbito del ábside y el presbiterio. Esta cripta, del mismo tipo que las de Sant Pere de Vic o de Sant Esteve de Olius, consta de tres naves, cubiertas con bóvedas de arista soportadas por sencillas columnas de capitel cúbico. El acceso original a la cripta se realizaba por dos escaleras laterales que fueron sustituidas por un acceso frontal que rompe la escalinata de acceso al presbiterio.

En el lado de poniente, allá donde se encuentra la puerta principal, la iglesia está precedida por un atrio cubierto con bóvedas de arista y que estaba decorado con pinturas murales del siglo XII, hoy depositadas en el Museo de Arte de Cataluña. Este atrio, que queda totalmente incluido en el espacio de la iglesia, forma en el piso superior un coro o tribuna al cual se accede por dos escaleras de caracol situadas en los extremos norte y sur del atrio, a las cuales se accede des-

de el interior de la iglesia y desde el atrio. La del lado sur ha sido totalmente reconstruida. Estas escaleras continúan hasta el nivel de las cubiertas y seguramente continuarían en dos pequeñas torres que flanqueaban y completaban la composición de la fachada de poniente.

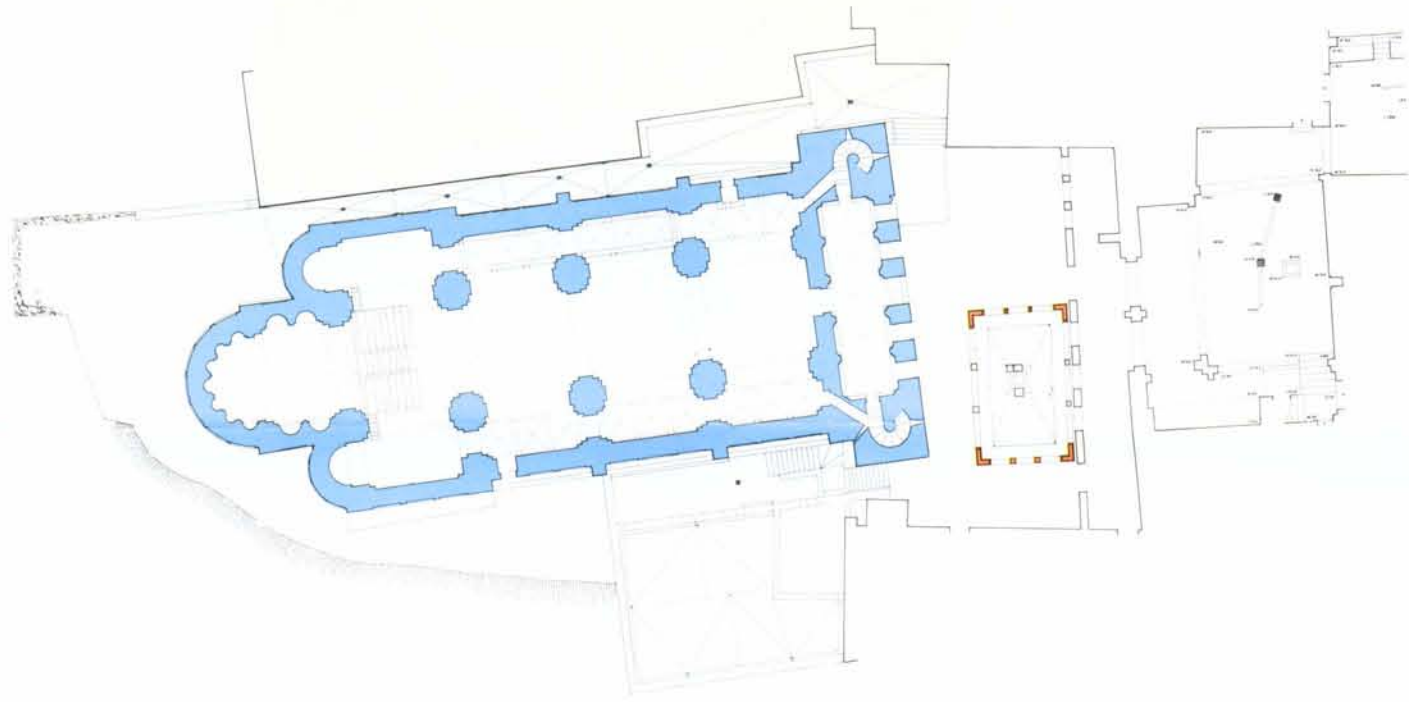
El aspecto actual de la iglesia de Cardona es muy diferente del que debía tener en sus momentos de esplendor cuando seguramente el exterior era rebozado —habían vestigios de ello hasta hace poco— y su interior era decorado con pinturas murales y elementos de mobiliario —hoy totalmente desaparecidos excepto las tumbas nobiliarias situadas en el transepto— y las cuatro verjas de hierro datables del siglo XII y que hoy se conservan en el interior de la nave, fuera del lugar original. Del pavimento original sólo se conserva un fragmento en la nave lateral sur, que fue preservado cuando se procedió a la construcción del nuevo, más elevado en relación con los niveles originales de la iglesia.

La iglesia de Sant Vicenç de Cardona ha sido calificada «la obra maestra del primer románico en Cataluña y una de las más importantes del momento en Europa por su perfección y complejidad estructurales...», según Joaquín Yarza; «...obra maestra de la arquitectura románica catalana de influencia lombarda...», según Frederic Pau Verrié; y «...iglesia suntuosa, sabiamente construida...», según Josep Puig i Cadafalch. La iglesia de Cardona «...es un resumen casi perfecto de lo que es un estilo arquitectónico. Hay pocos elementos en la arquitectura catalana del siglo XI que no estén en Cardona, y en ninguna parte mejor resueltos. La comparación de Sant Vicenç de Cardona con otros edificios de su época, el análisis y el origen de sus elementos, sus relaciones con Italia y el substrato de la tecnología del país en el sistema de recubrimiento con bóvedas es prácticamente toda una teoría de la arquitectura lombarda de nuestro país, y es aquí, junto a su grandeza intrínseca como obra de arquitectura, donde reside su inmenso interés como edificio prototípico de un estilo...» según palabras de Joan Albert Adell.

Isometría de la iglesia según J. A. Adell

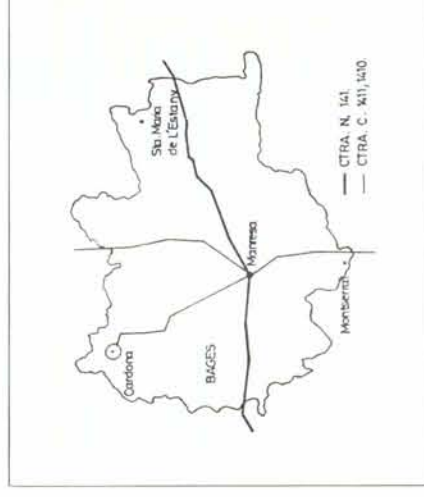
Planta de la cripta según A. Mazzucchi - F. Junyent

Etapas constructivas

— S. XI

— S. XIV-XV

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General
del Patrimoni Cultural
Servei del Patrimoni Arquitectònic

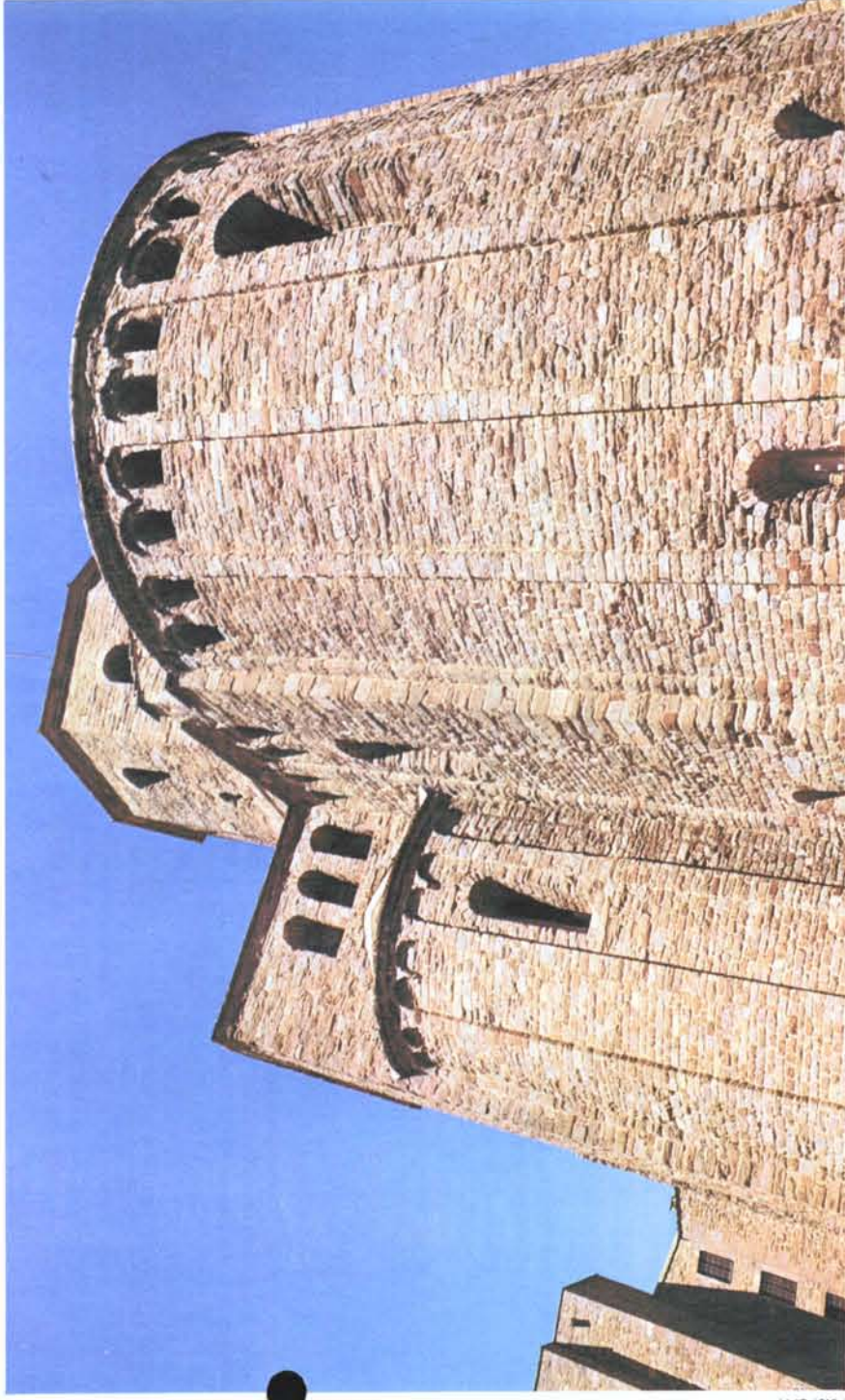
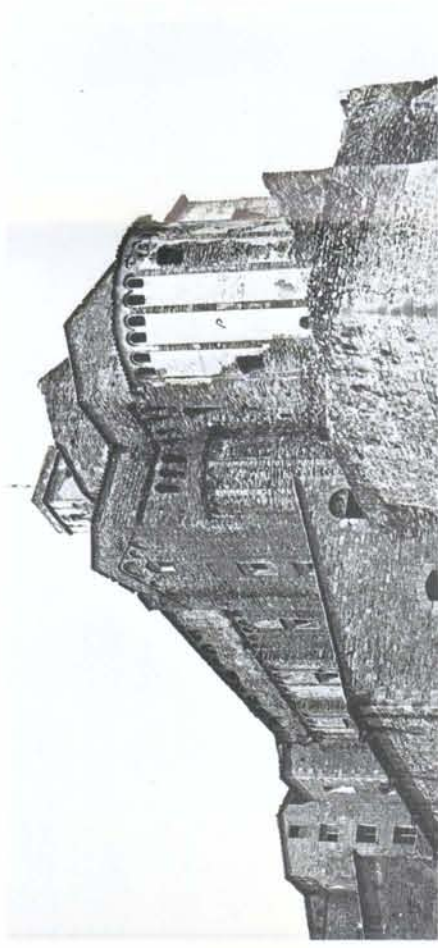

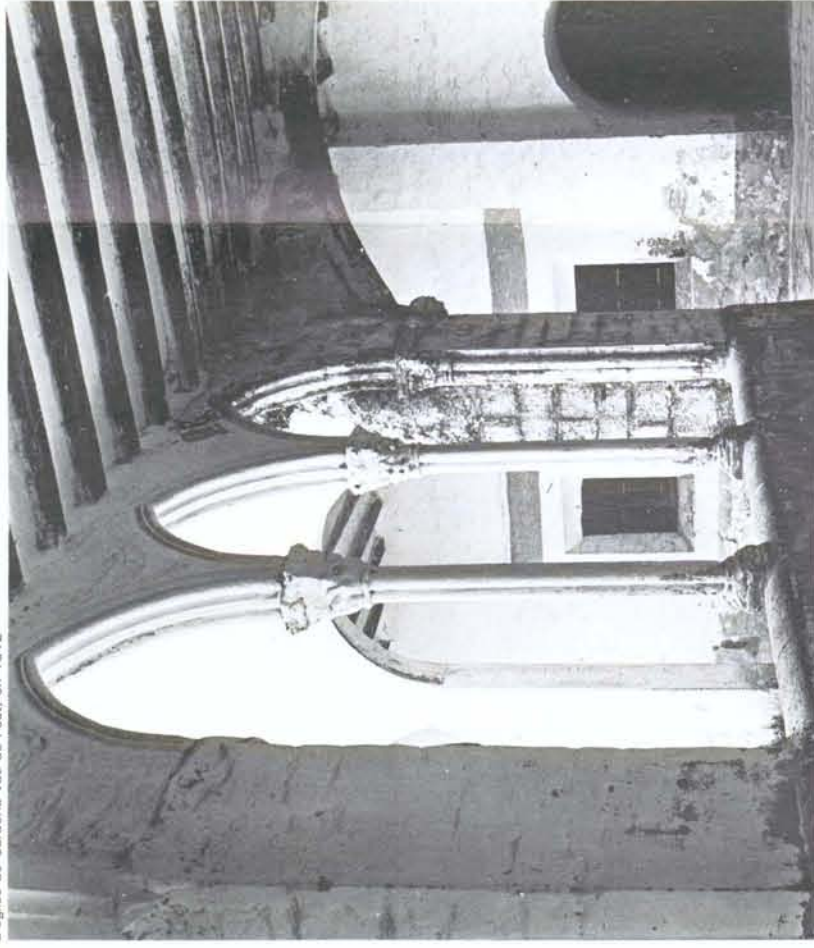
Foto: SPA

Sant Vicenç de Cardona

Eglise canonique

L'église de Cardona vue de l'est, en 1912

Le cloître en 1912

(foto SPA)

La nef centrale de l'église, le presbytère et l'accès à la crypte

L'intérieur de l'église vu de la nef latérale

Lieux d'intérêt

1. Vestibule.
  2. Escalier d'accès au chœur.
  3. Presbytère central.
  4. Accès à la crypte.
  5. Accès originels à la crypte.
  6. Tombe de Ferran Joan Ramon Folc (mort en 1543), deuxième duc de Cardona et de sa femme Francisca.
  7. Tombe de Joan Ramon Folc I (mort en 1442), deuxième comte de Cardona.
  8. Cloître.
  9. Accès.
- Il y a quatre grilles en fer forgé du Xlème siècle qui sont réparties dans l'église hors de leurs situation d'origine.

Bibliographie fondamentale

Bach, Antoni. *Cardona Villa Ducal.* Cardona, 1977, p. 42-43.

Junyent, Eduard. *Catalogne Romane I, Yonne 1967.* p. 199 (edició catalana, Abadia de Montserrat 1975, p. 39 i ss).

Muir Whitehill, Walter. *L'art romànic a Catalunya.* Segle XI. Edicions 62, Barcelona, 1973, p. 26-28.

Pladevall, Antoni. *Cardona, monestir de, a Gran Enciclopèdia Catalana.* vol. X. Enciclopèdia Catalana, S.A. Barcelona, 1973, p. 402-403.

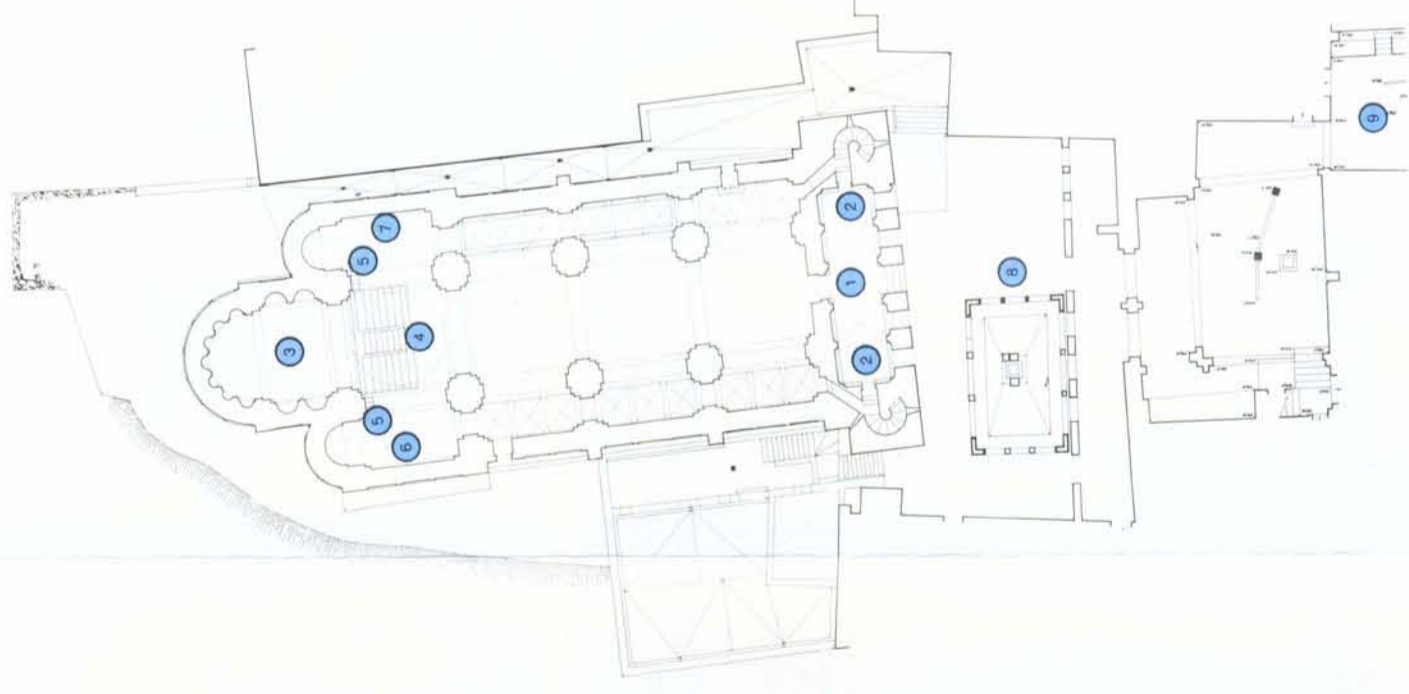
Pladevall, Antoni; Català Roca, Francesc. *Els monestirs catalans.* Ed. Destino. Barcelona, 1970, p. 270-275.

Puig i Cadafalch, Josep; de Falguera, Antoni; Goday i Casals, J. *L'arquitectura romànica a Catalunya.* Vol. II. Barcelona, 1911, p. 163-172.

Serra i Vilàro, Joan. *El castell de Cardona.* Cardona, 1954, p. 22.

Sureda, Joan; Alcolea, Santiago. *El romànic català.* Pintura. Barcelona, 1975, 24, 61, 191, VIII.

Sureda, Joan. *La pintura romànica en Catalunya.* Madrid, 1981, p. 22, 36, 236, 309, 310 i 353, núm. 45 (edició catalana, Madrid 1982).

Histoire

L'église canonique de Sant Vicenç se trouve à l'intérieur de l'enceinte du Château de Cardona. Celui-ci fut construit à partir de 798 quand Louis le Pieux organisa la frontière sud de la Marche. Le château fut perdu en 826-827 à cause de la révolte d'Aïssó qui entraîna la désorganisation de la part centrale de la Catalogne et fut de nouveau conquis entre 872 et 878. Détruit par Al-Mansur en 985, il fut définitivement repeuplé à partir de 986 quand le comte Borrell II donna une seconde charte de peuplement où se confirmait la possession du château pour le vicomte d'Osona, Ermemir, dont la famille jouira de la possession du château jusqu'à l'abolition des seigneuries juridictionnelles. La famille des vicomtes d'Osona s'établit au château de Cardona et changera peu à peu le nom d'Osona en Cardona. Cette famille deviendra une des plus illustres de la noblesse catalane.

La possession du château de Cardona appartenait aux comtes de Barcelone et les vicomtes d'Osona étaient leurs feudataires. Le pouvoir ecclésiastique était exercé par les évêques d'Urgell.

Les origines de l'église canonique de Sant Vicenç de Cardona se remontent à la chapelle qui, sans aucun doute, fut construite en annexe au château. Il est fort possible que cette chapelle ait eu, au début de son existence, des fonctions paroissiales. Celle-ci, cependant, passèrent à l'église de Sant Miquel qui s'élevait au dessous du château.

La première nouvelle que nous possédons de l'église de Sant Vicenç est une donation du 13 janvier 980. Son existence se confirme totalement en 986 dans la charte de peuplement octroyée par le comte Borrell II à la ville de Cardona.

L'activité canonique devait sûrement exister depuis la fin du Xème siècle mais la première nouvelle que nous en avons date de 1019 quand l'église fut restaurée et assignée par le vicomte Bremon. Au cours de cet acte intervint l'abbé-évêque Oliba. Le même vicomte commença les travaux de la nouvelle église canonique qui est arrivée jusqu'à nos jours et qui fut consacrée et assignée le 23 octobre 1040 par le succes-

seur de Bremon, le vicomte et évêque d'Urgell, Eriball.

La communauté canonique était organisée d'après la Règle d'Aix-la-Chapelle, et vers 1090 le vicomte et évêque Folc II y introduisit la Règle de Saint Augustin.

L'activité canonique poursuivait son chemin avec diverses vicissitudes, comme par exemple la tentative d'union avec l'église de Sant Ruf d'Avinyó de l'archevêque Oleguer de Tarragone, jusqu'au XIVème siècle où se produisit une certaine décadence de l'abbaye, qui dura jusqu'en 1592, date à laquelle Sant Vicenç de Cardona devient collégiale séculière en raison de la suppression des communautés canoniales.

Au XVIIIème siècle, la communauté abandonna l'église de Sant Vicenç et s'installa dans celle de Sant Miquel de la ville de Cardona. Au cours de ce siècle, en 1794, l'église est supprimée et adaptée, comme s'il s'agissait d'une autre pièce du château, comme caserne militaire.

La communauté collégiale disparaît en 1851. Au cours de ces années, l'église a été complètement transformée et on a construit deux forges à l'intérieur afin de mieux répartir le volume intérieur en trois étages. Cette situation continua jusqu'aux années cinquante, moment où commencent les travaux de restauration qui ont donné à l'église son aspect actuel et qui ont atteint leur point culminant en 1986 avec la réhabilitation du cloître, entreprise par la Generalitat.

Chronologie

798 Le château existe déjà lorsque Louis le Pieux établit la première frontière de la reconquête.

826 Le château se perd en raison de la révolte d'Aïssó.

879 Les troupes catalanes reconquirent le château aux sarrasins.

980 Premières nouvelles de l'existence de l'église de Sant Vicenç.

985 Le château est possiblement attaqué et pillé par les troupes d'Al-Mansur.

986 Le château est repeuplé sous la pro-

tection du vicomte Ermemir d'Osona, avec lequel commence la lignée de Cardona.

Fin du Xème siècle L'église parvient, grâce aux donations et aux franchises, à organiser une communauté d'une certaine importance.

1000 A cause de la vie agitée et de l'ambition des comtes, la vie de la communauté passe par des moments difficiles.

1019 Le vicomte Bremon parvient à créer une communauté stable à Sant Vicenç. Sous les conseils de l'abbé Oliba qui vient d'être désigné évêque de Vic, il assigne à l'église différentes possessions de Manresa, Vic, Gérone, et Urgell, élit un abbé appelé Guillem et obtient pour le monastère la protection des comtes de Barcelone et Urgell ainsi que de l'évêque Ermengol.

1029 Commence l'édification de la basilique de Cardona sous l'impulsion de Bremon. La communauté vivait déjà dans l'édifice et vivait un bon moment de croissance grâce aux nombreuses donations des vicomtes et leurs successeurs.

1040 L'église est consacrée le 23 octobre.

1070 La communauté fonde le prieuré de Sant Jaume de Calaf.

1090 Folc de Cardona, archidiacre de l'abbaye, et plus tard évêque de Barcelone, transforme la communauté en canonique augustine.

1117 L'archevêque de Tarragone, Sant Oleguer, unit la communauté à la Congrégation de Sant Ruf d'Avinyó.

1154 Après de nombreuses années de lutte, la communauté obtient son indépendance grâce à une Bulle du pape Anastase IV.

XIIème siècle A cette époque, la communauté était formée par une vingtaine de membres: douze chanoines, prêtres et portonnaires comme les prêtres de Santa Maria et Sant Joan, celui de la chapelle de Sant Miquel de Cardona et le recteur de l'hôpital de l'abbaye.

1240 D'après une pieuse tradition le dernier dimanche du mois d'août et à la petite chapelle appelée de «Perot Call», meurt Sant Ramon Nonat qui s'y trouvait en passage

au cours de son voyage à Rome où il devait être désigné cardinal.

XIVème siècle Le début du siècle coïncide avec une période de décadence du monastère: mauvaise administration de l'abbé et du prieur, édifice en ruines, vie de communauté très laxive, etc. Cet état de fait entraîne une série de luttes internes entre les membres de la communauté ce qui fait que les différentes visites canoniques de l'évêque d'Urgell et de l'archevêque de Taragone entre 1305 et 1325 nous donnent des nouvelles fort lamentables de l'état de l'abbaye. Toutefois, il se produit un certain redressement vers la moitié du siècle.

1592 L'activité canonique s'achève avec la sécularisation. La communauté se transforme en collégiale séculière sous la direction d'un abbé.

1693 La Generalitat transforme le château en une grande forteresse avec artillerie.

XVIIIème siècle La communauté de la collégiale abandonne l'église et s'installe dans la ville de Cardona.

1794 L'église de Sant Vicenç est supprimée et transformée en caserne après une série de vicissitudes fatales.

1802 L'église est réformée et les maisons des chanoines sont transformées en caserne. On construit deux étages intérieurs dans l'église.

1810-1811 Construction de nouvelles fortifications.

1962 On commence les travaux de restauration de la collégiale qui n'a plus de fonctions militaires.

1969 Le ministère de la Défense Nationale cède son droit de tutelle au Ministère des Finances.

1975 Au mois de février s'inaugure le Parador Nacional de Turismo (auberge de tourisme).

1986 Le cloître est restauré par le Département de Culture de la Generalitat de Catalogne (gouvernement autonome).

Sant Vicenç de Cardona

Les dépendances canoniques de l'église se mêlent à celle du palais des seigneurs et n'en ressort que le cloître, qui sans doute devait les organiser et qui se trouve à l'ouest de l'église, entre celle-ci et le château. Le cloître fut construit entre le XIVème et le XVème siècle sans que l'on puisse préciser la date; à l'origine, il possédait deux étages dont il n'en reste que le porche de l'étage inférieur.

L'église, construite dans la première moitié du XIème siècle, est un édifice de trois nefs séparées par des piliers en forme de croix, de profil complexe, dont la centrale est couverte par une voûte en berceau plein cintre renforcée par des arcs massifs, et les latérales par des voûtes d'arêtes, à raison de trois voûtes par section de nef. La nef centrale a une hauteur supérieure aux nefs latérales et est éclairée directement par de grands vitraux, en une disposition peu commune dans l'architecture catalane du XIème siècle. L'ensemble des nefs est couronné à l'est par un large transept, aussi large que la nef centrale, et couvert par une voûte de canon, perpendiculaire à l'axe de la nef, où s'ouvrent trois absides. L'ensemble de l'abside centrale est renforcé à l'intérieur par la présence d'une crypte qui occupe le contour de l'abside et du presbytère. Cette crypte, du même type que celles de Sant Pere de Vic ou de Sant Esteve d'Olius, est formée par trois nefs, couvertes avec des voûtes d'arête, soutenues par de simples colonnes de chapiteau cubique. L'accès original à la crypte se faisait par deux escaliers latéraux qui furent remplacés par un accès frontal qui part de l'escalier d'accès au presbytère.

Du côté ouest, là où se trouve la porte principale, l'église est introduite par un vestibule couvert avec des voûtes d'arêtes et qui était décoré avec des peintures murales du XIIème siècle qui se conservent aujourd'hui au Musée d'Art de Catalogne. Ce vestibule, qui est tout à fait incorporé à l'église, forme à l'étage supérieur un chœur ou tribune à laquelle on accède par deux escaliers en colimaçon qui se trouvent aux extrêmes nord et sud du vestibule et dont l'accès se trouve à l'intérieur de l'église. Celui du côté sud a été complètement reconstruit. Ces escaliers

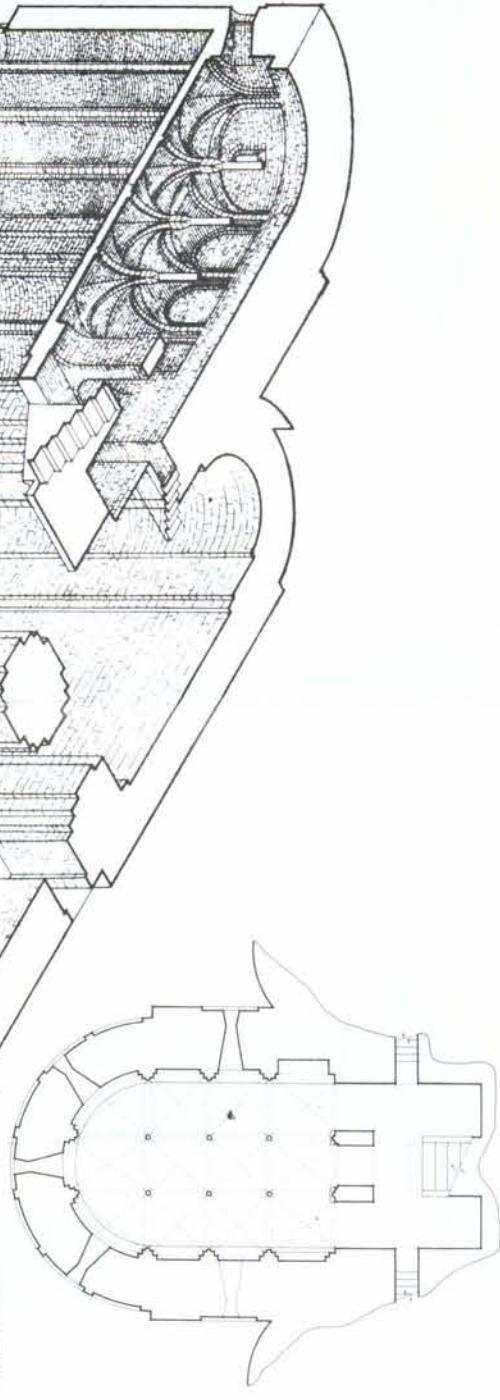
continuent jusqu'au niveau du toit et devaient certainement continuer sous la forme de deux petites tours qui flanquaient et complétaient la composition de la façade ouest.

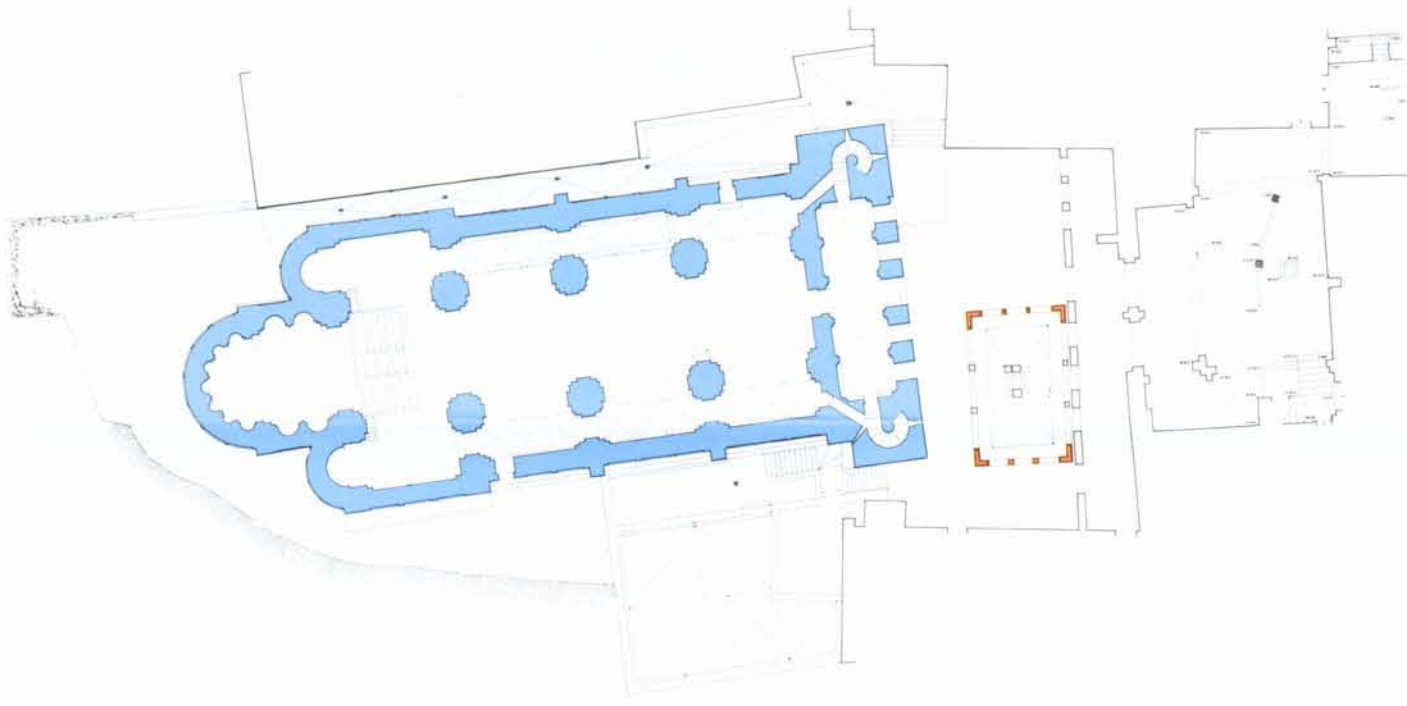
L'aspect actuel de l'église de Cardona est très différent de celui qu'elle devait avoir à son époque de splendeur quand l'extérieur était probablement recouvert — jusqu'à il y a peu il en restait encore quelques vestiges — et l'intérieur était décoré avec des peintures murales et des éléments de mobilier qui aujourd'hui ont complètement disparu si ce n'est les tombes des familles nobles situées dans le transept, ainsi que les quatre grilles de fer forgé qui peuvent se dater du XIIème siècle et qui se conservent de nos jours à l'intérieur de la nef, hors de leur endroit d'origine. On n'a pu conserver qu'un seul fragment du pavement original, sans la nef latérale sud, fragment qui fut préservé lorsque l'on entreprit la construction du nouveau pavement.

L'église de Sant Vicenç de Cardona a été qualifiée comme «l'œuvre maîtresse de l'art roman primitif en Catalogne et une des plus importantes du moment en Europe par sa perfection et sa complexité structurelles...» d'après Joaquín Yarza; «...œuvre maîtresse de l'architecture romane catalane d'influence lombarde...» d'après Frederic Pau Verrié; et «...église somptueuse, composée avec sagesse...» d'après Josep Puig i Cadafalch. L'église de Cardona «...est un résumé presque parfait de ce qu'est un style architectural. Il y a peu d'éléments de l'architecture catalane du XIème siècle qui ne se trouvent pas à Cardona, lesquels ne sont ailleurs aussi bien assemblés. La comparaison de Sant Vicenç de Cardona avec d'autres édifices de son époque, l'analyse et l'origine de ses éléments, ses relations avec l'Italie, et le substrat de la technologie du pays dans le système de recouvrement avec des voûtes, constitue pratiquement toute une théorie de l'architecture lombarde de notre pays. Et c'est ici, avec sa grandeur intrinsèque comme travail d'architecture, que réside son immense intérêt comme édifice prototype d'un style...», d'après les paroles de Joan Albert Adell.

Isométrie de l'église d'après J.A. Adell

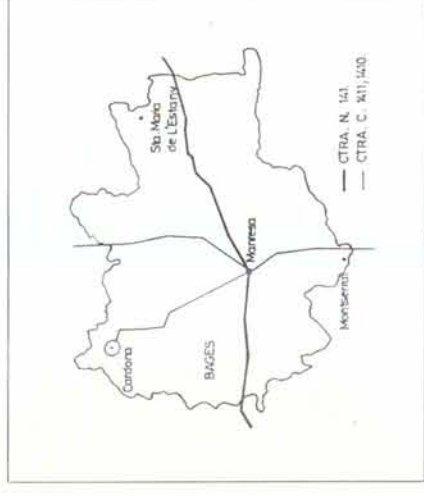
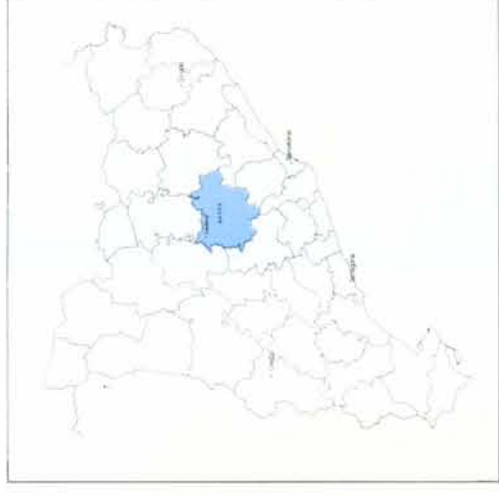
Plan de la crypte d'après A. Marccuñan et F. Junyent

Etapes de construction

- XIème siècle
- XIVème-XVème siècles

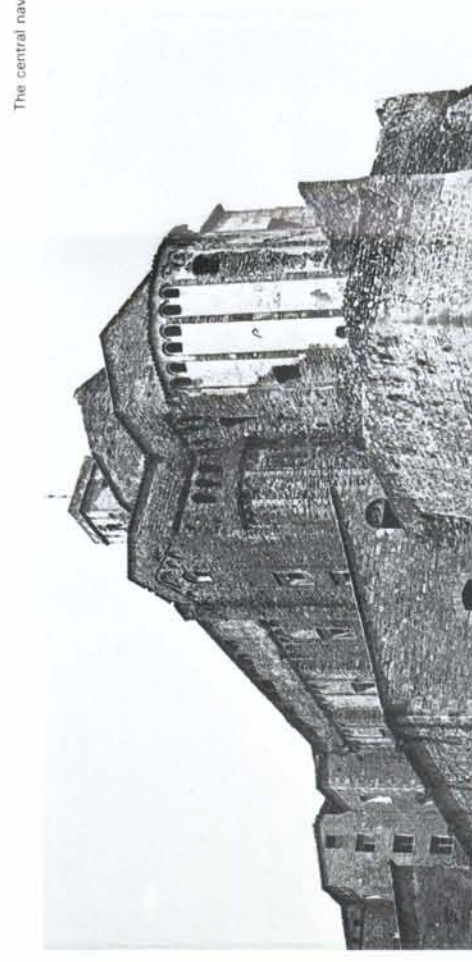

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General
del Patrimoni Cultural
Servei del Patrimoni Arquitectònic

Foto: SPA

Canonial Church of Sant Vicenç de Cardona

The church of Cardona from the east, in 1912

The cloister in 1912

The central nave of the church, with the presbitery and the entrance to the crypt.

(Foto SPA)

The inside of the church from the lateral aisle

Points of interest

1. Atrium.
  2. Stairs to the cloister.
  3. Central presbytery.
  4. Entrance to the crypt.
  5. Original entrances to the crypt.
  6. Ferran Joan Ramon Folc's tomb (died 1543), second Duke of Cardona, and his wife, Francisca.
  7. Joan Ramon Folc I tomb (died 1442), second Count of Cardona.
  8. Cloister.
  9. Entrance.
- At different places in the church, and not in their original places, there are four iron gates from the XIIIth century.

Basic bibliography

- Bach, Antoni. *Cardona Villa Ducal*. Cardona, 1977, p. 42-43.
- Junyent, Eduard. *Catalogne Romane I, Yonne 1961*. p. 199 (edició catalana, Abadia de Montserrat 1975, p. 39 i ss).
- Muir Whitehill, Walter. *L'art romànic a Catalunya*. Segle XI. Edicions 62, Barcelona, 1973, p. 26-28.
- Pladevall, Antoni. *Cardona, monestir de, a Gran Enciclopèdia Catalana*. vol. X. Enciclopèdia Catalana, S.A. Barcelona, 1973, p. 402-403.
- Pladevall, Antoni; Català Roca, Francesc. *Els monestirs catalans*. Ed. Destino. Barcelona, 1970, p. 270-275.
- Puig i Cadafalch, Josep; de Falguera, Antoni; Goday i Casals, J. *L'arquitectura romànica a Catalunya*. Vol. II. Barcelona, 1911, p. 163-172.
- Serra i Vilarió, Joan. *El castillo de Cardona*. Cardona, 1954, p. 22.
- Sureda, Joan; Alcolea, Santiago. *El romànic català*. Pintura. Barcelona, 1975, 24, 61, 191, VIII.
- Sureda, Joan. *La pintura romànica en Catalunya*. Madrid, 1981, p. 22, 36, 236, 309, 310 i 353, núm. 45 (edició catalana, Madrid 1982).

History

The canonical church of Sant Vicenç de Cardona is placed inside the walls of the Castle of Cardona. This was rebuilt from 798 on, when Lluís "el pietós" established the south frontier of the March, which was lost in 826-827 in the revolt of Aissó, the cause of disorder in the central part of Catalonia. It was reconquered again between 872-878. Destroyed by Al-Mansur in 985, and definitively inhabited from 986 on, when Count Borrell II gave a second permission of habitation in which the possession of the castle by the viscount of Osona, Ermemiro, whose family kept it until the abolishment of jurisdictional lordships, was confirmed.

This family established themselves in the castle and it became one of the illustrious aristocratic catalan families, changing their surname (Osona) to Cardona.

The authority over the Castle of Cardona belonged to the Counts of Barcelona to whom the Viscounts of Osona were subject. The ecclesiastical authority belonged to the bishops of Urgell.

The origins of the Canonical church of Sant Vicenç de Cardona must be placed in the Chapel, built beside the castle. The possibility that the chapel had parrochial functions at first cannot be rejected, but later on those functions passed to the Church of Saint Michael, built on the regions plain.

The first document mentioning Sant Vicenç is a donation on the 13th of January, 980. Its existence is completely confirmed in 986 in the permission of habitation given to the village of Cardona by Count Borrell II.

Canonical life must have existed there since the end of the 10th century, but the first concrete report is dated from 1019 when the canonical church was restored by Viscount Bremon, in which Abbot Oliba took part. The same Viscount started work on the building of the new church which has been kept until the present date, and which was consecrated and endowed in 1040 by Bremon's successor, the viscount and Bishop Eriball of Urgell.

The community may have been organised

according to the rule of Aquisgran, and about 1090 Viscount-Bishop Folc II introduced the Augustine Rule.

Canonical life continued with different vicissitudes, such as an attempt at union with the canonical church of Sant Ruf d'Avinyó belonging to archbishop Oleguer of Tarragona, until the 15th century when a real decadence in the monastery started, a decadence which continued until 1592 when, because of the suppression of all canonical communities, Sant Vicenç de Cardona became a secular collegiate.

In the 18th century the community abandoned the church of Sant Vicenç and moved to Sant Miquel in Villa de Cardona.

In the same century, in 1794, the church was suppressed and adapted — the same thing happened in a part of the castle — becoming a military barracks.

In 1851 the community in the collegiate disappeared. Meanwhile, the church was totally transformed by building three floors. This situation continued until 1950's when restoration tasks started, giving to the church its actual appearance and which finished with the restoration of the cloister carried out by the Generalitat de Catalunya.

Chronology

798 The Castle already existed when Lluís "el pietós" established the first frontier of the Reconquest.

826 The Castle is lost in the revolt of Aissó.

879 Catalan troops reconquered the Castle from the saracens.

980 First reports of the existence of the Church of Sant Vicenç.

985 The castle might have been attacked and damaged by Al-Mansur troops.

986 The castle is re-inhabited and made secure, after it was donated to the viscount of Osona, Ermemir.

The end of the 10th century The church provides shelter to a community with a certain number of people, thanks to different donations.

1000 Difficult moments in the community, because of the ambition of the counts.

1019 Viscount Bremon changes the canonical into a stable community. Advised by Abbot Oliba, recently proclaimed the bishop of Vic, obtains several possessions in Manresa, Vic, Girona and Urgell for the church, and receives the favour of the Counts of Barcelona and Urgell, and bishop Ermengol.

1029 Beginning of the construction of the "Basílica de Cardona", promoted by Bremon. The community already lived in the building, thanks to many donations from the Viscount and his successors.

1040 Consecration of the Church on the 23rd of October.

1070 Foundation of the Priory of Sant Jaume de Calaf, by the community.

1090 Folc de Cardona, Archdeacon of the monastery, and later the Bishop of Barcelona, turns the canonical community to an augustinian canonical.

1117 The archbishop of Tarragona, Saint Oleguer, united this community with the congregation of Sant Ruf d'Avinyó.

1154 After many years of struggles, and thanks to a Bull of Pope Anastasio IV, the community obtains its independence.

12th century At this time the community consisted of 20 people, and was formed by 12 canons, monks and priests coming from Santa Maria and Sant Joan, the Chapel of Sant Miquel de Cardona, and the rector of the hospital in the monastery.

1240 Death of San Ramón Nonato, on the last Sunday of August, in the chapel of "Peñorrot Call", when he was on the way to Rome, to be appointed cardinal.

14th century The century begins in a moment of decadence in the monastery. The abbot and the prior were not good administrators, the building was in ruins, religious life of the community had degenerated, etc... This situation was the cause of a number of internal struggles between the members of the community. The several visits of the bishops of Urgell and the archbishop of Tarragona to the church gave as a result some chroniclers talking about its regrettable

state. In the middle of the century a certain improvement started.

1592 Canonical life ends with the secularisation. The regular canonical church is replaced by a secular collegiate ruled by an abbot.

1693 The Generalitat converted the Castle into a fortress with artillery.

18th century The community in the collegiate moves into Cardona and leaves the church.

1794 After several vicissitudes, the Church of Sant Vicenç de Cardona is suppressed and becomes a military barracks.

1802 The church is reformed and the canonical houses become barracks. Two floors are built inside the church.

1810-1811 The place is fortified with new constructions.

1962 When the military period ends, the restoration work on the collegiate starts.

1969 The Ministry of the Army donates its property to the Ministry of Finance.

1975 The National Tourist Hotel is opened in February.

1986 The cloister is restored, thanks to the department of Culture of the Generalitat de Catalunya.

Sant Vicenç de Cardona

The canonical rooms belonging to the church were built with the ones in the castle, belonging to the lords, and the cloister is the only independent part. The cloister is placed in the west wing, between the church and the castle and it was built between the 14th and the 15th centuries. It originally had two floors from which now only the arcade belonging to the first one remains.

The church, built on the first half of the 11th century, has three aisles separated by ribbed pillars with a complex profile, and the central aisle is covered by a semicircular vault and reinforced by main arches. The lateral aisles, however, are covered by ribbed vaults, in an order of three vaults to every section of the aisle.

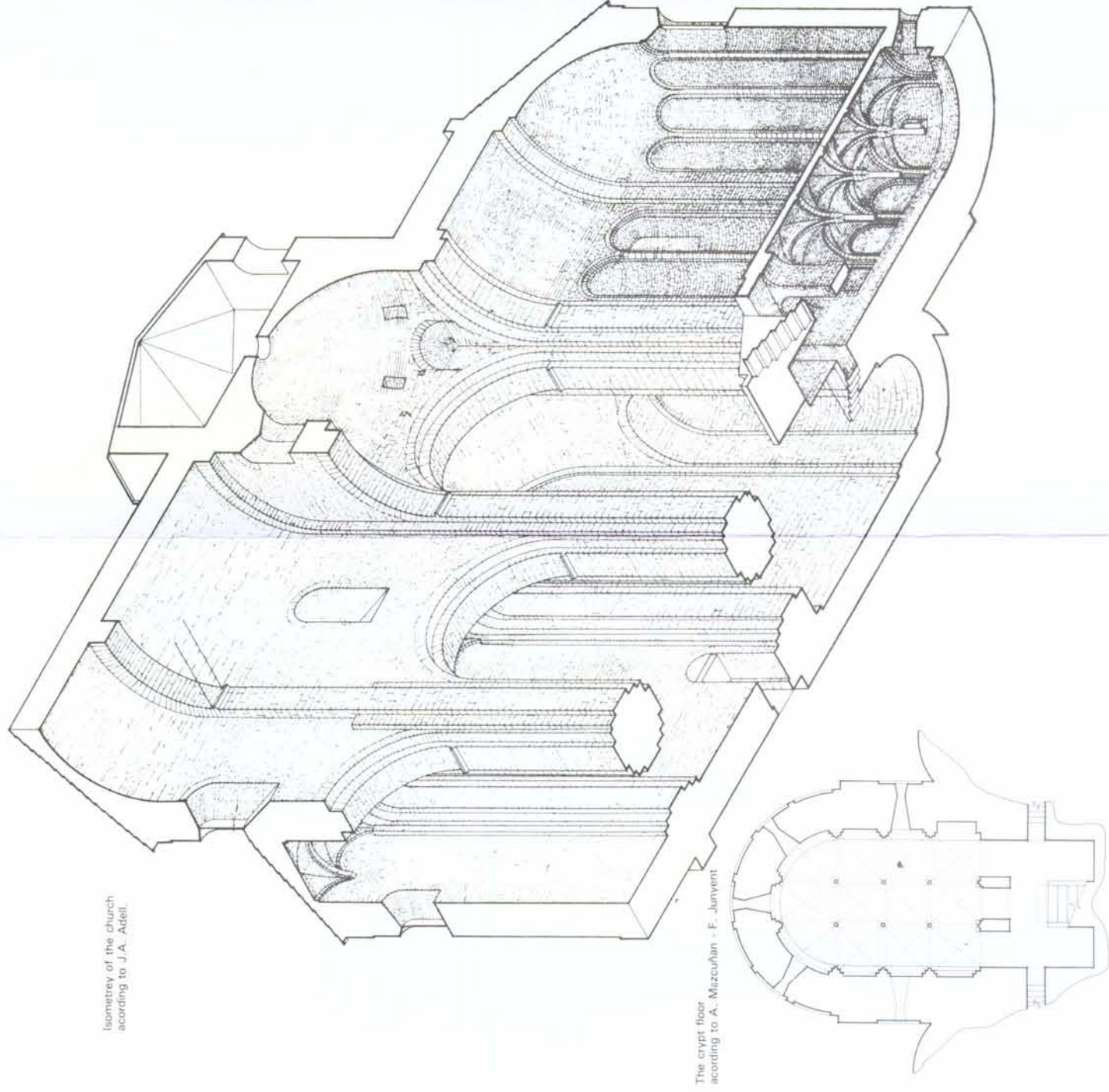
The central aisle is much higher than the lateral ones and it is illuminated by big windows situated in a way which wasn't very common in catalan architecture of the 12th century.

The three aisles end on the west side in a transept, as wide as the central nave, and also covered with a semicircular vault, perpendicular to the axis of the aisle, where three apses are placed. The inside of the central one is outstanding because of a crypt and presbiterium situated in this apse. This crypt, belonging to the same style as the ones in Vic and Sant Esteve d'Olius, has three aisles as well, covered with ribbed vaults, supported by simple columns with cubic capitals. The original entrance to the crypt had two lateral stairs which were replaced by a frontal one intercepting the steps.

At the west side, where the main door is, the church is preceded by an atrium covered by ribbed vaults. It was decorated with mural paintings from the 12th century, which are now in the "Museu d'Art de Catalunya". This atrium, completely enclosed by the church, was transformed to a choir (or tribune) on the upper floor, to which two spiral staircases led. They are placed in the north and south corners. The one on the south side has been totally rebuilt.

These staircases continue to the roof, and they must have ended in small towers, completing the composition of the west façade.

The present day look of the church of Cardona is very different from that of its most splendid moments, when the outside must have been brighten up, traces of which could be found until a few years ago. The inside was decorated with mural paintings and pieces of furniture which today are missing except for the noble tombs in the transept, and the four iron gates belonging to the 12th century, conserved inside the aisle. From the original flooring, only a piece in the south lateral wing has been kept after the construction of the new one, which is higher than the original level of the church. The church or Sant Vicenç de Cardona is "the master work of the early catalan roman style, and one of the most important in Europe of its time, because of its perfection and structural complexity", according to Joaquim Yarza. "Master work of the catalan roman architecture with lombard influences" according to Frederic Pau Verrié. For Josep Puig i Cadafalch it is a sumptuous church, wisely built. The church of Cardona "...is an almost perfect summary of what an architectural style is. There are few elements in the catalan architecture of the 12th century which cannot be found in Cardona, and nowhere better harmonised". "The comparison between Sant Vicenç de Cardona and other buildings dating from the same time; the analysis and origins of its elements; its relationship with Italy and the technology the country had in its system of construction of vaults is nearly a whole expression of the lombard theory of architecture in our country, and it's that, together with its greatness as an architectural work itself which proves its interest as a prototype building of a style", according to Joan Albert Adell words.

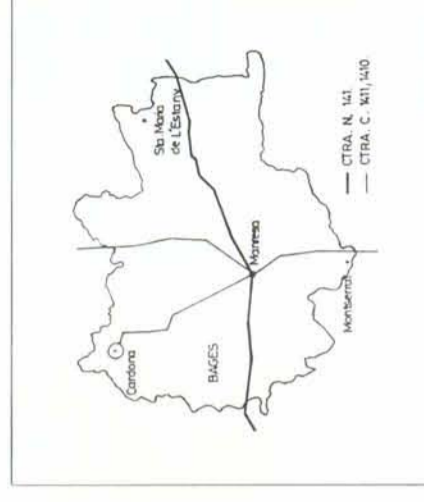
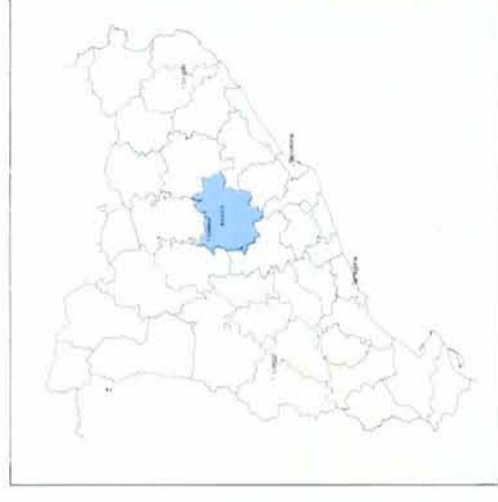
Isometry of the church according to J.A. Adell.

The crypt floor according to A. Múzcuñan - F. Junyent

Constructive stages

11th century

14th-15th centuries

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General
del Patrimoni Cultural
Servei del Patrimoni Arquitectònic

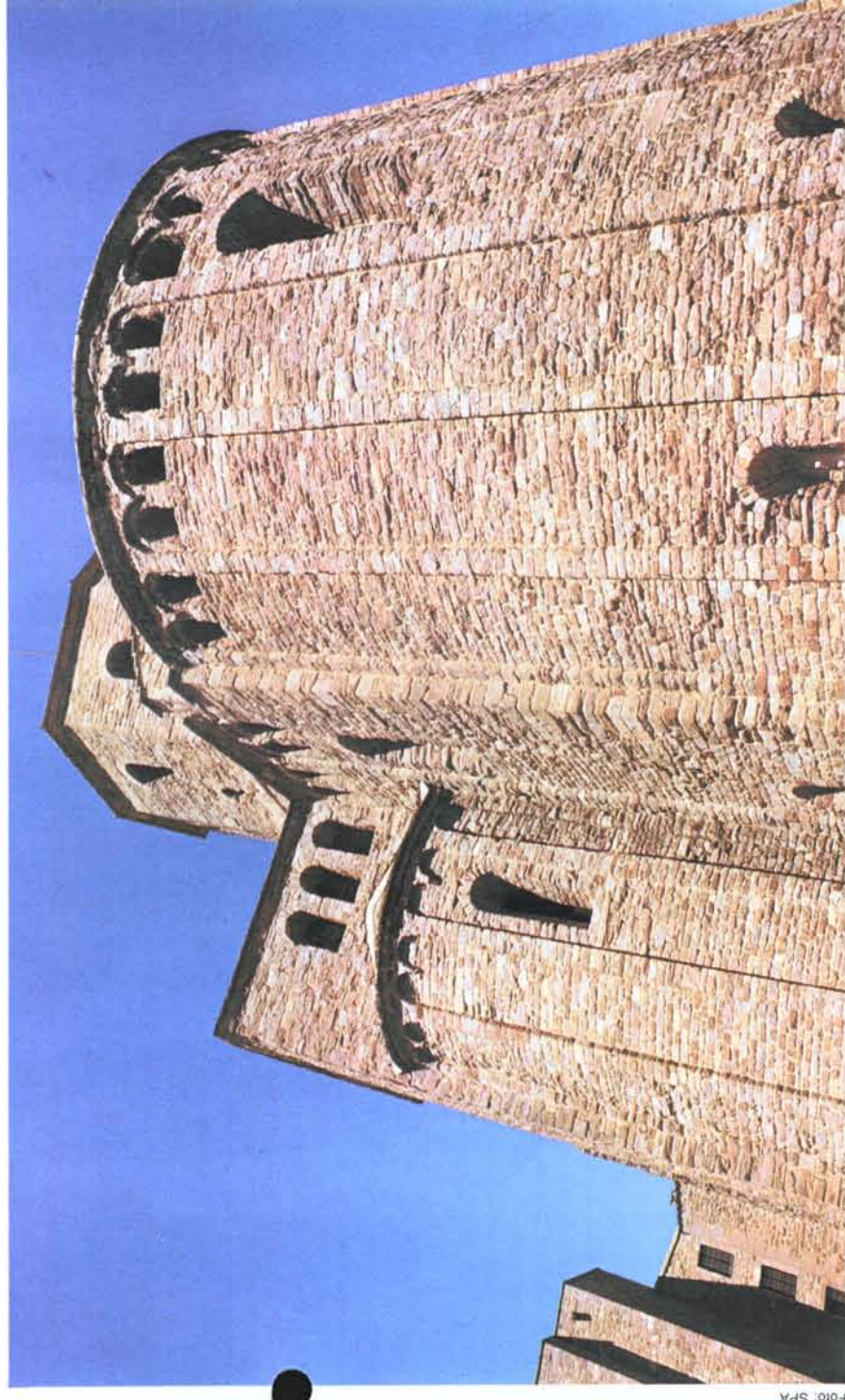

Foto: SPA

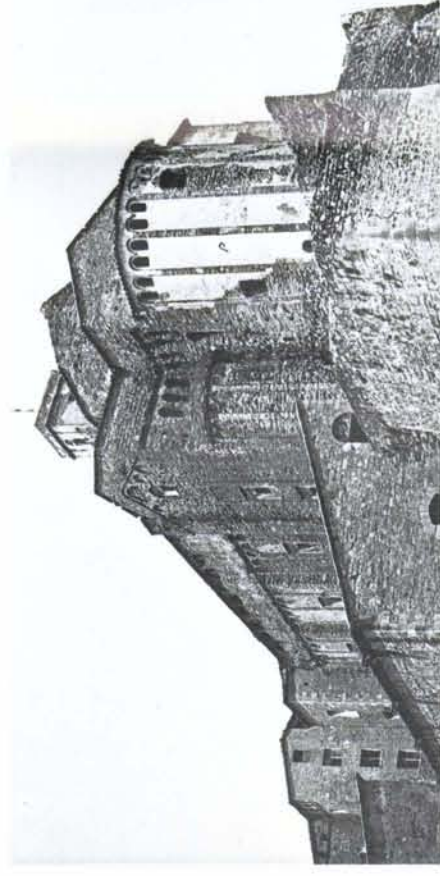
Kirche von Sant Vicenç de Cardona

Das Hauptschiff der Kirche mit dem Presbyterium und der Eingang zur Krypta

Der Kreuzgang 1912

Die Kirche von Cardona 1912 von der ostlichen Seite

Das Innere der Kirche von dem seitlichen Schiff aus gesehen

(Foto SPA)

Interessante Punkte

1. Vorhalle.
  2. Aufgangsstreppe zum Chor.
  3. Hauptpresbyterium.
  4. Eingang zur Krypta.
  5. Ursprüngliche Eingänge zur Krypta.
  6. Grabstätte von Ferran Joan Ramon Folc (gestorben 1543) zweiter Herzog von Cardona und seine Gemahlin Francisca.
  7. Grabstätte von Joan Ramon Folc I (gestorben 1442) zweiter Graf von Cardona.
  8. Kreuzgang.
  9. Eingang.
- Verteilt in der Kirche und nicht an ihrem ursprünglichem Platz, findet man vier Gitter aus Schmiedeeisen vom XII. Jahrhundert.

Fundamentale bibliographie

- Bach, Antoni. *Cardona Villa Ducal*. Cardona, 1977, p. 42-43.
- Junyent, Eduard. *Catalogne Romane I*. Yonne 1967, p. 199 (edició catalana, Abadia de Montserrat 1975, p. 39 i ss).
- Muir Whitehill, Walter. *L'art romànic a Catalunya*. Segle XI. Edicions 62, Barcelona, 1973, p. 26-28.
- Pladevall, Antoni. *Cardona, monestir de*, a *Gran Enciclopèdia Catalana*, vol. X. Enciclopèdia Catalana, S.A. Barcelona, 1973, p. 402-403.
- Pladevall, Antoni; Català Roca, Francesc. *Els monestirs catalans*. Ed. Destino, Barcelona, 1970, p. 270-275.
- Puig i Cadafalch, Josep; de Falguera, Antoni; Goday i Casals, J. *L'arquitectura romànica a Catalunya*. Vol. II. Barcelona, 1911, p. 163-172.
- Serra i Vilaró, Joan. *El castillo de Cardona*. Cardona, 1954, p. 22.
- Sureda, Joan; Alcolea, Santiago. *El romànic català*. Pintura. Barcelona, 1975, 24, 61, 191, VIII.
- Sureda, Joan. *La pintura romànica en Catalunya*. Madrid, 1981, p. 22, 36, 236, 309, 310 i 353, núm. 45 (edició catalana, Madrid 1982).

Geschichte

Die Kirche von Sant Vicenç de Cardona liegt in der Burg von Cardona. Diese Burg wurde im Jahre 798 erneuert, als Lluís el Pia-dós eine Grenze am Süden von la Marca zog. Diese Burg wurde während der Aufstände von Aissó 826-827 eingenommen und war der Grund für eine Desorganisation im zentralen Teil von Katalonien. 872-878 wurde sie zurückerobert. 985 zerstörte Al-Mansur die Burg. 986 wurde sie endgültig neu bevölkert, als der Graf Borrell II einen zweiten Brief veröffentlichte in dem bekanntgegeben wurde, dass der Eigentümer der Burg nun der Vizegraf von Osona, Ermemir war. Diese Familie war immer Eigentümer gewesen bis zur juristischen Abschnürung der Beherrschungen. Die Familie von dem Vizegraf aus Osona lässt sich in der Festung von Cardona nieder. Allmählich ändert sich der Familienname auf den Namen Cardona und entwickelt sich zu einer der berühmtesten Adelstände von Katalonien.

Die Herrschaft der Burg von Cardona gehörte dem Grafen von Barcelona, deren Lehenträger der Vizegraf von Osona war. Die kirchliche Macht wurde von den Bischöfen von Urgell übernommen.

Sicherlich kann man davon ausgehen, dass die Kirche von Sant Vicenç de Cardona die ursprüngliche Kapelle ist, die neben der Burg gebaut wurde. Es ist nicht auszuschließen, dass zu Anfang diese Kapelle auch Gemeindefaufgaben übernahm. Diese Aufgaben wurden später der Kirche von Sant Miquel übergeben, die auf der Ebene des Landes erbaut wurde.

Das erste konkrete Dokument was von Sant Vicenç erwähnt wird, ist eine Spende vom 13. Januar 980. Die Existenz ist 986 mit dem öffentlichen Schreiben von Borrell II an die Bevölkerung von Cardona bestätigt.

Das geistliche Leben existiert dort schon ab Ende des X. Jahrhunderts. Die erste genaue Nachricht darüber stammt aus dem Jahre 1019, als die Restaurierung des Klosters vom Vizegrafen Bremon gestiftet wurde unter der Mitwirkung vom Pfarrer Bischof Oliba. Der Vizegraf übernahm die Bauten von der neuen Heiligen Kirche, die heute noch existiert und die am 23. Oktober 1040 eingeweiht

wurde, Stiftung von dem Nachfolger von Bremon, der Vizegraf und Bischof von Urgell, Eriball.

Die gemeinschaftlichen heiligen Ordensregeln wurden nun organisiert gemäss den Aachner-Regeln und 1090 führte der Vizegraf-Bischof Folc II augustianischen Regeln ein.

Auch wenn mit verschiedenen Wechseln, das geistliche Leben ging weiter. Man hatte versucht sich mit der Ordensregel von Sant Ruf d'Avinyó vom Erzbischof Oleguer von Tarragona zusammen zu tun. Im XIV. Jahrhundert kommt eine gewisse Dekadenz im Zönobium zustande, die sich bis 1592 verlängert, als mit der Abschaffung von den gemeinschaftlichen Ordensregeln, Sant Vicenç de Cardona, eine sekuläre Domkirche wird.

Im XVIII. verliess die Gemeinschaft die Kirche von Sant Vicenç und übersiedelte nach San Miquel im Bezirk von Cardona. Im gleichen Jahrhundert, 1794 wird die Kirche als Kaserne der Burg ausgenutzt.

1850 verschwindet die Gemeinschaft der Domkirche. Die Kirche wurde vollkommen umgebaut. Um das Volumen zu nutzen, baute man zwei Decken ein und gewann dadurch 3 Stockwerke.

Diese Situation dauerte bis zu den fünfziger Jahren dieses Jahrhunderts, als die Restauration vorgenommen wurde. Die Kirche hat heute einen zeitgemässen Aspekt. 1986 wurde der Kreuzgang von der Generalitat wieder restauriert.

Zeitfolge

798 Als Lluís el Pia-dós die erste Grenze der Wiedereroberung festlegt, stand die Burg schon da.

826 Die Burg wird während der Aufstände von Aissó erobert.

879 Die katalanischen Truppen erobern wieder die Burg zurück, die unter der Herrschaft der Sarazenen war.

980 Die ersten Nachrichten über die Existenz der Kirche von Sant Vicenç.

985 Vermutlich wurde die Burg von den

Truppen von Al-Mansur angegriffen und zerstört.

986 Die Burg wurde dem Vizegraf von Osona, Ermemir anvertraut, er war der Führer der Sippe von den Cardonas. Die Burg wird neu bevölkert und abgesichert.

Ende des X. Jahrhunderts Dank verschiedener Spenden und Zollefreiheit gibt die Kirche Unterkunft einer recht wichtigen Gemeinschaft.

1000 Auf Grund der Sorglosigkeit und der Herrschaft der Grafen ist das Gemeindeleben sehr schwer.

1019 Der Vizegraf Bremon ernennet die Ordensregeln zu einer Gemeinschaft. Beraten durch den Abt Oliba (erst vor kurzem Bischof von Vic) statet er die Kirche aus mit neuen Gütern, die in Manresa, Vic, Girona und Urgell sind. Er wählt einen Abt namens Guillem und erhält somit für das Kloster den Beistand der Grafen von Barcelona und Urgell, wie auch den Beistand des Bischofs Ermengol.

1029 Es beginnt der Bau der Basilika von Cardona unter dem Impuls von Bremon. Die Gemeinschaft lebte schon in dem Gebäude Dank der Spenden, die von dem Vizegraf und seinen Nachfolgern gegeben wurden.

1040 Am 23 Oktober wird die Kirche eingeweiht.

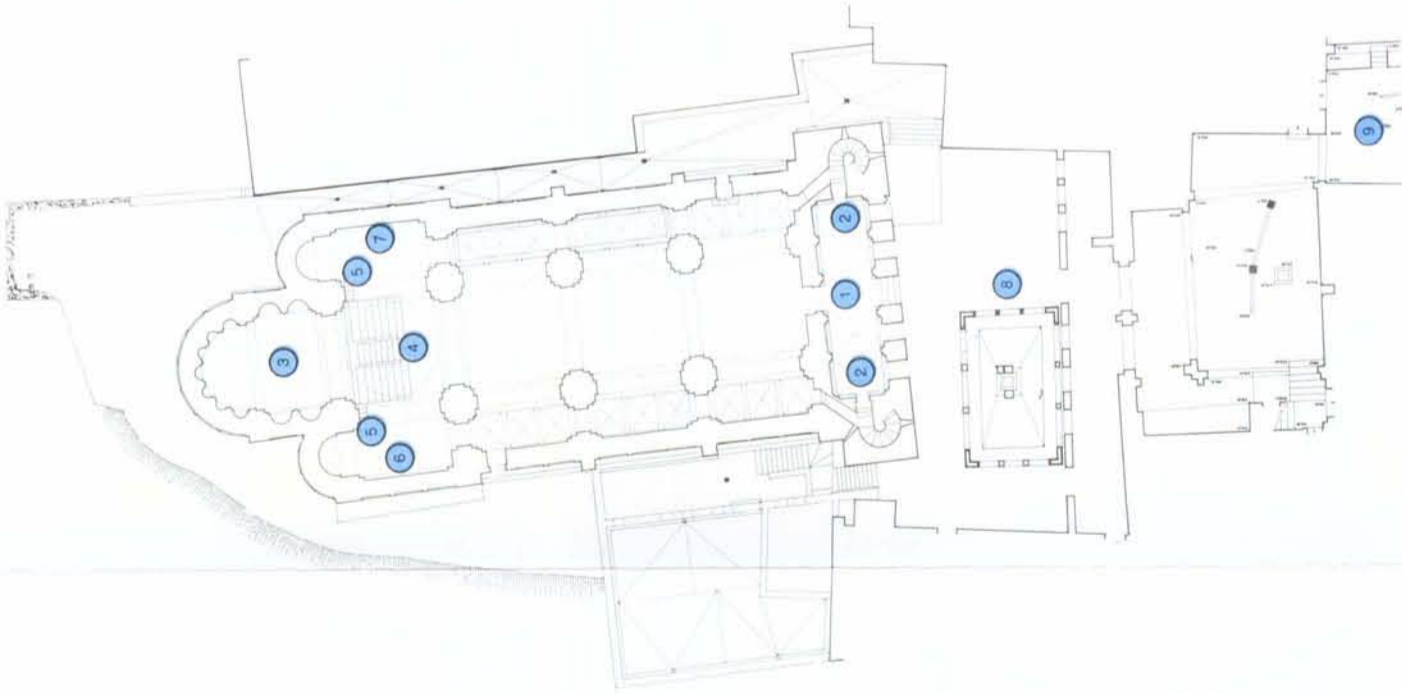
1070 Die Gemeinschaft gründet das Priorat von Sant Jaume de Calaf.

1090 Folc von Cardona, Erzdechant des Zönobiums, später auch Bischof von Barcelona verwandelt die Gemeinschaft in einen «Augustinischen Orden».

1117 Der Erzbischof von Tarragona Sant Oleguer verbindet die Gemeinschaft mit der Kongregation von Sant Ruf d'Avinyó.

1154 Nach jahrelangem Kampf und mit einer päpstlichen Bulle vom Papst Anastasi IV/gelingt es der Gemeinschaft ihre Unabhängigkeit zu bekommen.

Im XII. Jahrhundert Zu dieser Zeit bestand die Gemeinschaft aus etwa 20 Personen: 12 Stifsherren, Priestern und Teilhabern wie die Pfarrer von Santa Maria, Sant Joan, der von der Kapelle von Sant Miquel de Cardona und der Rektor von dem Krankenhaus des Klosters waren.

1240 Am letzten Sonntag im Monat August, in der Kapelle von «d'En Perot Call» stirbt San Ramon Nonato, der auf dem Wege nach Rom war, wo er zum Kardinal ernannt werden sollte.

Im XIV. Jahrhundert Anfang des Jahrhunderts erlebt das Kloster einen Niedergang: Eine schlechte Verwaltung von dem Abt und dem Prior. Das Gebäude steht in Ruinen, das Leben der Gemeinschaft ist sehr ruhig usw. Dieses verursacht interne Auseinandersetzungen unter der Gemeinschaft und bewirgen verschiedene Besuche von dem Bischof von Urgell und dem Erzbischof von Tarragona, die von 1305 und 1325 sehr bedauernde ernswerte Berichte über den Zustand des Zömbiums geben. Mitte des Jahrhunderts wird der Zustand leicht verbessert.

1592 Mit der Verweltlichung erföscht das geistliche Leben. Die normale Ordensregel wird eingesetzt durch die Gemeinschaft der säkulären Domkirche, die von einem Abt geleitet wird.

1693 Die Generalität verwandelt die Burg in eine Kriegsfestung.

Im XVIII. Jahrhundert Die Gemeinschaft der Domkirche siedelt in das Dorf Cardona und verlässt die Kirche.

1794 Nach verschiedenen Schicksalschlägen wird die Kirche von Sant Vicenç de Cardona umgebaut und in eine Kaserne verwandelt.

1802 Die Kirche und die Häuser der Geistlichen werden Kasernen. In die Kirche werden zwei Stockwerke gebaut.

1810-1811 Es werden neue Festungen gemacht.

1962 Da die Domkirche nicht mehr vom Militär besetzt ist werden hier wieder neue Reformen durchgeführt.

1969 Das Heeresministerium übergibt es dem Finanzministerium.

1975 Im Februar wird ein Touristenhotel (Parador Nacional) eröffnet.

1986 Dank der Kulturabteilung der Generalität de Catalunya wird der Kreuzgang wieder rekonstruiert.

Sant Vicenç de Cardona
Die geistlichen Unterkünfte, die an der Kirche angebaut waren, sind jetzt dem Seniorenpalast angeschlossen. Getrennt ist jetzt der Kreuzgang von dem aus wohl alles organisiert wurde. Der Kreuzgang befindet sich westlich der Kirche, zwischen dieser und der Burg. Diese Burg wurde wahrscheinlich zwischen dem XIV. und XV. Jahrhundert errichtet. Ursprünglich bestand die Burg aus zwei Etagen, heute sehen wir nur die Vorhalle des unteren Geschosses.

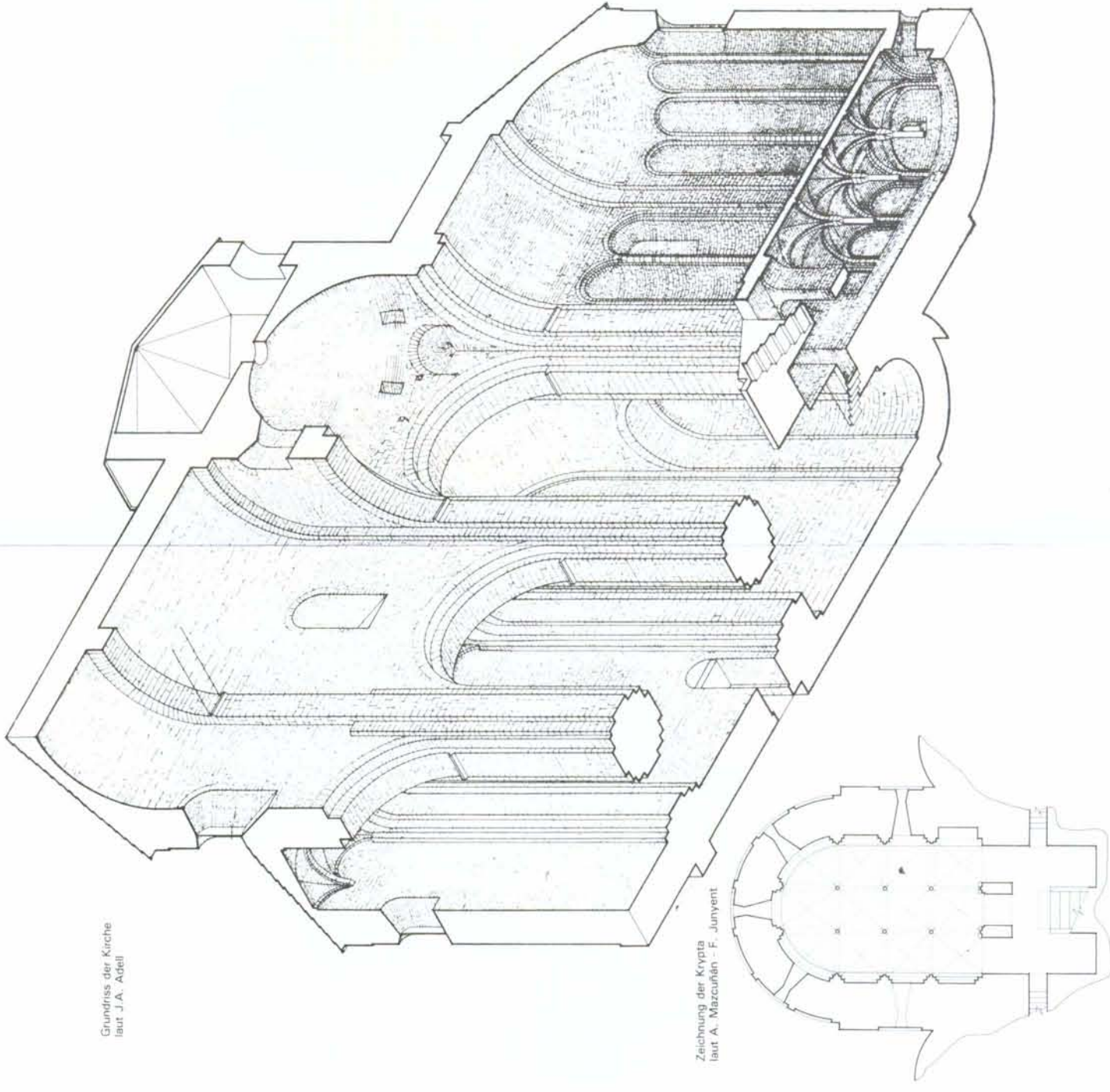
Die Kirche wurde in der ersten Hälfte des XI. Jahrhunderts gebaut. Es ist ein Gebäude von drei Schiffen die durch kreuzförmige Säulen getrennt sind. Das Hauptschiff ist mit einem Tonnengewölbe gedeckt, gestützt von doppelten Bögen. Die seitlichen Schiffe sind bedeckt mit je drei Kreuzgewölben. Das Hauptschiff ist sehr viel höher als die seitlichen Schiffe und wird direkt beleuchtet durch grosse Fenster, diese Aufteilung ist wenig bekannt in der katalanischen Architektur des XI. Jahrhunderts. Die Schiffe sind östlich mit einem grossen Transept abgeschlossen. Der Transept hat die gleiche Breite wie das Hauptschiff und ist genau wie dieses mit einem Tonnengewölbe gedeckt, winkelrecht zur Achse des Schiffes wo sich die Apsiden öffnen. Im Umkreis der Apsiden eine Krypta. Diese Krypta hat den gleichen Stil wie die in Sant Pere de Vic oder Sant Esteve de Olius. Sie besteht aus drei Schiffen mit Kreuzgewölben die von einfachen Säulen mit kubischen Säulenaufsatz versehen sind. Der ursprüngliche Zutritt waren zwei seitliche Treppen, um in die Krypta zu kommen. Diese wurde durch einen frontalen Zutritt ersetzt, der die Freitreppe zum Presbyterium unterbricht.

Im Westen vor dem Haupteingang befindet sich vor der Kirche eine Vorhalle. Diese Vorhalle ist mit Kreuzgewölben bedeckt und ursprünglich mit Wandmalereien vom XII. Jahrhundert dekoriert die jetzt im Museu d'Art de Catalunya zu sehen sind. Die gesamte Vorhalle befindet sich im Bereich der Kirche. In der oberen Etage bildet sich der Chor oder Tribüne. Der Zutritt hierzu sind zwei Spindeltreppen, die sich südlich und

nördlich von der Vorhalle befinden. Zu diesen Treppen kommt man von innen der Kirche und von der Vorhalle. Die südliche Spindelstiege wurde rekonstruiert. Die Treppen gehen weiter bis zum Vordach der Kirche und vermutlich gingen sie auch bis zu den zwei kleinen Türmen die die westliche Fassade seitlich abgeschlossen.

Heute sieht die Kirche von Cardona ganz anders aus als zu der Zeit wo sie ihren größten Ruhm erlebte. Innen war sie mit Wandmalereien und Mobiliar ausgestattet. Heute bestehen nur noch die adeligen Grabstätte im Transept und vier schmiedeeiserne Gitter aus dem XII. Jahrhundert die nicht mehr an ihrem ursprünglichen Platz stehen. Von dem originalen Boden besteht nur noch ein kleiner Teil im Seitenschiff. Vorsorglich hat man ihn geschützt, als der neue Boden eingesetzt wurde der heute etwas über dem originalen Niveau der Kirche liegt.

Die Kirche von Sant Vicenç de Cardona qualifiziert Joaquín Yarza als: «Meisterwerk der ersten Romanik in Katalonien und z.Z. auf Grund ihrer Perfektion und strukturellen Vielfältigkeit einer der wichtigsten in Europa». Laut Frederic Pau Verrié: «Meisterwerk der romanischen-katalanischen Architektur mit lombardischen Einflüssen.» Josep Puig i Cadafalch beschreibt die Kirche als «...prachtvolle Kirche mit Weisheit aufgebaut.» Joan Albert Adell schreibt folgendes über die Kirche: «Es ist fast ein perfekter Baustil, es gibt nur sehr wenige Elemente der katalanischen Architektur vom XI. Jahrhundert, die nicht in Cardona vertreten sind. Wenn wir Sant Vicenç de Cardona mit anderen Gebäuden dieser Epoche vergleichen, wenn wir die Elemente vergleichen, die Verbindung zu Italien und der Technologie des Landes und dem System der Überdachung der Kuppeln ist es praktische eine lombardische Architektur unseres Landes, zusammen mit ihrer wahren Grossartigkeit und dem architektonischem Werk, besteht das grosse Interesse das Gebäude als Prototyp eines Stiles zu bezeichnen...» laut der Aussage von Joan Albert Adell.

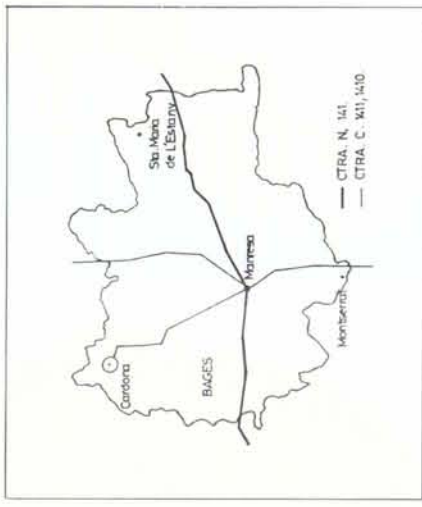

Grundriss der Kirche
laut J.A. Adell

Zeichnung der Krypta
laut A. Mazcuñán - F. Junyent

- Etapen der Konstruktion**
- XI. Jahrhundert
  - XIV.-XV. Jahrhundert

Generalitat de Catalunya
 Departament de Cultura
Direcció General
 del Patrimoni Cultural
 Servei del Patrimoni Arquitectònic

